

eki- őásztor

evangélikus
Lelkészi
szakfolyóirat

L. ÉVFOLYAM 3.

1985. MÁRCIUS

TARTALOMJEGYZÉK

TANULMÁNYOK

A megtérés követelménye az egyénre és a közösségre nézve (Balicza Iván) — — — — —	129
Aleksis Kivi és a vallásosság (D. Koren Emil) — — — — —	137
A gyülekezeti éneklés egyházunkban (D. Welster Jenő) — — — — —	143
A Lelkipásztor textuáriuma 1924—1984. (Győr Sándor) 2 részben — — — — —	147

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Böjt 6. vasárnap (Széll Bulcsú) — — — — —	161
Nagycsütörtök (Sárkányné Horváth Erzsébet) — — — — —	164
Nagypéntek Bánfi Béla) — — — — —	167
Nagyszombat (Kalácska Béla) — — — — —	169
Húsvét 1. ünnepe (Szebik Imre) — — — — —	172
Húsvét 2. napja (Bálintné Varsányi Vilma) — — — — —	175
Húsvét után 1. vasárnap (Missura Tibor) — — — — —	178
Húsvét után 2. vasárnap (dr. Inotay Lehel) — — — — —	180
Húsvét után 3. vasárnap (Madocsa Miklós) — — — — —	183
Húsvét után 4. vasárnap (Szimon János) — — — — —	186
Húsvét után 5. vasárnap (Keveháziné Czégényi Klára) — — — — —	189
Mennybemenetel ünnepe (Szabó Lajos) — — — — —	192

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Nagy István

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt

Előfizetési ár: havi 42,— forint, fél évre 250,— forint, egy évre 500,— forint

Csekkszámla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 516-220507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1088 Budapest VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142-074

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya

Egyetemi Nyomda — 85.3293 Budapest, 1985. Felelős vezető Sümeghi Zoltán igazgató

ISSN 0133—2821

A megtérés követelménye az egyénre és a közösségre nézve

Meg kell-e térnie az embernek? Aligha volt még egy olyan fogalom a teológiában, amelyről az egyház- és teológiatörténet folyamán annyit beszéltek, vitáztak volna, mint éppen a megtérés. Szélsőséges nézetek ütköztek ebben a témában. Egyik oldalról az, hogy egy meghatározott típusú, módszerű megtérés bizonyos tudata és élménye nélkül nem lehet üdvösségre jutni, és keresztyén életet élni, másfelől pedig az a nézet, hogy a megtérés hangoztatása és ilyen kiemelése fölösleges, sőt káros kegyeskedés, pietista „tévtanítás”. Ez utóbbi nézet képviselői legszívesebben arra hivatkoztak, hogy a keresztség által és az egyház közösségébe való betagozással amúgy is Isten gyermekei, és üdvösségének részesei vagyunk.

Kinek van igaza? Azoknak-e, akik úgy tartják, hogy a megtérésről beszélni pietista kegyeskedés, és maga a kifejezés is a „kánaáni nyelv” szakzsargonjába tartozik? Vagy azoknak, akik szerint minden a megtéréseken múlik, keresztyén élet és üdvösség kérdése ezen fordul meg, s ezért állandóan beszélni kell róla, mert a megtérés az Isten országába vezető „szoros kapu”?

Mielőtt a dolgozat címének megfelelően választ keresnek ezekre a kérdésekre, szükségesnek tartom tisztázni, hogy mit is értsünk a megtérés fogalma alatt, mivel a véleménykülönbségek jó része ide vezethető vissza.

Mi a megtérés, és mi nem az?

Bármennyire is egyszerűnek tűnik a kérdés, mégis, egy pillantás a megtérésről alkotott elképzelések sokféleségére meggyőzhet minket arról, hogy mennyire jogos. Igen sok embernek van teljesen hamis elképzelése arról, hogy mi a megtérés.

Először megkísérlem elhatárolni, hogy mi *nem* megtérés. A megtérés nem az, hogy az ember bizonyos dolgokat nem tesz ezután. Sokan gondolják, hogy valamiféle „ezt nem teheted többé” sorozat megtartása, tilalmak listája jellemző leginkább a megtért emberre.

Mások éppen ellenkezőleg: a megtérés lényegét az „ezentúl ezt kell tenned” előírások törvényeskedő betartásában látják. Am önmagában ettől még senki sem tér meg.

Mindkettő, tehát, hogy egyes dolgokat nem tesz többé, másokat pedig elkezd cselekedni a megtért ember, kétségtelenül része a megtérésnek, *egyfajta életváltozást, fordulatot jelent, de önmagában a megtérés nem külsőségekben áll*, tehát nem abban, hogy valamit tesz, vagy nem tesz az ember.

A megtérés az egész ember — gondolkodásának, érzelmének, akaratának — megújulását jelenti, amiről Isten így szól: „új szívet adok be-

létek". Csak ezt, az embert teljesen és Istenhez való viszonyában is átfogó belső változást nevezhetjük jogosan megtérésnek. Hogy ez valóban nem hagyja érintetlenül életünk egyetlen területét sem, hanem az értékek teljes átrendeződésével jár, arra nézve találoan mondta Remigijs, trieri püspök, amikor Chlodvig, frank királyt megkeresztelte: „Hajtsd meg a fejed, te büszke barbár! Égesd el azt, amit eddig imádtál, és imádd azt, amit eddig elégettél!” E szavakban benne van, hogy gyökeres változásnak és megújulásnak kell bekövetkeznie. A megtérés tehát belső alapállás változás, ami nemcsak abban nyilvánul meg, hogy az ember szakít a régi életfelfogással és életfolytatással, hanem egyben vállalja életének új irányát is, amelyet ezentúl Isten szab meg a számára.

Nézzük meg ezek után, mit mond a Biblia a megtérésről. Ez annál is inkább fontos, mivel Isten Igéjének ez a követelése gyakran elsikkad az igehirdetésben és a keresztyén tanításban.

Kinek kell megtérni?

A megtérés hallatán sokan gondolnak a pogányok megtérésére, ami a misszió feladata és célja. Vajon van-e a megtérésről szóló üzenetnek egy olyan keresztyén számára is aktualitása, aki meg van keresztyélve, többé-kevésbé az egyházban nőtt fel, és mindig is „tisztességes” életet folytatott? Ki felé irányul a megtérés követelménye?

A megtérés alapjában az ember Istenhez való viszonyulását veszi célba, és úgy szerepel már az Ószövetségben, mint Istenhez térés. A Biblia Isten népének könyve, és Isten népéhez szól. Így a megtérésre intő és hívó szó is elsősorban Isten népének van címezve. Az Ószövetségben a legelső laptól az a bizonyágtétel olvasható, hogy „Isten a maga számára teremtett minket” (Augusztinusz sokat idézett mondata), de az ember mindig újra kiszakítja magát az Istennel való közösségből engedtlensége által. Nem tesz másként Isten választott népe sem, akivel a sinai szövetséget kötötte Isten. Már a szövetségkötés igéinek elhangzásakor is idegen isten felé fordul, amikor elkészített Áronnal az aranyborjút, hogy azt imádjá isteneként (2Móz 32). A szövetség igéinek megújításakor pedig ismét hangzik a figyelmeztetés is: „... ha megtérsz az Úrhoz, és hallgatsz az ő szavára... akkor... könyörül rajtad...” (5Móz 30,1—3).

A próféták visszatérő üzenete Izrael népe számára: Térjetek meg! Elsősorban Jeremiás, Ezékiel, de a kispróféták igehirdetéseinek is sürgető felhívása ez Isten hűtlen népe számára. Az egész Ószövetség összefoglalása lehet ehhez a témához Malakiás könyvének szemrehányása: „Atyáitok idejétől fogva eltértetek rendelkezéimtől és nem tartottátok meg azokat. Térjetek énhozzám, és én is hozzátok térek...” (Mal 3,7) Az Ószövetség újra meg újra ezt beszéli el; hogy miként lett Isten tulajdon népe hűtlenné, Ő pedig miként téríti őket ismét magához. Az Ószövetségben a megtérésre szóló felhívás nem a pogányokhoz szól elsősorban, hanem éppen Isten népéhez.

Keresztelő János ugyanígy szólítja meg Isten népét az Újszövetség elején. Felhívása meglepő volt az írástudók és a farizeusok számára, akik arra hivatkozva, hogy ők „Ábrahám fiai”, elutasították azt maguktól. Az írástudóknak nem az volt meglepő, hogy Keresztelő János megterésre szólít fel. Vallották ők is, hogy erre szükségük van — másoknak. A pogányoknak, vámszedőknek és egyéb bűnösöknek. A meglepő szá-

mukra az volt, hogy Keresztelő János őket is belefoglalta azoknak sorába, akiknek meg kell térniük.

Jézus igehirdetésének kezdete és középpontja a Keresztelő Jánostól már hallott felszólítás: „Térjetek meg, mert elközelített a mennyek országa!” (Mt 4,17) Szavaiban többször is utal a megtérésre. (... térjete meg, és higgyetek az evangéliumban, Mk 1,14; a mennyben Isten angyalai között öröm lesz egy megtérő bűnös fölött, Lk 15,7; a tékozló fiú megtérése, Lk 15.) Az ő címzettjei is Isten népe, és senki nem utasíthatja el, hogy neki nincs szüksége a megtérésre. Éppen emiatt a visszautasítás miatt fogják a farizeusokat és írástudókat megelőzni a vámszedők és a parázna nők az Isten országában. (Mt 21,31) Jézus megtérésre hívását a kegyesek elutasították. Ezzel magukat zárták ki Isten országából.

A megtérés evangéliuma tovább terjedve is elsősorban Isten népének szól. Bár Pál apostol athéni beszédében szól arról, hogy Isten most azt parancsolja „mindenkinek, mindenütt, hogy megtérjenek”, ám a megtérés felhívását ő is először a zsinagógákban szölte. Később pedig nemcsak a pogányok közötti misszióban, hanem a keresztyén gyülekezethez is szóló üzenetté lett: „Emlékezzél meg azért, honnan estél ki és térj meg” (Jel 2,5).

A Biblia válasza tehát arra nézve, hogy kinek kell megtérnie, ez: *Mindenkinek meg kell térnie, de először és elsősorban Isten népének.* A megtérésre hívó szó alól nem lehet kibújni semmiféle kegyességre, egyháziasságra való hivatkozással.

A személyes megtéréssel kapcsolatosan érdekes módon sokan ennek elutasításában látják a lutheránus állásfoglalást, hangoztatva, hogy Isten objektív cselekvése, mindenekelőtt a keresztségben kapott kegyelem az Istenhez való viszonyunk alapja. Hitvallási irataink azonban korántsem tekintik a megkeresztelt embert egyszersmind keresztyén embernek. Nyíltan beszélnek úgy a megkeresztelt emberről is, mint „aki nem tért meg az Istenhez, és nem született újjá” (S. D. II. 53.). Az ilyen ember magától, természetes erejével nem tehet semmi Istennek tetszőt, „mivel ugyanis az ember megtérés előtt halott a bűnben (Ef 2.) nem lehet benne lelki dolgok tekintetében semmiféle jót munkáló erő” (S. D. II. 61.). Világos tehát, hogy a keresztség után kell bekövetkeznie ennek az itt említett megtérésnek, hiszen a gyermekek-keresztségben aligha lehetne megtérésről beszélni.

Az egyházi írottakban is világossá válik, hogy a névlegesen keresztyének között, a megkeresztelték sokaságából csak néhány „Isten gyermeke”, ezek az „igazán Isten gyermekei”, akik Krisztust és az evangéliumot igazán megismerték (Apol. VII. 19. és 20.).

Mi teszi szükségessé a megtérést?

Ez a következő kérdés, amelyre választ keresünk. A megtérés Istenhez fordulás. És mint ilyen, egyben elfordulás az idegen istenektől. Már Jákób pátriárka ezt mondja házanépének: „hányjátok el az idegen isteneket, kik köztetek vannak!” (1Móz 35,2). Ez a figyelmeztetés szó szerint megismétlődik Józsué könyvében, kiegészítve azzal, „és hajtsátok szíveteket az Úrhoz, Izrael Istenéhez!” (Jós 24,23). Az Ószövetség visszatérő problémája, hogy Izrael, Isten népe elhagyja vagy legalábbis összekapcsolja a vele szövetségre lépett Jahve imádását a környező népek bálványainak imádásával. Minden erkölcsi véték, Isten paran-

csától való eltérés erre vezethető azután vissza. A bűnök, amelyek többé vagy kevésbé látványosan jelentkeznek az ember életében, egy alaphűnre vezethetők vissza, arra, hogy az ember elhagyta az élő Isten tiszteletét idegen istenek kedvéért. Ezért aztán Isten ki is szolgáltatta őket az idegen isteneknek (Róm 1,28). Az ember legfőbb bálványistene pedig önmaga lett. Az ősi lázadás Isten ellen ebben áll, én akarok olyanná lenni, mint az Isten, én akarok Isten lenni (1Móz 3,5). Nietzsche így fogalmazta meg ugyanezt: Ha lenne Isten, nem bírnám elviselni, hogy nem én vagyok az.

Ez a bűn a Szentírás szerint is ott van a lényünkben, vele jövünk a világra. (Íme én vétekben fogantam, bűnben melengetett engem az anyám. Zsolt 51,7)

Ez a bűn elválaszt minket Istentől. (A ti vétkeitek választanak el titeket Istenektől. És 59,2) Ebben nincs kivétel, minden emberre érvényes. Jézus szerint sincs „senki sem jó, hanem csak egy, az Isten” (Mt 19,17). Azok, akiket Pilátus megölt vagy akikre rászakadt a torony Silóamban, nem különleges bűnösök voltak, hanem „ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlóképpen elvesztek” (Lk 18,1—5). A Római levél tanúsága szerint „mindnyájan elhajlottak, nincs, aki megértse, nincs, aki keresse az Istent, nincs, aki jót cselekedjék, nincsen csak egy is” (Róm 3,11 k.). Az Efezusi levélben „engedetlenség fiainak és természet szerint harag fiainak” nevezi Pál apostol a meg nem tért embert (Ef 2,2 k.). Mert tehát az ember természetétől fogva Isten ellen törekszik, idegen isteneket imád és maga akar istenné lenni, ezért kell megtérnie. Eredendő bűnről ugyanis tud a Szentírás, de eredendő hitről nem. Ezért hangzik Jézus szájából Nikodémus felé: „ha valaki újonnan nem születik, nem láthatja meg Isten országát” (Jn 3,3). A megtérés éppen itt kezdődik; Isten előtt bűnös voltunk felismerésében.

A megtérés követelményei az egyénre nézve

1. Bűnbánat és töredelem

A fentiekben láttuk, hogy ez a követelmény Isten követelménye, és azért van szükség rá, mert Isten elleni lázadásban, és ennek következtében erkölcsileg is bűnökben élünk.

A következőkben azt nézzük meg, hogy hogyan történik a megtérés, van-e rá „recept”?

Aki a hitvallási iratokat végigolvassa, valószínű, hogy meglepődik, mennyire nem dogmáknak fogalmaz, hanem a hitre jutást a legszembélyesebb történetnek tekinti. Ez természetesen érthetővé lesz, ha a hitvallási iratok szentírásbeli megalapozottságára gondolunk.

A Szentírásban a megtérésre való felszólítás világosan szegeződik az embernek. Maga Isten törvénye is ezt célozza meg. Az Oszövetség szerint a törvény megtartásától függ, hogy Isten népéhez tartozik-e valaki. A törvény Isten kijelentett akarata, amely az ember életének minden területét szabályozza. Betöltésétől függ az ember élete, vagy halála. Betöltése az élet, megszegése halál (5Móz 30,19). A bűn nem más, mint Isten törvényének a megszegése, törvénytelenység (1Jn 3,4). Az ember azonban képtelen betartani a törvényt. Ha betartja is, csak külsőleg, és nem szívből. „Csak szájjal tisztel ez a nép, szíve pedig távol van tőlem, irántam való félelmük betanított emberi parancsolat lett” (És 29,13). A törvény leleplezi az ember szívének ezt az állapotát, megmutatja bűnösségét, összetöri hamis biztonságát. Éppen ezáltal lesz

megtérésre indítóvá, „Krisztushoz vezérlő mesterré” (Gal 3,24). A megtérés mozgató rugója tehát a törvény, amely bűnbánatot és Isten ítéletétől való félelmet ébreszt a lelkiismeretben. Ehhez azonban szükségese Isten Igéjének a hallása. Hiszen bűnbánatra elvezetni, lelkiismeretünkben világszűzességet gyújtani csak a Szentlélek képes. A megtéréshez vezető út első állomása, hogy Isten „összetöri szívünket...”, hogy a törvény hirdetésén keresztül bűnét és Isten haragját megismerje, igaz rettegést, bánatot és fájdalmat érezzen a szívében...” (S. D. II. 54.). Vagyis a megtéréshez az út a megrettent lelkiismereten át vezet. Ez akkor is igaz, ha néha Isten más úton, más oldalról szólít meg minket. Nemcsak a törvény elrettentő szigora törheti meg az ember lelkiismeretét, hanem Isten meg nem érdemelt jóságának a megtapasztalása is (Róm 2,4). Ám ha a bűnös ember találkozik a szent Istennel, ott mindig felismeri önmagát, bűneit és Isten előtti elveszettségét. Ézsaiás az Úr szentségének megpillantásakor felkiált: Jaj nekem, elvesztem, mert tisztátalan ajkú vagyok (Ézs 6,5). Péter apostol a csodálatos halfogás után odaesik Jézus lába elé és megvallja: én bűnös ember vagyok (Lk 5,8). A megtérésből tehát nem maradhat el a bűnbánat és töredelem.

2. A bűnbocsánat

Isten sohasem hirdeti törvényét az evangélium nélkül. Célja nem a félelem és a rettegés fenntartása a bűnös ember lelkiismeretében, hanem a megrettent és bűnbánatra jutott lelkiismeret meggyógyítása a bűnbocsánat evangéliumával. Ez pedig az az evangélium, hogy Ő előbb szeretett minket (I. Jn 4,19), és irántunk való szeretetét abban mutatta meg, hogy Krisztus már akkor meghalt értünk, amikor bűnösök voltunk (Róm 5,8). A megtérést Isten kezdeményezi, és a lehetőségét Ő adja. Mert Ő közel jött hozzánk és az emberhez tért Jézusban, ezért az ember is megtérhet hozzá. Az Istenhez téréshez hozzátartozik a múlt rendezése is, s ez a bűnbocsánat ajándékában történik. Mert Jézus Krisztus vállalta és hordozta a világ bűneit, ezért hittel fogadhatom el tőle bűneim bocsánatát.

A bűnbocsánaton túl azonban — és sajnos, hogy ez nem magától értődő — a megtéréshez hozzátartozik a meglátott, felismert bűnökkel való határozott szakítás is. Sok megtérés bukik el ezen a ponton. Isten bűnbocsátó kegyelmének megcsúfolása a továbbra is folytatott bűnös élet, esetleg azzal a gondolkodással, hogy majd „leürvacsorázom”. Világosan tudnunk kell, hogy Isten szentsége azt jelenti, hogy ő nem vállal közösséget a bűnrel, ezért, ha valóban hozzá térek, én sem vállalhatok közösséget a felismert és megítélt bűneimmel. Pál apostol arra figyelmeztet, hogy „azért tehát ti is azt tartjátok magatokról, hogy meghaltatok a bűnnek...” (Róm 6,11).

A múlt rendezéséhez, a bűnbocsánat evangéliumához, és a bűnrel való szakításnak a bizonyosságához esetenként hozzátartozik a gyónás is. Isten előtt mindenképpen meg kell vallanunk meglátott bűneinket, és előtte „minden bűnben vétkesnek kell magunkat vallanunk, még azokban is, amelyekről nem tudunk”. (Luther: Kiskáté.) Segítség lehet azonban a hívő testvér, vagy lelkipásztor előtt tett bűnvallás, és a feloldozás személyes és konkrét elnyerése.

Ehhez a gondolatkörhöz kívánkozik a bűneink által okozott kár jóvátételének szükségessége is. (Zákeus útja, aki négyszer annyit adott vissza, mint amit csalással szerzett a károsultaktól, Lk 19,8.)

3. A döntés

A megtérést Isten akarja és munkálja, de személyes felelősségünk is. Nem volna értelme a megtérésre hívó szónak, ha ez nem így lenne. Egyrészt tehát az tűnik ki, hogy a megtérés Isten munkája az emberben, másrészt viszont az ember felelősségét, döntését feltételezi. Erről a felelős döntésről beszél a 2Kor 6,2—9. is, amely most láttatja a „kellemetes időt, az üdvösség napját”. Nem feloldhatatlan ellentét ez. Csupán akkor válik dilemmává, ha szembeállítjuk Isten munkáját és az ember döntését. Maga a Biblia ezt a kettőt soha nem állítja szembe, de a feszültségüket nem is oldja fel. Isten nem függ az emberi cselekedettől, de ugyanakkor nem is cselekszik az ember tudta és akarata ellenére. Tévedne tehát az, aki úgy gondolja, a megtérés döntésében — mert Isten cselekszik — rajta nincs is felelősség.

Isten kezdeményezésére válaszként az ember akarati odaszánásának, döntésének kell következnie. A felénk hangzó, megtérésre hívó, de válasz nélkül hagyott igék fognak majd egykor vádolni minket (Jn 12,48).

E kettősségben kell tehát látni, „félelemmel és rettegéssel véghezvinni” azt, amit Isten akar; a megtérést és az üdvözülést (Fil 2,12 k.).

Isten megtérésre hívó szava melletti döntéshez mindenképpen hozzátartozik az imádság, vagyis, hogy ezt a döntést Isten színe kimondom. Ez a megtérés fordulópontja: világos, hogy nem ez a pillanat maga a megtérés. Egy hasonlattal élve, a megtérés olyan, mint egy házasságkötés. A döntő „igen” előtt ott van az ismerkedés ideje, és utána is a közös élet, de annak az „igen”-nek egyszer világosan és visszavonhatatlanul el kell hangoznia. Ezt a megtérést — bár lehet, hogy ez sokak számára pietista véleménynek számít — mint külön eseményt világosan meg kell különböztetnünk a rákövetkező „napenkénti megtérés”-től.

Ugyanakkor kifejezetten tudomásul kell vennünk, hogy ez sem történik „sablon” szerint. Ahány ember, annyi úton jut el a megtérésre. Van, akit negyven esztendei pusztai magányban készít fel Isten a Vele való találkozásra, mint Mózes. Ki merné azt állítani, hogy az ő megtérése ott történt, az égő csipkebokornál? Jónás megtérése három napig tartott, és végül úgy zárul Jónás próféta könyve, a próféta dacával, hogy felmerül a kérdés, egyáltalán megtért ez az ember? Lévi megtérése egy rövid pillanat műve. Saulból hirtelen lesz Pál. Ki tudná megmondani, mikor tért meg Péter apostol? Melyik volt az „igazi” megtérése? Amikor a csodálatos halfogás után odaborul Jézus lábához, mert felismeri bűnösségét? Vagy az-e, amikor a főpap udvarában sírva fakad, miután megtagadta mesterét? Vagy az, amikor Jézus háromszor megkérdezi tőle: szeretsz-e engem?

Bizonyos, hogy egy fordulatnak, változásnak kell történnie valamilyenkor. Bizonyos, hogy személyes döntéssel kell válaszolni Isten megtérésre hívogató szavára. Enélkül nincs megtérés. A megtérés, ahogy a Biblia alakjainak példáján előttünk áll, mindig egy hosszabb, vagy rövidebb folyamat, amely annyiféle, ahány ember. De a végeredmény mindig ugyanaz. A célba jutás, az élő, a személyes Istennel való találkozás, a megtapasztalt bűnbocsánat és az új élet. Aki megtért, az Krisztusban van, és új teremtés (2Kor 5,17). Ami ennél kevesebb, az a Szentírás szerint nem megtérés.

4. Az új engedelmesség

A megtérés a keresztyén életnek nem a végcélja. Sokkal inkább — sorphasonlattal élve — startvonal. A megtérésre az jellemző, hogy egy

eddig, az Isten akaratával nem törődő élet új irányt vesz, és az, aki eddig Isten nélkül élt, ezután Istennel, az Ő akaratát keresve és elfogadva kezd élni. A megtérés nem más, mint az Isten eredeti jó rendjébe való visszaállítás. Ez természetesen feltételezi Isten igéjének a komolyanvételét, és feltétlen tekintélyként való elismerését. Az Istent szerető élet Istennek engedelmeskedő élet. Az Ószövetség alapja Izrael részéről azzal a kötelezettséggel járt, hogy ha Isten népe akar maradni, akkor „mindent megteszünk, amit az Úr parancsolt, és engedelmeskedünk” (2Móz 24,7). A Jósias király idejében bekövetkezett nagy ébredés, megtérés alapja a templom renoválásakor megtalált törvénykönyv, amelynek nyomán Jósias az egész ország életét Isten Igéjének mérteke szerint reformálja meg (2Kir 22,23). Isten Igéje a megtért ember lába előtt mécses, és ösvényének világossága (Zsolt 119,105). Ez az ige arra ösztönzi az embert, hogy életfolytatását összhangba hozza vele. Mert csak azt vallja Jézus is hozzá tartozónak, aki cselekszi a mennyei Atya akaratát (Mt 12,50).

Ez az új engedelmeség azonban nem a törvény követelése, hanem a megtapasztalt megújulás, Isten szeretetének nyomán belülről fakadó, és a Szentlélek által munkált „gyümölcstermés”.

Isten akarata nem is „csak” egy belső kegyességre ösztönöz. Amennyire igaz, hogy a megtérés Istenhez térés, ugyanúgy igaz az is, hogy a megtérés a felebaráthoz való térés is. Isten akarata nem elvont, a földi étellel mit sem törődő kegyességre hívja az embert, hanem arra, hogy kiszabadulva önmagából, önzéséből, most már önzetlenül álljon embertársa mellé. A mózesi törvényekben is sok a felebarát szeretetére, megsegítésére vonatkozó ige. Legvilágosabban azonban Mikeás próféta foglalja össze, mit jelent cselekedni az Isten akaratát: „Megjelentette néked, ó ember, mi legyen a jó, és mit kíván az Úr téled! Csak azt, hogy igazságot cselekedjél, szeressed az irgalmasságot, és hogy alázatosan járj a te Isteneddel” (Mik 6,9). Jézus a törvény összefoglalásakor egyben mondja ki: szeresd Istent és szeresd felebarátodat, mint magadat (Lk 10,27). Gondoljunk a szeretet himnuszára is, amelyben Pál apostol kimondja, ha szeretet nincs bennem, semmi vagyok, vagy János levelére, arra a határozottságra, amellyel a megtérés, a halálból az életre való átmenés bizonyosságát éppen abban látja, „hogy szeretjük a mi atyánkfiait” (1Jn 3,14). A megtérés tehát az Istennek tetsző életfolytatást von maga után, amelynek jellemzője a szeretet cselekedete.

Ez mindenképpen új egzisztenciát jelent, új természetet és új gondolkodásmódot. Természetes, hogy egy ilyen megtérés külsőleg is sok mindenben láthatóan átalakítja a megtért ember életét, belülről pedig az Isten akaratának való engedelmeség „öemberünk megöklésével” jár. Erre gondolt a múlt század egyik német laikus prédikátora, Rahlenbeck, akit egy alkalommal meglátogatott egy fiatal lelkész. Beszélgetésük közben a „pietista-pap”-nak is nevezett cipész megkérdezte a lelkészt: Lelkész Úr, az Ön teológiai tanulmányai még nem garantálják, hogy Ön Isten gyermeke. Ismeri Ön az Úr Jézust, mint személyes Megváltóját? A fiatalember hirtelen azt válaszolta zavarában: hogyan, még egy kép is van róla otthon a dolgozószobámban. Mire az öreg Rahlenbeck azt mondta: Tudja, a Megváltó a falon nagyon békés. De ha egyszer a szívébe fogadja, akkor majd lesz szent felfordulás!

A közösség megtérése, vagy megtértek közössége?

Az eddigiekből világossá válhat, hogy a megtérés Isten és ember személyes kapcsolatának rendeződése, és mint ilyen, kifejezetten indi-

viduális, egyéni esemény. Hogyan egy házasság is, amihez sokszor hasonlítva Isten a népével való közösségét, individuális, két ember legbensőbb szeretetközössége, így igaz ez a megtérésre is. A személyes megtérést Isten várja, sőt követeli, és ezt senki helyett nem teheti meg másvalaki, sem lelkész, sem gyülekezet, sem egyház. Mindenkinnek magának kell megtérni, mert egy régi mondás szerint Istennek nincsenek unokái, csak gyermekei. A személyes megtérést a közösség megtérésével pótolni nem lehet. Isten az ítéletben is személyesen von majd felelősségre minket, és arról kell számot adnunk, amit tettünk, vagy amit éppen elmulasztottunk megtenni (2Kor 5,10).

Ugyancsak téves lenne azt gondolni, hogy a megtérésnek nincsenek közösségi következményei és követelményei. A megtért ember nem a világtól elszakítva, hanem a világban, a többi ember között él. (Jn 17,15: „nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból...”) Ebből fakad az egyik közösségi felelőssége; hogy úgy éljen a világban, mint Isten gyermeke, életvitelével, magatartásával bizonyosságot téve. („...akik között ragyogtok, mint csillagok a világban” Fil 2,15.)

Másrészt Isten a megtértekből új közösséget is épít, az ő egyházát. A közösség, egyház és gyülekezetek megtérése általt történik, ha megtértek közösségévé válik. Ma is érvényes hitvallási iratunknak az a megállapítása, hogy „a gonoszoknak határtalan sokasága van magában az egyházban” (Apol VII. 9) és közöttük van „néhány Isten gyermeke” (Apol VII. 20). Ezek éppen a megtérés által lettek „igazán Isten gyermekei”, és az egyház alapvető célkitűzése az kell, hogy legyen, hogy minél többen legyenek azzá. Ebben az összefüggésben kell megbecsülnünk a régi ébredési időszak, evangélizációk máig fellelhető gyümölcsseit, és kell ma is egyházi munkánk félreérthetetlen és végső céljául a megtérést és újjászületést tűzni. Ez a cél missziói gondolkodást követel, nemcsak egyházvezetőktől, gyülekezeti lelkészekről, hanem minden megtért keresztyéntől. Ez a gondolkodás az evangélizáció lényegét nem egykét evangélizációs igehirdetés sorozat rendezésében látja. Erre természetesen szükség van. Ám az evangélizáció ennél több; hitből-hitbe, embertől emberig hangzó evangélium egyházban, családban, társadalomban. Ennek az új életet teremtő, Isten jó rendjébe visszahelyező és üdvösséget adó evangéliumnak a hordozása, az Isten Jézus Krisztusban felkínált kegyelmes szeretetéről szóló örömhír továbbadása szavakkal és az egész élet bizonyágtételével, minden megtért ember missziói megbízatása. Így teljesíti a megtértek közössége azt a hivatását, amelyre Jézus tanítványait elhívta: „Ti vagytok a világ világossága” és „ti vagytok a föld sója” (Mt 5,13 k.).

Befejezésként, összefoglalásul álljon itt néhány gondolat a Theol. Begriffslexikon zum NT-ből: A megtérés — mint válasz egy elhangzott hívásra — elsősorban odafordulás és nem elfordulás; bármennyire is hozzátartozik az eddigittől való elszakadás, ezt a sorrendet nem lehet figyelmen kívül hagyni. Az Újszövetség számára fontos, hogy a Jézus Krisztussal való új élet értékét nagyobbban mutassa, mint az eddigi sötétséget; más szavakkal: nem az ítélet-fenyegetésével és rettentésével — bármennyire is szükséges ez is —, hanem Krisztusnak a mindent felülmúló szeretete megmutatásával vonja az embert a hit útjára. Ezáltal a megtérés az öröm fényében ragyog.

Balicza Iván

Aleksis Kivi és a vallásosság

Köbe merevült emlékével először Helsinkiben találkoztam, a pályaudvar melletti téren, a finn nemzeti színház előtt, amikor fel-felnéztem a Wäinö Aaltonen alkotta szobrára. Boltozatos homloka alól elmerengve néz le a járókelőre. Talán éppen e homlok miatt önkéntelenül Madáchra gondoltam, valahányszor elvitt az utam alatta. Akkor még messzi alak volt számomra. Egy a finn nagyok közül.

Diák-kiránduláson voltunk Nurmijärviben. Ott, a szülőföldjén látam ismét a szobrát. Elnézem az akkor készült, közel ötvenéves fényképet. Fehérsapkás egyetemistákként állunk a szobor tövéen. Kedves emlékem ez a kép egykori barátaimmal a köbe merevült óriás előtt. Barátaim immár lassan a merev múltba futnak vissza, s ő, Aleksis Kivi, egyre jobban élővé melegszik.

Az elmúlt év végén emlékezett rá az olvasó kultúrvilág, születésének 150 éves évfordulóján. Könyvtáryira nő az őt értékelő, bíráló, méltató könyvek, tanulmányok száma. Bővebb a róla szóló írások száma, mint amennyit ő maga kerek egy évtized alatt írt. Mégis, amit írt, az messze tornyosul a róla írottak fölé. A finn szépirodalom egyik legnagyobbja — ha nem a legnagyobbja. Méltó, hogy mi is emlékezzünk reá.

Magyarul mindössze két magvas műve jelent meg, s néhány verse. 1929-ben „A pusztai vargáké” címen ötfelvonásos népi vígjátéka Somkuti (Zolnai Gyula) fordításában, valamint a „Hét testvér” című regénye. Ezt két fordításban is ismerjük: Kodolányi Jánoséban 1942-ből (ezt Faragó József és felesége, Aini Ahtia bábáskodta magyarra), s Rácz Istváné, amely két különböző kiadást is megért, 1955-ben és 1974-ben. Voltaképpen egyik mű sem veti fel azt a kérdést, amit ezúttal vizsgálódás tárgyává szeretnék tenni. A finn szépirodalom egyre szélesedő magyar megismerése teszi szükségessé, hogy szembenézzünk Kivi vallásos gondolataival. Azzal a kérdéssel, hogy a finn nemzeti öntudatosodásnak, a finn reformkorszaknak, a parasztság polgárosodásának korában milyen volt a vallásos képzetek beszűrődése az irodalomba. A népi megújhodás nagy lendületében és lázában mire jutott a hitbeli eszmélkedés Kivi szűk természetének monumentális világában.

Életútja

Amikor Aleksis Kivi élettörténetét vázolom, elsősorban azt a vallásos hátteret keresem, amibe visszanyúlók vallásos gondolatainak gyökere. Részenben személyes élmények tükröződéseit vizsgáljuk, részben jelenségek olykor szentvlenen értékelését, részben pedig olvasmányainak műveibe ékelődött hatását.

Eredeti nevén Aleksis Stenvall a Nurmijärvi körzetéhez tartozó Palojokiban született 1834. okt. 10-én. Apja szegény sorsú szabómester volt. A szülői házban kettős szellemi-lelki hatás érte. Apja a szófukar, csendesen magába húzóba hámeel emberek közül származott. Az egyház és a keresztyénség nem hatott rá, s főleg a lelkeszetek kritikák közömbösséggel nézte. Anyja meleg lelkű, hívó keresztyén volt. A gyülekezet káplánja az ébredés papjaként ismert Johann Fredrik Bergh volt, aki a szívekre ható buzgó munkása volt az evangélium hirdetésének. A gyülekezet különböző helyein tartott rendszeresen családi áhítatokat, szeura-

tokat, amelyekre a környék lakóit gyűjtötte össze. Ilyeneket tartott Stenvallék otthonában is. A később Kivi írói nevet használó gyermek, Aleksis Stenvall nem maradt ezeknek hatásától független. Attól sem, hogy édesanyja otthon énekelgette a kegyességi énekeket, imádkozott és Bibliát olvasott a családi közösségben, s igekezett gyermeke szívébe elhinteni az ige magvát. A gyermek Aleksis első olvasmányai népdalok és a Biblia voltak.

Életelveit tekintve azonban inkább apjához húzott, a passzív, kö-zömbös, az egyház papjaival szemben pedig kritikus, hallgatag hámeiei emberhez.

Mindez visszatükröződik Aleksis Kivi irodalmi termésében is. Sohasem tudott elszakadni igazán a vallásos hatásoktól, sőt műveiben gyakran adta szereplőinek szájába hitbéli vívódásait, kételyeit és megnyugvásait is, ami arra mutat, hogy ezek élete fő kérdései közé tartoztak.

Rövid életére mindvégig rányomta bélyegét a küzdés, a nyomor, a szegénység és az értetlenség. Iskolai tanulmányait keserves küszködés-sel, sokszor éhezések közepette végezte, s csak későn, 23 éves korában került az egyetemre. Tanulmányait ugyan nem fejezte be, de jelentős hatással voltak rá Fredrik Cygnaeus esztétikai és drámatörténeti elő-adásai — ő egyébként egyik legcselekvőbb mecénása volt —, valamint Elias Lönnrot a Kalevalával. Sokat olvasott. Régi latinokat, görögöket, Shakespeare-t, Cervantest, Molièret, valamint a vallásos gondolataira is ható Renant, ami olykor stílusán is érzékelhető.

Az irodalom jobban vonzotta, mint az egyetem. Az ötvenes években már voltak próbálkozásai, de voltaképpen 1860-ban ugrott ki, amikor Kullervo c. drámájával az ismeretlenségből előbukkanva az első ízben kiosztott állami díjat nyerte el. Sokfélét írt: verset, drámát, vígjátékot, majd legnagyobb művét, a Hét testvért. Ezek között alább, éppen val-lásos gondolatai miatt, kitérünk a Canzio-ra (1868), majd a bibliai tár-gyú Lea drámájára (1869), végül néhány verse mellett utalunk még fő-művének, a Hét testvérnek is néhány aspektusára.

1863-tól Siuntio faluba költözik, ahol Charlotte Lönnqvist patro-nálja. A Hét testvér megírása után — amit voltaképpen egy évtizeden át írt és alakított, s végül 1870-ben jelentetett meg — noha írói am-bícióit soha nem adta fel, szinte már elhallgat. A mellőzés, a meg nem értés, a kiszolgáltatottság aláásták amúgy is gyenge egészségét. Eleinte az alkoholban keresett vigasztalódást a születésétől fogva verszegény ember, majd ideggyógyintézetbe került. Diagnózis: krónikus melankólia, depresszió. 1872-ben mint gyógyíthatatlant, gondozásra és tartásra Tuu-sulába küldik fivéréhez. Még ugyanaz év karácsonyán a tűzhely lán-g-jainál melegező, beteg író-t kínok lepik meg, s nem sokkal később, 1872 szilveszter estéjén, 38 éves korában meghalt.

Veijo Meri író Kivi-életrajza szerint az igazi diagnózis: „megsértett írói becsület”.

Sorsában az volt a letragikusabb, hogy maga sem tudhatta igazán, mit ért el. Valódi nagyságát csak korszakos távlatok fedték fel még a saját népe előtt is.

Értékelése

Életében meg nem értésben, mellőzésben volt része. Sorsa, mint a zseniké oly sokszor, életében a fel nem ismerés, kemény támadások sorozata. Halála után vették észre igazi nagyságát. Bár eleinte akkor

is hol az egekig magasztalták, hol igyekeztek onnan a legmélyebbre vetni.

Ma már a finnség, a nyelv és népi karakter alapköveként emlegetik, s legnagyobb írójuknak tartják. Megbocsátották még olykor káromló nyelvét és kifejezéseit is. Írásaiban olyan tükröt tartott népe elé, amelyben mindmáig magukra és egymásra ismernek. Írásai oly előzmény nélküliek, hogy az csak az évezredünk eleji izlandi szágákéhoz fogható.

A finn népet ma már az iskolapadban megtanítják, hogy tisztelje nagy fiát, bár életében sok keserű poharat kiivott. Halála után faragták ki belőle az irodalom monumentális alakját, s a finn nép szívében úgy él, hogy pártatlan értékelése ma már szinte lehetetlen. Az egyház is kivette részét a Kivi-kép megrajzolásában. Igyekeztek kihámozni műveinek keresztén erkölcsi anyagát. Ez bizonyos pontokon sikerült, de általában alig.

Alapvető hangját vizsgálva nem mondható vallásos, keresztén írónak. Bár Kivi százéves emlékünnepeére készült könyvében, 1934-ben, Tarkiainen így ír: „Kivi vallásos életfelfogása általában pozitív és építő. Az Isten szeretet — ebben a mondatban foglalható össze vallásos tanítása és személyes vallástétele.”

Az újabb kutatások már kissé óvatosabbak. Kalle Achté „Ösztől karácsonyig” c. könyvében írja: „A vallás aligha hatott Kivi egyéniségére formálón. Nem volt vallásos identitása abban a korban, amikor az általános volt.”

„Aleksis Stenvall élete” c. könyvében Veijo Meri pedig ezt írja: „Elutasítón viseltetett az egyház és a papság iránt, valamint a formális vallásosság iránt, de szélsőséges radikalizmussal, vagy materializmussal nem lehet őt illetni...”

Az viszont kétségtelen, hogy a Biblia és a pietizmus hangszínén szóló finn luteránus kegyesség Kivi kezdeti éveiben — mint fentebb említettük — kitoröhlhetetlen nyomot hagyott Kiviben. Am az érett korba érkezett költőnél egyre gyakrabban megkérdőjelezzik, hogy elegendő vallásos fogalmat ültetett-e szívébe és élményei közé a gyermekkor öröksége, s jelentett-e valamit is a keresztén hithez való viszonyulásában. Hatott-e igazán belső érlelődésre és világnézete kifermálódására. Elvitathatatlan, hogy lankadatlanul kereste a hitbeli igazságot, de épp oly mértékben elfogadó volt és nyitott az új hatások iránt.

Kivi művei alapján V. A. Koskenniemi arra a következtetésre jutott, hogy a költőnek sajátos, dogmatikátlan, friss vallástevő kapcsolata volt a keresztén hittel. Vallásos világnézetéhez tartozott a lélek halhatatlansága, s a síron túli életben végbemenő jó és rossz megfizetésének fogalma. Amikor kételkedés fogta el gondolatait, abban reménykedett, hogy „valami bizonyára várja őt a sír túlsó oldalán”. Szívében mélyebben rejlik a keresztén etikai szeretet-tan, mint akár a bűnbocsánatba fogózás.

Kivi vallásos világnépehez természetesen különböző oldalról lehet közelíteni. Az irodalomtörténeti vizsgálódásokban szinte divat volt beszélni a természettudományos determinizmus képletéről, amelyet Kalle Sorainen Kivinél felfedezni vél. Kivi személyiségének vizsgálatánál Paavo Elo pedig misztikus-vallásos élmények jelentőségét keresi a költő világnépeének felépítő anyagában. Kaarlo Marjanen viszont Kivi vélt agnoszticizmusa felé fordul. A költőt „tartósabban helyezi a kétségek, mint a hit oldalára”, s úgy tartja, hogy hol hívó, hol hitetlen az író. Bár Marjanen az író gondolkodásában tartósabb vonásnak véli az agnoszticizmust, úgy tartja, hogy nem vehető igazán komolyan benne a

keresztyénség jelentősége. Am úgy véljük, Kivi agnoszticizmusa a legkevésbé sem tartalmaz tagadást, sőt inkább teljesen a keresztyénség által színeztet és a keresztyénség területére tartozó alázatos, a lelkiismeret által meghatározott gondolkodási irányt.

Műveinek végső kicsengése

Főműve, a Hét testvér, leleplezi Kivi vallásos gondolkodásának elmentmondásait. Egyfelől a testvérek anarchizmusa, a határok áttörése, és a lelkész megítélése, amely jelképezi egész szemléletét. Másfelől szemléletében a biztonság, a támasz szükséges voltát hangsúlyozza. A mű nagy megnyugvással végződik. A testvérek végül is alkalmazkodnak a társadalom rendjéhez, és maguk is annak építésére törekednek.

A végső megnyugvás azonban nem teszi fölöslegessé a testvérek hányódását, sem a mindig előkerülő egyházkritikáját. Juhani akadálytalanul és gátlástalanul kijelenti: „Az istenes emberek bizony, sajnos, keményen tiltják az italt, bár az ajtó mögött meghúzzák a butykost. Ezt minden butaságom ellenére is észrevettem.”

Az intézményes egyház Kivi számára kemény falat volt. Nem is nyelte le. Hasonlóképpen sok keresztyén tan piszkálta Kivi orrát. Megmaradt neki a kételkedés és a kérdezés.

Kivi egyik legkevésbé ismert darabja a *Canzio*. Ezt a színdarabot nagyon hosszú hallgatás után most az emlékévk során hozták ismét színre. *Canzio* életszemléletében és eszmeiségében Kivi egyik legérdekesebb alakja. Élesen tükrözi a hit vívódásait. Azt, hogy az új még nem győzte le benne a régit. Keresi a kompromisszumot, de nem találja meg. *Canzio* sem, Kivi sem.

Canzio fiatal tengerésztsiszt, aki hosszú út után hazaérve nem tud visszahelyezkedni a régiibe. Ellentétbe kerül múltjával. Olyan feszültség keletkezik benne, ami a hiábavaló halálba viszi. Hangjában a kor új eszméi csengenek. Az új idők megtestesítőjeként ki akarja dobálni a régi keresztyén értékeket. A beszélgetések feszültségében ezt mondja: „Ez a tan (— a hit Istenben —) az én számomra már csak gyermekese. Férfi voltomat immár korom magasságából nézem. Minden üresen ködbe vezett, de annál világosabban maradt meg az élet és a természet.” Vitapartnere így válaszol: „Abban az emberben, aki tagadja Istent és üressé teszi halhatatlan lelkünket, abban az emberben soha se bíz. Nagyon ritkán tart ki a végső megpróbáltatásokban.”

A *Canzio* színdarabban Kivi jelentős pontokat dolgoz fel Krisztus működéséből. Meleg, szeretni való vonásokat rajzol meg benne. Az ellenség szeretete ez, ami nem elgyengülés, hanem maga az igazi belső erő. A dráma végén *Canzio* a teljes belső csőd szélére jut. Ekkor rémlik fel előtte a menny, amelyből úgy látja, kiesett. Gondolatainak ekkor átfutnak a keresztyén tanítások, amelyeket nővérétől hallott. „Szeresd ellenségedet. Ez a tanítás. Ki vállalja ezt az eszmét? Talán az ember esze? Lehetetlen! Ez csak a föld szerelméből születhetett. Furcsa eszme, és mégis gyönyörű. Mérhettelenül nagy. Ez az eszme felöleli a mindenséget, rést üt a menny sima boltozatán, az elkövetettet meg-nem-tetté formálja és bűneink homokzátányának csúcsaira elhossa az Éden aratását.” (Egyébként íme a renani hatás!)

Canzio szerint tehát Krisztus szeretet-parancsa kozmikus, hiszen felöleli a mindenséget. A bűnbocsánat, amiről itt Kivi úgy szól, mint Krisztus művének gyümölcseről, mindent újjá tesz. Nurmijärvi homok-

sivatagján kóborolva a költő az Édenből kivetettnek érzi magát, amelyből az emberi bűn miatt vettetett ki. A bűnbocsánatban viszont újra megnyílnak az Éden kapui. A bűnbocsánatban részesült ember megújultan jár és felszabadultan. Kivinek ez a látása megdönti azok állítását, akik szerint Kivi számára a keresztyén megigazulás gondolata idegen lett volna.

Krisztus a verseiben és a Lea-ban

Kivi hitét vizsgálva döntő jelentőségűnek kell tartanunk néhány költeményét és a Lea színdarabot. Azokra a részekre gondolunk, amelyek Krisztus személyét és művét érintik. A finn Krisztus-költészet történetében ennek a néhány részletnek elvitathatatlan helye van. Jézus személye a költő érdeklődésében nagyobb szerepet tölt be, mint általában gondolják. Sokfelől közelít a Krisztus képhez, s ezek által szívében egyre mélyülő vallástéfelt érzünk.

A Krisztus-kérdés különösen a „Karácsonyest” és a „Konfirmandusok” c. verseiben kerül elő. A karácsonyestről szóló verset buzgó, meleg gyermeki hit hatja át. A sorok által szinte saját lábunkon lépünk a nagyszoba, a „tupa” tiszta és puha szalmájára. (A finnek ősi szokása karácsonyestén szalmával hinteni fel a szobát.) Szinte látjuk a fehér asztalterítőt, s az ünnepi ételeket, halljuk az erőteljes hangon énekel népi karácsonyi dallamokat, amiket a gyermek könnyes szemmel hallgat. Különösen a vége teszi a verset Krisztus-költészetté. Kivi úgy ír a karácsonyról, mint Sion ünnepéről, s a mennyegzőhöz hasonlítja.

Krisztus-képe mindenekelőtt a hős és a győztes gondolatát rejti. Krisztus abban az értelemben hős, hogy szeretete erejével meggyőzi az ember szívét az önzés legyőzésére.

Gyermekkori élményein alapul a „Konfirmandusok” c. verse. Jézusról ebben mint az Ember Fiáról és ismét a hősről szól, akinek ajkai „gyönyörűen mosolyognak”, s a „homloka ragyog”. Ebben a versben Kivi otthoni gyülekezetére emlékezik, a nurmijärvi oltárkép lebeg szeme előtt.

Krisztus képe legbővebben a „Lea” c. színdarabban rajzolódik meg. Ez a darab szellemileg és esztétikailag is megkapóan állítja elénk Krisztus képét. Valójában a darabban maga Krisztus nem lép színre, s ez magában áthatott keresztyén értékelésre vall. De a Megváltó személyisége világos vonalakkal jelenik meg a szereplőkben, különösen is éppen Lea megnyilatkozásaiban.

A darab a Lukács evangéliumában szereplő Zakeuson épül fel. Yrjö J. E. Alanen állítja, hogy a darab Kivi személyes világnézetét mutatja. „Kivi nem nyúlt volna ehhez az anyaghoz, ha nem éppen azok a kérdések mozognának benne, amelyek saját gondolatait is izgatták, s ezekben nem döntött volna úgy, ahogyan döntött, ha nem éppen azok a döntések volnának ezek, amelyek saját vallásos életének alapjai.”

Itt viszont ismét a fentebb érintett megjegyzésnek vagyunk a tanúi. A Lea darab Krisztus-képének egyik legfontosabb formai forrása a francia Ernest Renan „Jézus élete” műve. Renan szerint Jézus mindegyik ragyogó tanító személyiség és művelt példakép. Ilyen értelemben eszményi ember. Kivi azonban a francia Jézus-rajz stílusát veszi át csupán, de nem annak teológiáját. Lea elbeszélése a galileai ösvények Jézusáról stílusban Renan ihletését mutatja: „Atyám, hogyan tudnám leírni őt, az örök reggel küldöttét? A reggeli fény villózik tiszta arcán,

s a hajnali csillag ragyog két szemében, amikor arról a világról szól, amelynek nincsenek határai. Hasonlítsam ajkainak aranyát a hajnali derengéshez, amelyet a tisztaság és szentség éltet? Nem tudom, de a hajhullámok a halántékán úgy lebegnek, mint a szálló felhők. Mintha az árnyat adó felhők bájos változásai vállukon csillogtatnák Hermont...”

Kivire nagy hatást gyakorolt az, amit az Újtestamentomban az imádkozó Jézusról olvasott. Amikor Lea Jézusról, mint imádkozóról beszél, Kivi az ő szavaival képet ad az olvasónak a saját szívében élő Jézusról.

Jézus a bűnösök Megváltója. Lea ezt mondja a farizeusnak: „Te fel sem fogod az ő tanítását. Nem külső képében, hanem lelki erejében váltja ő meg a világot.” Az „Impi ja ryöväri” (A hajadon és a rabló) c. versében Krisztusról, mint a bűnösök gyógyítójáról szól. A leány énekel „a zöldelő rétről, s a pásztorról, aki bárányait vérén váltja meg a haláltól.”

A Nagy Gyógyító képét is megtaláljuk benne, aki csodás erejével adja vissza a beteg egészségét. Az imádsággal gyógyítás kérdése szintén erősen foglalkoztatta a költőt. (Ez a tárgya az „Éjszaka és nappal” c. darabjának is.) Amikor Lea Krisztust a nagy gyógyítónak rajzolja meg, mintha az ő szavában Kivi szenvedő és beteg lelke imádkozna gyógyító-jához: „Drága Atyám! Ez az ember mindent oly jól cselekedett. A betegek meggyógyította, bűnösöknek kegyelmet prédikált, a raboknak örök szabadságot.”

Nagyon hiányos volna a finn szépirodalom vallásos vetülete, ha nem így irt volna Kivi. Lelke mélyén láng égett, amely hívő keresésről tanúskodik. Kivit mindig foglalkoztatta Krisztus személye, s műveiben olyan Krisztus-képet rajzolt meg, amely szebb, mint bárhol másutt a finn irodalomban. Nem változtat ezen a tényen az sem, ha Renan hatását igyekszünk kimutatni benne. Fiatalos, nemes és fénylő arc a Krisztusé.

Nem azt keressük, hogy hívő volt Kivi, vagy sem. A hit mindenestre küszködéseken, kríziseken, tagadáson és meghajláson, kételyeken és apró sugarakon át jelenik meg. De aki mindezek között ilyen ragyogó Krisztus-képet tudott megrajzolni, kétségtelenül maga is Krisztus által legyőzött lehetett.

D. Koren Emil

A fentiekben olvasható nevek és idézetek mellett az alábbi könyveket és cikkeket használtam:

Szász Levente: „Jelet rakj az úton végig” (A finnek irodalma) 1976

Laitinen, Kai: A finn irodalom története. 1981

Képes Géza: Finn versek és dalok. 1959

Finn költők antológiája. 1973

Mízsér Lajos: Aleksis Kivi. Élet és Irodalom. 1972

Hauhia, Ulla: Százötven éve született Aleksis Kivi, a legnagyobb finn író. Suomi 1984/1—2

Varga Domokos előadása Aleksis Kiviről. 1984. Kézirat

Luojala, Yrjö: Aleksis Kivi költeményeinek és színdarabjainak hit-sarkai. Kotimaa 1984. okt. 5.

Seppälä, Olli: Aleksis Kivi és az egyház. Kirkko ja Kaupunki 1984. okt. 10.

Berkan, Raimo: Még valamit Aleksis Kiviről. Kirkko ja kaupunki 1984. okt. 17.

Gombár Endre: „Elek! Elek!” Magyar Nemzet 1984

A gyülekezeti éneklés egyházunkban

Új korálkönyvünk és énekeskönyvünk elkészítése és kiadása komoly érdeklődést váltott ki gyülekezeteinkben az éneklés iránt és nem kis feladat elé állítja híveinket, lelkészeket és kántorokat egyaránt. Ezért talalom időszerűnek, s használnom fel ezt a rendkívüli alkalmat, hogy tüzetesebb vizsgálat tárgyává tegyük gyülekezeti éneklésünk fejlődését, s jelenlegi helyzetét. Az új énekeskönyv megjelenése méltán veti fel a kérdést, mikor és hol jelent meg az első evangélikus énekeskönyv, s hogyan énekeltek ebből elődeink? A reformáció hazáját illetően pontos adattal szolgálhatunk. 1524 az első evangélikus énekeskönyv születési éve, s annak létrehozásában döntő szerep jutott magának Luther Mártonnak. Talán nem érdektelen annak megemlítése, hogy abban az esztendőben tk. három énekeskönyv látott napvilágot. Az év elején a csupán 8 éneket tartalmazó „Etliche christlich Lieder, Lobgesang und Psalm, dem reinen Wort gemäss”, tehát a „Tiszta tannak megfelelő néhány keresztyén ének, dicséret és zsoltár”, ezek közül 4 Luthertől, 3 Speratustól, egy pedig ismeretlen szerzőtől származott, de még ugyanebben az évben jelenik meg az ún. Erfurter Enchiridion, amely már 25 éneket tartalmaz és az esztendő végén megjelenő Geistliches Gesangbüchlein a maga 32 énekevel, részben négyszólamban a tanulóifjúság számára készült. A 32 énekből 24 Luther-ének. Nem túlzás tehát az a megállapítás: 1524 az evangélikus énekeskönyv születésének esztendeje. Tartalmilag ezek az énekek a reformáció tanítását hirdetik és terjesztik. A mérce „dem reinen Wort gemäss”, a tiszta tannak megfelelően kellett hangzania a gyülekezetben. De mi a helyzet hazánkban? Sajnos, itt már nem tudunk ennyire pontos adattal szolgálni. Az első magyar énekeskönyv, amelyből elődeink énekeltek, és amelyről tudunk, Gálszécsy Istváné: Kegyes énekekről és keresztyén hitről rövid könyvecske, Gálszécsy Istvántól szerzetetett, Krakkó, 1536. Tizenkét évvel a német Enchiridion után már hazánkban is van magyar énekeskönyv, s a külföldön való megjelenése mellett az is érdekessége, hogy 3 Luther-éneket is tartalmaz. Az Erős vár a mi Istenünk kezdetű még nem található meg benne, ez először a Szegedi Gergely-féle inkább református énekeskönyvnek mondhatóban (1569) található meg. Ezekben is tömören és tisztán csendül fel az evangélium örömmüzenete. Talán elég annak említése, hogy Kodály Zoltán a Psalmus hungaricus szövegét a Gönczi-féle énekeskönyvből vette, pedig ő csak tiszta forrásból merített. De térjünk vissza Luthernek az evangélikus ének és énekeskönyv terén szerzett felbecsülhetően szolgálatára. Közvetudott, hogy a művészetek között a zenét, a muzsikát becsülté legelőbbre. Egyszer így vallott: „Isten egyik legnagyobb és legdicsőbb ajándéka az ének. Haragszik is rá a Sátán, mert sok kísértést és gonosz gondolatot űz el vele az ember. Az ének a művészetek egyik legjelesebbje. A dallam megeleveníti a szöveget... a zene Isten gyönyörűsége és dicső adománya — egyenesen a teológia rokona. Semennyiért sem adnám oda az én csekély zenei tudásomat. Rá kell kapatni, s állandóan szoktatni az ifjúságot erre a művészetre, mert ez hasznavehető embereket nevel.” De hogyan állunk az énekek dallamaival? Ebben is úttörő. Átvész minden olyan dallamot a múltból, melyet alkalmasnak tart, hogy a gyülekezet énekelje, de új dallamokat is keres, sőt maga is ír. Van olyan adatunk, hogy már 1524-ben, tehát a születési évnek mondott esztendőben meghívott magához két ismert muzsikust, Johann Waltert és Conrad Rupfot, hogy megfelelő dallamokat írjanak az új énekekhez. S míg azok az

asztal fölé hajolva a dallamokat másolták, ő fuvolájával fel és alá járva próbálta a dallammeneteket, hogy azok mindjobban simuljanak a szöveghez. Ha a dallamszerzésben nem is volt mester, laikusnak sem mondható, s ezt az „Erős vár a mi Istenünk” dallama is bizonyítja. Sokan azt tartják, hogy ez az ének tk. gregorián töredékekből tevődik össze. Ha így is van, mégiscsak zsenialitás szükséges ahhoz, ha valaki ilyen kis töredékekből ilyen tökéletes egészet tudjon összeforrasztani. Koráljaink eredetileg ritmikus énekek voltak, s így énekeltek gyülekezeteink. (Cantus mensurabilis.) Csak jóval később váltak kiegyenlítetté. (Cantus planus, cantus firmus.) Ennek megértéséhez, ha csupán néhány mondat erejéig vissza kell nyúlnunk a gyülekezet énekeinek első nyomaira. A zsolnározást maga Pál apostol ajánlja a híveknek, nála ismételtén előfordul a háromsoros név: zsolnárok, himnuszok és lelki énekek. Itt nyilvánvalóan dallamos recitálásról van szó. Ezeknek az első századoknak recitativ énekformáját döntően megváltoztatta Ambrózius, akinek hatására a gyülekezet ritmikusan dallamos énekeket énekel, s hogy hogyan, arra talán Augustinus-nak egy vallomásából következtethetünk: „Mennyit sírtam himnuszaid, énekeid közben. Úgy meghatódtam, amikor a templomban felcsendült a kedves ének. Velük az igazság szállt szívembe, az áhitat tüze lángolt fel bennem és közben igen boldog voltam.” Ennek a ritmikus, erőteljes dallamú éneklésnek (cantus harmonicus) vetett véget Nagy Gergely intézkedése, amikor az eddigi gyakorlat helyett a lassú, kimért, ún. gregoriánéneket tette az istentisztelet szerves részévé. De most már nem a gyülekezet énekel, hanem a római iskolában kiképzett szerzetesek, művészi fokon, ugyanakkor a gyülekezet emlékeire ítéltetett. A reformáció ezen a téren is döntő változást hozott. Egyrészt azért, hogy az eddigi latin ének helyett az anyanyelven szólalt meg az Istent dicséző ének, másrészt a gregorián helyett, melyet csak képzett szerzetesek voltak képesek énekelni, újra megszólalt a gyülekezet éneke, s ez ritmikus ének volt, amelynek alapjait a ritmikai változatoság képezte. Ez a ritmikus alak voltaképpen a népdalból plántálódott a templomba. A legkézenfekvőbb anyag, amit a reformáció népe felhasználhatott, a német nyelvre lefordított himnuszok, a Hiszekegy, Tizparancsolat és zsolnáraparafázis volt, de a világi népdalnak a vallásos életbe való átvétele és szolgálatba állítása kétségkívül hatalmas propagandát jelentett a reformáció mindjobban elterjedő üzenete és ügye mellett. Hiszen ezeket az énekeket éppen dallamuknál fogva nemcsak a templomban, az istentiszteleti alkalmakon énekeltek a hívők, hanem otthonaikban, az utcákon, sőt még a kocsmákban is. Luther azonnal felismerte ezeknek az énekeknek jelentőségét, megértette, mit jelent az, ha megadja a gyülekezeteknek ezt a szolgálati lehetőséget, s a német hallgatókból aktív résztvevővé válnak az istentiszteletnek. Az elrontott ún. „kiegyenlített korálok” csak jóval később jelennek meg, kb. 1680-ban. Akkor kezdik meg bomlasztó munkájukat, s hatásuk alól egyes vidékek még ma sem vonhatják ki magukat.

Egyházunkban a most megjelenő énekeskönyv parancsolt megállást ennek a sajnálatos folyamatnak. Megindultunk azon az úton, amely a ritmikus népénekforma felé vezet. A ritmikus korálhoz való visszatérés tk. reformáció. Nem azt akarja, hogy a gyülekezetnek bonyolultabbá, nehezebbé tegyük az éneklést, ellenkezőleg: tisztulási folyamat kíván lenni, hogy visszaállítsuk templomi, gyülekezeti énekünket eredeti formájába. S itt kell szólnunk koráljaink tempójáról. Ez az a zenei fogalom, melyet a nem szakértők gyakran összetévesztenek. Ritmus vagy tempó! Egy vidéki lelkész néhány évtizede megnyugtatóan, hogy gyüle-

kezete ritmikusan énekel! Persze hamarosan kitudódott, hogy a gyülekezet megfelelő tempóban énekel, tehát elég gyorsan. A koráléneklésnek a tempó felső határa egy-egy ütemen belül megérezhető az arsis és thesis, s ez nem homályosul el.

Nagyon óvakodjunk azonban a túlságosan gyors énekléstől is, amely zavarja a templom és istentisztelet méltóságát. A tempó igazodjék: 1. a korál hangulati jellegéhez, hiszen a komolyabb (szomorúbb) szövegtartalom lassúbb, az örömtelibb hangulatú élénkebb mozgást követel. 2. Igazodjék az éneklő gyülekezet létszámához. 3. A templom nagyságához. Egy nagy gyülekezet nagy templomban persze nem képes olyan hangvételre, mint egy gyermekcsoport egy tanteremben. Ha az éneklés tempója lassul, csökken, az orgonásnak megvannak az eszközei, hogy a gyülekezetet eredeti tempójába vezesse vissza.

Az orgonakíséret dinamikáját (regisztrálást) mindig a gyülekezet létszámához és felkészültségéhez kell mérni. Minél nagyobb a gyülekezet, annál fortébban kell játszsanunk és fordítva. Telt templomban nyugodtan kísérhetjük a közéneket teljes orgonával. A manuálművekbe ne regisztráljunk 16', amely az adott hangot mélyebben szólaltatja meg, legfeljebb a nagybőjt szomorúbb énekeinél.

Mivelhogy egy-egy koráldallamra egy bizonyos énekszöveg különböző tartalmú versszakait, sőt több szövegkölteményt is éneklünk, harmonizálás szempontjából csak a dallam zenei vonatkozását vehetjük figyelembe, tekintet nélkül az éneklendő szöveg tartalmára.

Új énekeskönyvünk bevezetését kétségkívül megkönnyíti a több évtizedes általános iskolai énektanítás, továbbá lelkészeink zenei tájékozottsága és ügybuzgalma. Nem vitás és minden zeneileg érzésű ember előtt világos, hogy koráljaink sokkal felemelőbben, életerősebben, lelkesítőbben hangzanak és hatnak az ősi formában, mint elrontott alakokban. A szöveget is meggyőzőbben és találóbban tolmácsolják az ősi, eredeti ritmikus dallamok, mint a későbbi idők folyamán lusta és vonatott éneklési mód által kiegyenlített forma. Ez többek között nélkülyi az igazi áhítatra hangoló lendületet, erőfőnlő és tőnyőn hat az egybegyűltekre. Pedig a gyülekezet énekeinek is azt az örömöt kell hirdetnie, amely az evangéliumból csendöl ki. Újra Luthert idézem: Nagyon fontos, hogy Isten népe egy igét és egy éneket fogadjon el. Ezért beszélünk mi keresztyének a mi zoltárainkról. Ambrózius énekeit is ezért nevezzük egyházi énekeknek, mert az egyház elfogadta és éneklő azokat, mintha tulajdon szerzeményei volnának. Ezért nem azt mondjuk: így énekel Ambrózius, Gergely, Prudencius vagy Szedulius, hanem így énekel az egyház. Mert Ambrózius és a többi az egyházzal énekel, és az egyház velük. Az egyház pedig akkor is megmarad, mikor ők meghalnak és tovább éneklő énekeiket. A gyülekezet éneke igen nagy kincs, nem kisebb, mint Max Reger mondotta: Die Protestanten wissen ja nicht, was sie in ihrem Choral haben: A protestánsok nem is tudják mijük, milyen kincsük van koráljaikban.

Ha most befejezölő összefoglalom 50 éves egyházzenei szolgálatom tapasztalataként mai tennivalóinkat, akkor szerényen és halkan a következőket mondhatom: 1. Gyülekezeteinket türelemmel kell nevelni, hogy énekeink üzenetét, mondanivalóját énekeljék és ne csupán szavakat, szöveget. A szöveg megértése és belső elfogadása nélkül énekünk nem lesz imádság, bűnvallás, hitvallás vagy éppen hívogató, ami lehetne és lennie kellene. 2. Az új dallamok megtanulása, ill. a régiek új formájukban való éneklése is csak türelmes tanulás, gyakorlás útján lehetséges. S itt a dallamok megtanulása mellett sor kerülhet azok elemzésére

is, hogy híveink ne csak hangokat vagy dallamot énekeljenek, hanem a dallamok tartalmával is tisztában legyenek. Ez természetesen nem könnyű feladat, de nem is lehetetlen vállalkozás. Főleg ifjúságunkkal végezzük el ezt a munkát. Hadd szemléltessem egy példán, amire gondolok. Az „Erős várunk” már említett hatalmas dallamának elemzésére. Feltételezem, hogy pl. az ifjúsági bibliórán mindenki kezében ott az új énekeskönyv. Ezt mondom: Énekünk a dallam legmagasabb hangjával kezdődik. Ebben szenvedély, elszántság jut kifejezésre. Csakhogy ez a hang háromszor szólal meg egymás után. Olyan mint egy vár három erős tornya, de itt Istenről énekeljük, hogy „Erős várunk...” A három egyforma hang emlékeztet a háromságos Istenre, s valóban a második versszakban a kérdésre: ki az? Válaszként hangzik: Jézus Krisztus az! Ez az Isten tehát nemcsak velünk van, hanem értünk is tett valamit! Ma a Szentlélek által van jelen, az utolsó versszakban énekeljük: Szentlelkét ránk bocsátja. Íme, hogy tesz bizonyosságot a dallam is a Szent Háromság Istenről! Ezután a dallam hirtelen, villanásszerűen lefelé tart: mint amikor a harcos éles fegyverével, jó fegyverünk és pajzsunk, a felbukkanó ellenséget veszi célba. Mert a mélyből az ősellenség kigyóként közeledik azok felé, akik a várban menedéket kerestek. Ez a kúszó, tekervényes mozdulat jut kifejezésre ugyancsak a dallamban, főként annak eredeti formájában. Aztán megkezdődik a harc. A középhangok sűrűje fejezi ki ezt a harcot, mely mintha döntetlen lenne, egyenlő erők küzdelme tárul elénk, s akkor egy váratlan fordulattal a dallam egy oktávval száll alá, mely az ellenség vereségét és pusztulását hirdeti. Bizonyos vagyok abban, ha valaki csupán ennyit tud a dallam mondanivalójából, másként éneklé ezt a csodálatos éneket, mint annak ismerete nélkül. 3. A gyülekezeti éneklésünkre bizonyára áldás jelent, ha alkalmat adunk híveinknek, a musica sacra magas és legmagasabb szinten való hallgatására. Szándékosan említem meg ezt is, mivel a Lutheránia Ének- és Zenekarával életem a közös munka során elválaszthatatlanul összefonódott. De amit ott éneklünk és ahogyan tesszük, végeredményben ugyanaz, mint ami vasárnaponként a gyülekezeti éneken történik, csupán más eszközökkel. Tartalmilag nincsen különbség, minőségileg igenis van, de én, amikor a H-moll misét vezényelem, lényegében ugyanazt teszem, mint amikor gyülekezeti biblióránkon harmóniumon kísérem a hívek énekét. Egyik jeles írónkkal fejezem be mondanivalómat: „Aki nem tud énekelni, bizony nagyon szegény ember, mégha tele van is forintokkal a ládája. Kodály és Bartók feltarisznyált bennünket énekkel ezer esztendőre. Otthon, amikor valamelyikünk hosszú és magányos útra indult, öregjeink azt kérdezték: Jól felöltöztél? Botod van-e? Hát éneket viszel-e magaddal? Vagyis védelmet a sötétség és útiveszedelmek ellen. Azt mondanám én is: ne hagyjátok az éneket!

(Tiszteletbeli doktori székfoglaló)

Dr. Weltler Jenő

A Lelkipásztor Textuárium 1924–1984

Megjegyzések:

A Textuárium a Lp. eddig megjelent, 1924-től 1984 végéig kiadott számok összes igei feldolgozását tartalmazza. Nemcsak az „Igehirdető műhelye” anyagát, hanem minden textust, melyről rövidebb-hosszabb elmélkedés, ünnepi igehirdetés, tanulmányi anyag, reformációi, ádventi, böjti, nagyheti sorozat vagy gyermek-bibliárai feldolgozás történt. Nem tartalmazza az összeállítás a kauzális igehirdetések textusait. A textusok vagy a perikópai vagy a bibliai összefüggésükben szerepelnek, ahol tehát egy kiemelt vers volt az ige, nem önmagában említve szerepel, hanem vagy a perikópai, vagy a bibliai szakasz egységében. A helymegjelölésnél az évszázadot elhagytam, a 84 tehát 1984-et jelent. Az első 3 évfolyam számainak számozása nem folyamatos volt, így ezeknél, valamint 1–2 esetben később is külön fel kellett tüntetni a hónapot. Egyes régebbi évfolyamoknál többször közöltek a textusokhoz példákat, ezek egy része is szerepel a kimutatásban. Törekedtem a pontosságra, de ilyen nagy mennyiségű számnál előfordulhat elírás vagy kimaradás. Ha valaki ilyesmit észrevenne, szíveskedjék a Szerkesztőségnek jelezni, későbbi javítás céljából.

Öszöveltség

Mózes első könyve

1. 1–4: 34, 83 / 55, 554 / 72, 702 /
26–31: 27 IV 39 / 40, 274 / 41, 137 / 41, 140 / 58, 88 / 80, 501 / 82,
161 / 82, 163 /
2. 2–3: 72, 508 /
15–18: 82, 162 / 82, 165 /
3. 1–13: 29, 185 / 40, 60, 68 / 42, 589 / 46, 43 / 68, 756 / 79, 761 /
1–19: 82, 224 /
14–24: 34, 312 / 64, 310 / 71, 56 / 79, 380 /
4. 1–16: 24 XI–XII 27 / 40, 287 / 42, 1 / 49, 157 / 79, 119 / 82, 225 /
4. 23–24: 26 XI 21 /
6. 1–8: 82, 227 /
7. 17–: 44, 267 /
8. 15–22: 30, 327 / 80, 761 /
11. 1–9: 35, 239 / 71, 231 / 71, 243 / 82, 229 /
12. 1–7: 82, 305 /
10–14: 82, 306 /
13. 7–18: 68, 759 / 80, 59 /
14. 17–20: 53, 77 / 55, 175 / 63, 112 / 71, 104 /
15. 1–6: 70, 378 / 81, 378 / 82, 308 /
17. 1–22: 82, 309 /
18. 1–5: 82, 310 /
16–33: 82, 312 /
20–23: 40, 466 / 46, 107 /
20–33: 44, 26 / 64, 107 / 79, 126 /
19. 1–29: 82, 313 /
20. 13: 41, 47 /

22. 1—19: 26 III—IV 24 / 35, 100 / 46, 18 / 68, 753 / 79, 757 / 82, 315 /
 25. 24—34: 82, 610 /
 27. 1—40: 82, 611 /
 41—: 82, 612 /
 28. 10—17: 40, 30, 31 /
 29—32: 82, 614 /
 32. 1—31: 53, 81—87 /
 21—33: 29, 170 / 35, 177 / 46, 54 / 53, 224 / 55, 376 / 63, 313 / 77, 315 /
 82, 616 /
 35. 1—29: 82, 618 /
 37. 4—11: 40, 425 /
 39. 1—5: 40, 333 / 46, 106 / 69, 310 / 80, 304 /
 41. 14: 76, 112 /
 50. 15—2k: 40, 34, 35 / 46, 114 / 80, 565 /

Mózes második könyve

3. 1—15: 37, 455 / 60, 399 / 73, 53 / 82, 41 / 83, 52 /
 13—20: 83, 54 /
 4. 10—16: 83, 55 /
 6. 6—13: 83, 57 /
 12. 1—28: 83, 59 /
 13. 17—22: 61, 1 / 83, 61 /
 14. 5—15: 46, 42 / 50, 380 / 83, 63 /
 16. 11—21: 46, 44 / 50, 421 / 53, 76 / 55, 126 / 63, 109 / 76, 126 / 84, 124 /
 17. 8—16: 44, 212 / 46, 68 /
 19. 3—8: 46, 91 / 69, 250 / 80, 296 /
 20. 1—21: 72, 749 /
 2—3: 41, 20 / 79, 321 /
 5—6: 41, 130 /
 7: 41, 27 /
 8—11: 41, 30 /
 12: 41, 35 /
 14: 41, 85 /
 15: 41, 91 /
 16: 41, 95 /
 17: 41, 99 / 41, 130 /
 24. 1—8: 76, 178 / 83, 93 / 84, 172 /
 32. 1—10: 42, 75 / 51, 87 / 53, 280 / 55, 441 / 63, 379 / 76, 440 / 84, 434 /
 7—14: 83, 95 /
 30—34: 76, 173 / 83, 97 / 84, 126 /
 33. 12—17: 69, 237 / 80, 237 / 83, 99 /
 18—23: 35, 108 / 70, 245 / 81, 301 /
 34. 6—10: 70, 434 / 81, 436 /
 29: 33, 311 /

Mózes harmadik könyve

16. 15—22: 53, 76 / 55, 124 / 55, 193 /
 29—34: 46, 50 /
 19. 1—18: 65, 193 / 69, 510 / 80, 499 /
 20. 7—8: 72, 564 /
 24. 1—4: 29, 105 /

Mózes negyedik könyve

6. 10—11: 51, 142 /
22—27: 35, 244 / 40, 233 / 44, 259 / 46, 83 / 72, 187 / 83, 280 /
11. 24—29: 50, 476 / 53 185 / 55, 304 / 63, 248 / 76, 308 / 84, 245 /
14. 11—24: 51, 233 / 80, 700 /
20. 6—13: 72, 241 /
21. 4—9: 44, 389 / 50, 476 / 64, 115 / 79, 174 /
4—19: 31, 253 / 35, 156 /

Mózes ötödik könyve

4. 1—2: 38, 350 / 79, 573 /
39—40: 72, 630 /
5. 7—10: 77, 686 /
23—33: 83, 282 /
6. 4—7: 35, 249 / 53, 186 / 55, 309 / 63, 252 / 78, 249 /
7. 6—12: 64, 316 / 79, 435 /
10. 12—22: 73, 435, 497 /
11. 26—28: 70, 690 /
18. 15—19: 35, 28 / 45. dec. 3. / 81, 36 /
29. 29: 73, 303 /
30. 11—20: 35, 369 / 54, 569 / 62, 700 / 72, 505 / 80, 567 / 83, 284 /
32. 1—6: 71, 373 / 83, 285 /
39—40: 73, 180 /

Józsué könyve

1. 1—9: 63, 698 / 78, 701 /
24. 14—18: 63, 699 / 83, 287 /

Ruth könyve

1. 15—17: 40, 469 /

Sámuel első könyve

1. —: 83, 289 /
2. 1—8: 70, 694 /
3. 1—13: 40, 473 / 46, 113 /
7. 3—6: 71, 366 / 71, 725 /
11. 12: 83, 292 /
15. 22—29: 46, 92 / 72, 301 /
16. 1—13: 25 I 36 / 83, 291 /
18. 1—4: 40, 39 /

Sámuel második könyve

7. 17—29: 35, 383 /
12. 1—14: 40, 42, 43 / 70, 430 / 81, 381 /
16. 5—10: 76, 113 /

Királyok első könyve

2. 1—4: 40, 62 /
3. 5—14: 35, 363 / 40, 71 /

5. 1—15: 72, 753 /
 8. 6—14: 26 II 6 /
 28—30: 69, 184 / 80, 189 /
 9. 1—7: 73, 574 /
 11. 26—30: 30, 355 /
 17. 8—16: 35, 296 / 35, 325 / 46, 116 /
 17—24: 37, 296 / 40, 417 / 46, 118 / 70, 509 / 83, 294 /
 18. 7—14: 37, 299 /
 20—46: 46, 105 / 83, 296 /
 19. 1—8: 54, 529 / 73, 438 / 83, 299 /-
 8—14: 35, 275 / 40, 367 / 46, 68 /
 21. 1—4: 31, 386 /
 15—28: 53, 40 /

Királyok második könyve

5. 1—19: 35, 65 / 76, 116 /
 6. 15—17: 44, 444 /

Krónika első könyve

16. 7—15: 69, 181 / 80, 186 /

Krónika második könyve

1. 7—12: 46, 126 / 71, 377 /

Nehemiás könyve

1. 1—3.32: 47, 46—49 /
 4. 1—5.19: 47, 78 /
 6. 1—7.73: 47, 117 /
 8. 9: 47, 154 /
 9. 26—30: 47, 72 /
 9. 13: 47, 200 /

Jób könyve

1. 2—7: 63, 321 /
 8—22: 63, 765 / 79, 57 /
 5. 17—19: 35, 356 / 40, 373 /
 19. 25—26: 73, 182 /
 29. —: 52, 279 /
 32. 4—9: 53, 381 / 55, 502 / 63, 495 / 78, 435 /
 38. 1—11: 72, 756 /
 42. 1—6: 72, 756 /

Zsoltárok könyve

1. 1: 35, 264 / 40, 328 / 57, 469 /
 8. —: 25 I 42 / 41, 182 / 68, 292 / 84, 613 /
 9. 1—17: 41, 80 /

12. —: 53, 42 / 55, 117 62, 759 / 77, 52 /
 14. —: 24 VIII—IX 21 /
 16. 1—11: 35, 173 / 46, 53 / 53, 574 / 55, 635 / 63, 614 / 75, 676 / 78, 575 /
 19. —: 31, 352 / 57, 471 / 59, 765 /
 21. —: 40, 23 / 40, 377 /
 22. 17—20: 35, 165 / 52, 123—131 / 55, 181 / 63, 119 / 76, 180 / 84, 174 /
 23. —: 35, 180 / 37, 280 / 46, 55 / 57, 470 / 63, 569 / 84, 638 /
 24. 1—7: 76, 638 /
     8—14: 78, 44 /
     10—22: 78, 47 /
 27. —: 40, 222 / 44, 35 /
 32. 13—15: 72, 513 /
 34. 12—23: 40, 283 /
 36. 6—10: 46, 84 / 53, 480 / 55, 629 / 63, 575 / 76, 569 / 84, 571 /
 37. 4—6: 40, 408 / 44, 443 /
 39. 9—14: 24 II 8 / 46, 128 /
 40. 2—5: 43, 595 /
 42. 1—12: 35, 233 / 40, 428 /
 46. 1—12: 35, 377 / 41, 552 / 44, 39, 308 / 57, 470 / 78, 547—563 /
 50. 14—25: 30, 33 / 35, 43, 322 / 44, 30 / 46, 115 /
 51. 3—6: 41, 497 /
     9—11: 53, 278 / 55, 383 / 63, 371 / 76, 382 / 84, 427 /
     12—15: 37, 104 / 40, 226 / 41, 247 / 53, 185 / 55, 307 / 63, 250 / 76,
     311 / 84, 249 /
 63. 1—7: 44, 16 / 49, 499 /
 67. —: 35, 53 / 43, 460 /
 69. 2—10: 50, 82 /
 73. 5—8: 35, 360 /
 77. 8—14: 40, 75 /
 78. 1—7: 40, 239 /
     18—25: 78, 49 /
 85. 8—14: 35, 390 / 40, / 322 /
 89. 20—25: 26 V 12 /
     24—38: 75, 678 /
 90. —: 24 II 4 / 37, 477 / 48, 4 / 75, 680 /
 91. 1—16: 78, 42 /
 92. —: 40, 380 /
 93. —: 35, 83 /
 95. —: 36, 318 / 55, 62 / 62, 757 / 77, 49 /
 96. 1—13: 24 XI—XII 31 / 53, 181 / 55, 245 / 63, 190 / 77, 191 /
 97. 1—12: 53, 39 / 54, 565 / 62, 697 / 77, 754 /
 98. —: 35, 188 / 40, 181 /
 100. 1—5: 40, 1 / 45. dec. 1. / 62, 631 / 72, 660 / 77, 688 /
 102. 7—8: 49, 117 /
     13—20: 78, 50 /
 103. 1—4: 59, 699 / 70, 705 /
     1—13: 60, 125 /
     6—13: 40, 21 / 53, 478 / 63, 616 / 78, 630 /
 104. 10—15: 57, 470 /
     27—35: 40, 185 /
 105. 1—5: 54, 556 / 62, 692 / 75, 746 / 83, 638 /
 106. 1—12: 42, 40 /
 110. 1—4: 35, 198 / 40, 218 / 46, 69 / 49, 499 /
 111. —: 46, 49 /

112. 5—7: 40, 279 /
 116. 8—10: 24 VIII—IX 23 / 53, 128 / 55, 188 / 63, 124 / 78, 127 /
 118. 14—24: 35, 169 / 46, 51 / 53, 128 / 55, 184 / 63, 123 / 78, 124 /
 119. 52: 44, 2, 65 /
     73—75: 55, 751 /
 121. 1—8: 35, 46 / 43, 613 /
 122. —: 35, 56 /
 126. —: 40, 513 / 46, 136 /
 127. —: 37, 443 / 40, 171 /
 130. 1—8: 53, 182 / 55, 249 / 63, 242 / 66, 704 / 77, 239 / 77, 621—626 /
 139. 7—12: 32, 32 / 37, 228 / 57, 470 /
     23—24: 46, 125 /
 143. —: 41, 48 / 44, 375 /

Példabeszédek könyve

2. 1—8: 35, 378 /
 3. 1—6: 80, 702 /
 9. 1—10: 35, 252 / 43, 469 / 71, 760 /
 16. 1—9: 35, 300 / 70, 445 / 81, 444 /
 23. 25—26: 28, 357 / 40, 477 /
 24. 14—20: 35, 387 /
 29. 18: 44, 355 /
 30. 5—9: 70, 505 / 79, 637 /

Prédikátor könyve

1. 2: 44, 22 /
 4. 8—12: 53, 421 / 55, 571 / 63, 506 / 77, 562 /
 8. 11—13: 40, 515 /
 12. 13—16: 40, 524 /

Énekek éneke

1. —: 81, 294 /

Ézsaiás könyve

1. 12—17: 53, 41 / 55, 59 / 62, 755 / 76, 761 / 84, 757 /
 2. 1—5: 35, 49 / 41, 88 / 44, 36 / 53, 383 / 55, 565 / 55, 620 / 63, 502 /
     78, 443 /
     18—20: 72, 670 /
 5. 1—7: 80, 504 /
     20—24: 53, 223 / 55, 316 / 55, 434 / 63, 312 / 77, 313 /
 6. 1—8: 27 VII 1 / 50, 218 / 62, 577 / 69, 313 / 76, 449 / 80, 306 /
 7. 14: 68, 680 / 79, 692 /
 8. 11—17: 45. dec. 7. / 63, 572 /
 9. 2—7: 31, 20 / 34, 34 / 35, 32, 70 / 40, 17 / 41, 31 / 68, 682 / 79, 695 /
     83, 547, 581 /
 11. 1—: 45. dec. 4. / 62, 753 / 68, 686 / 79, 698 / 83, 548 /
 12. 1—6: 35, 254 / 40, 13 / 45. dec. 2. / 54, 550 / 62, 635 / 72, 763 /
 25. 8—9: 80, 264 /
 26. 19—20: 76, 182 / 84, 176 /

29. 19—24: 35, 314 / 53, 421 / 55, 574 / 63, 509 / 77, 565 /
 30. 8—18: 71, 756 /
 19—23: 71, 100 /
 32. 15—18: 28, 219 /
 38. 17—20: 69, 178 / 80, 184 /
 40. 1—8: 35, 24 / 40, 4 / 40, 307 / 44, 462 / 62, 295—298 / 77, 757 / 83, 613 /
 26—31: 35, 183 / 44, 350 / 46, 66 / 60, 640 / 63, 244 / 77, 241 /
 42. 1—4: 40, 9 / 54, 560 / 75, 748 / 76, 623 /
 1—9: 56, 479 / 83, 550 /
 5—8: 40, 28 / 80, 697 /
 8—12: 72, 184 /
 18—21: 53, 223 / 55, 314 / 63, 255 / 77, 254 /
 43. 1—7: 44, 390 / 44, 430 / 44, 463 / 64, 308 / 79, 377 /
 10—15: 53, 226 / 55, 381 / 63, 318 / 77, 373 /
 21—25: 71, 97 /
 44. 1—5: 41, 350 / 46, 82 / 153, 184 / 55, 254 / 63, 247 / 77, 244 /
 6—26: 72, 180 /
 45. 5—8: 62, 636 / 84, 699 /
 17—19: 45. dec. 6. /
 18—25: 53, 39 / 55, 56 /
 48. 9—11: 72, 746 /
 12—17: 53, 225 / 55, 449 / 63, 315 / 77, 318 /
 49. 1—6: 54, 563 / 62, 694 / 76, 692 / 77, 752 /
 13—16: 84, 696 /
 50. 4—9: 46, 45 / 53, 75 / 55, 121 / 62, 763 / 76, 121 / 84, 118 /
 51. 1—6: 80, 622 /
 52. 7—10: 35, 118 / 70, 123 / 81, 174 /
 13—15: 46, -19 / 53, 183 / 55, 252 /
 53. 1—12: 30, 157 / 38, 167 / 39, 179 / 45, 16 / 47, 77 / 49, 122 / 49, 499 /
 52, 107 / 62, 765 / 66, 124 / 74, 171 / 74, 171, 173 / 76, 123 / 83, 124 /
 84, 121 /
 54. 7—10: 55, 498 / 63, 488 / 78, 376 /
 55. 1—3: 35, 192 / 53, 278 / 55, 437 / 63, 372 / 76, 436 / 84, 429 /
 6—9: 40, 431 / 45, 2 / 57, 407 / 62, 625 / 77, 635 /
 57. 15—19: 64, 313 / 79, 382 /
 58. 6—12: 49, 197 / 61, 105 / 64, 63 / 79, 123 /
 59. 20—21: 71, 680 / 76, 687 / 84, 692 /
 60. 1—6: 27 II 17 / 30, 57 / 32, 43 / 38, 48 / 39, 67 / 47, 9 / 51, 502 / 65,
 699 / 71, 686 / 73, 746 / 73, 748 / 81, 753 /
 61. 1—11: 35, 60 / 53, 479 / 63, 618 / 78, 633 / 80, 759 / 83, 551
 62. 11—12: 35, 292 / 71, 107 /
 63. 7—14: 35, 40 / 64, 56 / 79, 117 /
 15—17: 72, 666 /
 64. 7—8: 69, 307 / 80, 301 /
 65. 17—19: 35, 258 / 53, 131 / 55, 241 / 63, 188 / 77, 188 /

Jeremiás könyve

1. 4—10: 35, 139 / 54, 167 / 72, 311 /
 2. 1—9: 30, 305 / 35, 438 / 53, 279 / 63, 375 / 76, 439 / 84, 432 /
 15—17: 72, 176 /
 21—44: 58, 198 /
 4. 3: 74, 705 /
 6. 16—26: 26 X 8 / 28, 38 /

7. 1—11: 35, 308 / 36, 335 / 44, 289 / 55, 377 / 60, 25 / 70, 382 / 72, 144 /
 79, 635 /
 25—28: 40, 271 /
 8. 4—9: 35, 97 /
 9. 23—24: 35, 90 / 53, 331 / 55, 446 / 63, 487 / 78, 377 /
 14. 5—8: 40, 483 /
 7—11: 70, 487 / 73, 500 / 81, 446 / 82, 317 /
 17. 21: 44, 389 /
 18. 1—10: 46, 17 / 73, 442 /
 20. 7—13: 53, 573 / 77, 629 /
 23. 1—4: 69, 175 / 71, 683 / 80, 181 /
 26. 1—16: 35, 115 / 71, 61 /
 31. 31—34: 35, 16 / 62, 630 / 79, 171 /
 32. 39—42: 71, 369 /
 33. 8—9: 53, 423 / 55, 631 / 63, 567 / 77, 627 /

Jeremiás siralmai

3. 22—33: 35, 261 / 43, 30 / 73, 502 /
 37—44: 40, 338 /

Ezékiel könyve

2. 1—10: 27 III 1 / 72, 253 /
 3. 17—19: 27 XII 1 / 57, 281 /
 11. 13: 49, 231 /
 19—21: 53, 129 / 55, 190 / 63, 126 / 78, 175 /
 12. 21—28: 71, 574 /
 18. 1—9: 53, 332 / 55, 500 / 63, 491 / 78, 433 /
 15—22: 73, 188 / 73, 445 /
 33. 1—7: 72, 760 /
 10—16: 35, 86 /
 34. 1—16: 30, 373 / 46, 85, 89 / 53, 130 / 55, 239 / 63, 128 / 77, 185 /
 17—25: 64, 500 / 71, 111 /
 36. 22—28: 35, 235 / 40, 230 / 41, 345 / 46, 81 / 64, 185 / 79, 303 /
 37. 1—14: 31, 1 / 70, 126 / 81, 175 /
 15—23: 73, 505 /
 24—27: 68, 689 / 79, 701 /

Dániel könyve

2. 31—45: 46, 133 /
 5. 1—9: 46, 80 /
 6. 10: 37, 354 /
 7. 13—14: 72, 190 /
 9. 15—19: 35, 310 / 46, 108 / 71, 625 /
 12. 1—4: 40, 519 / 46, 134 / 64, 503 / 79, 625 /

Hóseás könyve

2. 17—25: 53, 422 / 55, 625 / 63, 510 / 77, 567 /
 3. 1—3: 73, 549 /
 6. 1—6: 71, 114 /
 10. 12: 70, 687 /
 11. 1—4: 55, 53 / 62, 702 /

13. 14: 71, 117 /
14. 2—10: 80, 617 /

Jóel könyve

2. 28—32: 64, 183 / 69, 187 / 80, 235 /
3. 1—2: 79, 299 /
12—17: 47, 295 /

Amos könyve

3. 3—8: 53, 40 / 68, 662 /
5. 14—20: 64, 497 /
21—24: 53, 382 / 55, 508 / 63, 499 / 78, 438 /
6. 1—7: 44, 382 / 53, 381 / 55, 506 / 63, 497 / 78, 438 /
8. 11—12: 35, 95 / 46, 19 / 54, 553 / 62, 634 / 75, 703 / 83, 635 /

Jónás könyve

1. 1—3: 42, 171 / 62, 345—349 / 60, 81 / 72, 513 /
3—16: 66, 83 /
2. 1—10: 66, 85 / 70, 119 / 81, 170 /
3. 1—10: 66, 86 / 80, 506 /
10—4.3: 66, 88 /
4. 1—11: 66, 89 / 72, 571 /

Mikeás könyve

5. 1—5: 35, 33 —40, 18 / 41, 43 / 54, 547 / 62, 633 / 76, 690 / 84, 694 /
6. 6—8: 46, 96 / 53, 383 / 55, 567 / 63, 504 / 77, 560 /
7. 7—9: 72, 567 /
18—20: 72, 304 /

Habakuk könyve

2. 1—4: 53, 281 / 55, 444 / 63, 381 / 77, 449 / 78, 370 /
3. 17—19: 47, 244 /

Sofóniás könyve

2. 3: 63, 696 / 78, 699 /
3. 9: 70, 490 /
14—17: 53, 79 / 55, 178 / 63, 116 / 70, 490 / 76, 175 / 81, 497 / 84, 128 /

Aggeus könyve

1. 1—15: 77, 193 /

Zakariás könyve

- 1—14. fej.: 62, 705—712 /
1. 1—6: 62, 706 / 69, 253 / 80, 298 /
7—17: 62, 711 /
2. 10—13: 25 I 3 / 37, 179 /

3. 1—7: 26 X 24 / 44, 82 / 44, 337, 369 / 46, 43 / 53, 74 / 55, 118 / 62,
761 / 76, 119 / 84, 116 /
6. 1—5: 28, 32 /
7. 4—14: 35, 317 / 70, 438 / 81, 438 /
9. 9—12: 35, 160 / 64, 110 / 69, 279 / 79, 169 / 83, 609 /
12. 10: 71, 247 /
13. 1: 46, 67 /

Malakiás könyve

2. 10: 72, 307 /
3. 1—7: 40, 503 / 55, 30 / 62, 627 / 77, 637 /
14—20: 80, 619 /
4. 5—6: 35, 19 / 43, 592 / 45. dec. 2. / 53, 479 / 55, 638 / 63, 620 / 76, 630 /
78, 635 / 84, 675 /

Újszövetség

Máté evangéliuma

1. 18—25: 37, 40 / 41, 36 / 47, 391 / 47, 691 / 72, 684, 686 / 82, 699 /
84, 658 /
2. 1—12: 24 XII 13 / 25 I 21 / 26 II 8 / 29, 46 / 36, 43 / 38, 51 / 43, 61 /
43, 68 / 55, 758 / 64, 686 / 74, 750 / 82, 741 /
13—23: 31, 61 / 58, 636 / 64, 684 / 81, 751 /
28—32: 72, 53 /
3. 1—12: 31, 26 / 32, 15 / 33, 14 / 34, 22 / 39, 64 / 41, 28 / 47, 389 / 58,
552 / 68, 636 / 72, 314 /
13—17: 24 V 3 / 33, 39 / 36, 40 / 37, 64 / 38, 47 / 39, 59 / 41, 86 / 43,
65 / 48, 6 / 58, 641 / 66, 64 / 68, 698 / 83, 695 /
4. 1—11: 24 IV 2 / 26 III—IV 15 / 27 IV 15 / 28, 105 / 29, 89 / 34, 64 /
36, 101 / 38, 127 / 39, 110 / 43, 161, 170 / 51, 10 / 56, 56 / 64, 762 /
73, 13 / 75, 53, 55 / 82, 758 / 83, 699 /
12—17: 34, 135 / 63, 750 / 78, 753 / 83, 65 / 83, 697 / 84, 394 /
18—22: 83, 752 /
22—35: 70, 757 /
5. 1—12: 26 X 18 / 28, 289 / 30, 214 / 44, 456 / 55, 131 / 58, 645 63, 637 /
65, 507 / 74, 569, 571 / 83, 129 / 83, 568 /
13—16: 26 X 14 / 27 III 42 / 32, 216 / 33, 217 / 40, 414 / 41, 385 / 48,
205 / 52, 523 / 57, 266 / 57, 277 / 60, 696 / 66, 701 / 73, 439 / 73, 441 /
75, 752 / 82, 253 / 83, 704 /
17—19: 37, 192 / 44, 352 / 49, 243 / 52, 525 / 59, 506 / 60, 699 / 75, 755 /
83, 756 /
20—26: 26 VIII—IX 9 / 27 VIII—IX 17 / 28, 272 / 29, 345 / 33, 65 /
36, 263 / 38, 352 / 39, 299 / 43, 292, 399 / 51, 256 / 56, 379 / 61, 638 /
65, 314 / 70, 455 / 71, 620 / 75, 373 / 82, 365 /
27—30: 59, 562 /
33—37: 59, 438 /
38—42: 71, 42 / 73, 509 / 83, 193—198 /
43—48: 32, 313 / 49, 252 / 53, 273 / 59, 371 / 61, 320 / 67, 366 / 68, 408 /
77, 381 / 83, 193—198 /
6. 1—6: 24 VII 10 / 31, 332 / 32, 257 / 37, 220 / 49, 163 / 53, 374 / 59,
440 / 61, 489 / 67, 437 / 76, 559 / 84, 561 /
7—8: 80, 249 /

- 9: 41, 355 / 41, 358 / 73, 571 /
 10: 37, 68 / 41, 361, 367 / 78, 758 /
 11: 32, 221 / 41, 381, 388 / 53, 372 / 60, 492 / 76, 509 / 78, 446 /
 12: 41, 391 / 71, 427 / 71, 494
 13: 41, 394, 397 / 41, 434 / 73, 632 / 82, 622, 623 /
 16—18: 35, 208 / 44, 80 /
 19—21: 31, 267 / 51, 269 / 53, 508 / 61, 488 / 67, 435 / 76, 504 / 77, 65 /
 84, 559 /
 24—34: 24 VIII—IX 11 / 26 X 1 / 27 X 20, 23 / 28, 317 / 29, 395 / 36,
 328 / 37, 401 / 38, 313 / 39, 362 / 51, 305 / 52, 97 / 56, 531 / 65, 491 /
 74, 510 / 82, 414 / 83, 434 / 84, 622 /
 7. 1—5: 64, 320 / 79, 438 /
 7—11: 59, 191 / 81, 65 / 82, 420 /
 12: 70, 311 / 75, 449 / 81, 311 /
 13—14: 49, 245 / 61, 618 / 67, 568 / 82, 409 /
 15—23: 24 VIII—IX 14 / 26 IX 1 / 27 VIII—IX 24 / 28, 278 / 28, 299 /
 28, 305 / 29, 351 / 36, 270 / 38, 283 / 39, 307 / 42, 411 / 43, 394, 405 /
 51, 292 / 56, 383 / 65, 319 / 75, 378 / 82, 371 / 82, 422 /
 24—27: 33, 77 / 59, 318 / 60, 692 / 65, 769 / 66, 696 / 76, 697 / 84, 366 /
 84, 752 /
 8. 1—13: 26 II 21 / 27 III 28 / 28, 68 / 36, 57 / 38, 60 / 39, 77 / 43, 64, 76 /
 44, 28, 38 / 64, 693 / 84, 371 /
 14—17: 78, 760 /
 18—22: 31, 382 / 80, 627 /
 23—27: 24 III 3 / 27 III 31 / 29, 97 / 36, 86 / 37, 82 / 38, 65 / 39, 82 /
 43, 79 / 51, 460 / 64, 696 / 83, 257 / 84, 365 /
 28—34: 82, 631 /
 9. 1—8: 24 XI—XII 16 / 26 X 1 / 27 XI 20 / 28, 344 / 29, 416 / 36, 373 /
 38, 345 / 38, 345 / 41, 545 / 51, 386 / 56, 539 / 65, 501 / 75, 565 / 82, 440 /
 83, 321 / 84, 399—404 /
 9—13: 32, 204 / 33, 211 / 41, 359 / 48, 412 / 53, 33 / 57, 184 / 59, 376 /
 60, 758 / 66, 754 / 77, 759 / 80, 109 / 82, 404 / 84, 97 /
 15—18: 24 III 23 / 60, 690 / 66, 694 / 76, 694 / 84, 702 /
 18—26: 27 XII 24 / 28, 381 / 36, 398 / 37, 487 / 51, 438 / 56, 632 /
 83, 573 /
 35—38: 40, 493 / 49, 130 / 55, 65 / 70, 190 / 80, 114 / 81, 190 /
 10. 5: 40, 541 /
 7—8: 41, 57 /
 8—15: 41, 107 /
 16—25: 41, 150 / 49, 246 /
 24—33: 33, 354 / 41, 266 / 41, 317 / 49, 165, 170 / 73, 246
 32—33: 31, 142 / 41, 404 /
 34—42: 31, 18 / 31, 343 / 41, 410, 470, 513, 520 / 48, 473 / 72, 75 /
 80, 255 /
 11. 2—10: 25 I 11 / 28 I 16 / 36, 15 / 37, 29 / 39, 35 / 43, 4, 17 / 44, 459 /
 50, 396 / 50, 400 / 55, 694 / 73, 676 / 73, 678 / 81, 622, 626 / 83, 449 /
 83, 692 /
 11—19: 48, 468 / 83, 106 /
 16—24: 29, 127 / 59, 443 /
 25—30: 31, 84 / 32, 284 / 33, 302 / 41, 502 / 48, 259 / 59, 503 / 61, 464 /
 72, 688 / 77, 41 /
 12. 1—8: 32, 288 / 33, 329 / 41, 505 / 48, 260 / 50, 446 / 57, 457 /
 9—14: 53, 413 / 61, 497 / 67, 504 / 78, 504, 507 /
 15—21: 69, 49 / 80, 116 /

- 22—30: 64, 379 / 79, 446 /
 33—37: 37, 363 / 49, 251 / 70, 501 / 81, 509 /
 38—42: 29, 442 / 37, 77 / 67, 110 / 77, 174 /
 46—50: 32, 231 / 33, 268 / 41, 432 / 43, 172 / 48, 248 / 57, 273, 278 /
 59, 564 /
13. 3—9: 39, 342 / 84, 161 /
 10—17: 53, 34 / 60, 761, / 66, 757 / 78, 52 / 82, 418 /
 18—23: 71, 499 /
 24—30: 27 III 24 / 37, 395 / 38, 113 / 43, 107, 113 / 77, 632 /
 31—35: 32, 180 / 33, 208 / 41, 356 / 48, 171 /
 36—43: 72, 663 /
 44—46: 30, 244 / 31, 272, 280 / 32, 213, 236 / 33, 271 / 37, 52 / 41, 436 /
 48, 250 / 49, 342 / 57, 393 / 59, 320 / 81, 38 / 84, 166 /
 47—50: 59, 630 /
14. 1—12: 83, 694 /
 13—21: 67, 61 /
 23—33: 31, 138 / 75, 760 / 83, 760 /
15. 21—28: 24 IV 6 / 26 III—IV 16 / 27 IV 21 / 28, 127 / 29, 93 / 33, 91 /
 36, 105 / 38, 131 / 39, 136 / 43, 162, 174 / 51, 14 / 56, 59 / 64, 765 /
 75, 57, 58 / 82, 761 /
 29—39: 73, 236 / 83, 385 /
16. 1—4: 32, 40 / 33, 33 / 41, 83 / 48, 5 / 71, 689 /
 13—20: 31, 355 / 48, 480 / 69, 244 / 80, 244 / 84, 664 /
 21—27: 31, 105 / 33, 89 / 37, 106 / 41, 180 / 48, 40 / 49, 46 / 53, 36 /
 59, 60 / 60, 766 / 77, 55, 81, 119 /
17. 1—9: 43, 108 / 48, 481 / 64, 699 / 70, 566 / 74, 757, 758, 761 / 82, 748 /
 84, 666 /
 14—27: 48, 483 / 84, 667 /
18. 1—5: 76, 699 /
 11—14: 48, 484 / 61, 182 / 67, 178 / 78, 179 /
 15—18: 48, 485 / 53, 124 / 61, 503 / 67, 510 / 68, 566 /
 19—20: 71, 560 /
 21—35: 27 XII 20 / 29, 427 / 36, 390 / 37, 357 / 38, 360 / 43, 538, 550 /
 49, 346 / 51, 395 / 65, 568 / 75, 572 / 82, 502 /
19. 1—14: 30, 105 / 48, 487 /
 16—30: 48, 488 / 49, 42, 49 / 59, 444 / 64, 381 / 79, 503 / 82, 407 /
20. 1—16: 26 III—LV 9 / 27, III 29 / 28, 92 / 29, 55 / 36, 90 / 38, 118 /
 39, 98 / 43, 109 / 43, 119 / 45, 1 / 48, 490 / 50, 450 / 56, 50 / 64, 753 /
 74, 54 / 82, 53 /
 20—28: 37, 440 / 53, 38 / 59, 504 / 61, 53 / 67, 44, 677 / 74, 111 / 77, 58 /
21. 1—9: 24 III 9 / 24 V 3 / 27 V 15 / 27 XII 140 / 29, 6 / 29, 139 / 30, 395 /
 36, 7 / 36, 154 / 37, 22 / 38, 31 / 38, 166 / 39, 170 / 42, 568 / 43, 203 /
 43, 203, 216, 558 / 44, 449 / 50, 394, 396 / 51, 57 / 60, 40 / 65, 54 / 73,
 669, 671 / 75, 108, 109 / 81, 613, 615 / 82, 127 /
 11: 56, 125 / 83, 103 /
 14—22: 38, 364 / 53, 169 / 61, 185 / 67, 180 / 78, 182 /
 28—32: 32, 225 / 33, 224 / 37, 360 / 41, 392 / 48, 208 / 49, 250 / 57,
 270, 278 /
 33—46: 31, 327 / 70, 562 / 80, 510 /
22. 1—14: 24 XI—XII 18 / 26 X 4 / 27 XI 24 / 28, 348 / 29, 419 / 36, 376 /
 38, 349 / 43, 536 / 43, 544 / 51, 389 / 56, 541 / 59, 313 / 65, 503 / 75, 567 /
 82, 443 / 84, 230 /
 15—22: 24 XI—XII 19 / 28, 378 / 29, 440 / 36, 393 / 51, 435 / 75, 631 /
 82, 505 /

- 23—35: 37, 472 / 56, 631 / 69, 119 / 80, 172 /
 35—46: 24 XI—XII 9 / 27 XI 16 / 36, 370 / 38, 342 / 48, 470 / 51, 385 /
 56, 536 / 59, 410 / 65, 499 / 75, 562 / 82, 437 /
23. 1—12: 46, 129 / 64, 479 / 79, 505 /
 13—25: 61, 109 /
 23—29: 53, 35 / 60, 763 / 78, 54 /
 34—39: 33, 275 / 37, 336 / 41, 439 / 53, 212 / 48, 351 / 57, 395 / 61, 254 /
 67, 307 / 78, 254 /
24. 15—28: 29, 448 / 51, 440 / 56, 633 / 59, 663 /
 30—31: 44, 431 /
 35—51: 37, 25 / 44, 430 / 51, 447 / 56, 637 / 65, 572 / 74, 638, 639 /
 45—46: 55, 577 / 78, 628 /
25. 1—12: 83, 513 / 83, 617 / 84, 316 /
 14—30: 31, 336 / 32, 355 / 49, 244 / 80, 572 /
 31—46: 28, 389 / 29, 451 / 37, 466 / 37, 488 / 39, 51 / 51, 443 / 56, 635 /
 68, 641 / 77, 43, 45 /
26. 14—19: 67, 62 / 74, 112 /
 20—30: 49, 88, 90 / 67, 104 / 77, 170 /
 31—35: 24 V 17 /
 36—46: 72, 113 /
27. 15—26: 72, 106 /
 26—35: 74, 113 /
 31—40: 83, 577 /
 31—56: 84, 649 /
 38—50: 72, 116 / 72, 324 / 84, 193—197 /
 57—66: 64, 121 / 75, 117 / 82, 172 /
28. 1—10: 33, 141 / 34, 128 / 41, 234 / 48, 88 / 55, 688 / 57, 83 / 59, 123 /
 71, 120 / 83, 237 /
 9—15: 71, 125 /
 12—20: 32, 178 / 33, 205 / 34, 175 / 41, 351 / 44, 215 / 48, 170 / 57, 180 /
 59, 249 / 64, 187 / 79, 305 / 84, 385, 404—409 /

Márk evangéliuma

1. 1—5: 52, 471 / 60, 632 / 66, 622 / 75, 682 / 83, 619 /
 14—15: 48, 410 / 73, 305 / 78, 625 /
 21—28: 33, 161 / 44, 128 / 83, 104 /
 35—39: 67, 673 / 80, 111 /
 41—44: 48, 255 /
2. 1—14: 57, 12, 23 / 76, 641, 705 /
 18—22: 70, 177 / 81, 181 /
 23—3.6: 49, 340 / 70, 493 / 81, 500 /
3. 1—6: 1. 2. 23 /
4. 10—12: 71, 431 /
 21—25: 73, 635 /
 26—29: 26 IX 14 / 32, 228 / 33, 226 / 41, 395 / 48, 209 / 57, 272 / 57,
 278 / 84, 318 /
5. 1—21: 57, 12, 23 /
6. 21—29: 31, 149 /
 30—34: 37, 323 / 44, 129 /
7. 5—23: 51, 271 / 73, 57 /
 31—37: 27 X 5 / 28, 294 / 29, 369 / 31, 298 / 36, 308 / 38, 302 / 43, 446 /
 46, 453 / 51, 298 / 56, 473 / 74, 496 / 76, 498 / 83, 427 /

8. 1—9: 27 VIII—IX 20 / 28, 275 / 29, 348 / 36, 267 / 38, 279 / 39, 302 /
43, 392, 403, 51 / 258 / 56, 381 / 65, 315 / 71, 40 / 75, 374, 376 / 82, 369
23—27: 28, 72 /
9. 14—29: 35, 2 / 37, 376 / 53, 418 / 57, 407 / 61, 501 / 67, 509 / 77, 539 /
78, 563 / 80, 113 /
33—41: 31, 329 / 49, 41 / 70, 760 /
10. 13—16: 32, 329 / 33, 344 / 40, 403 / 48, 345 / 69, 316 / 73, 315 / 80, 308 /
17—27: 32, 292 / 33, 337 / 41, 540 / 44, 391 / 48, 341 / 53, 326 / 54, 375 /
57, 459 / 61, 376 / 76, 495 / 82, 413 / 84, 444 / 84, 737 /
42—43: 58, 295 / 77, 548 / 84, 743 /
11. 1—10: 52, 119 /
12—21: 41, 9 /
22—26: 31, 277 / 72, 692 /
32—45: 29, 122 / 32, 77 / 33, 85, / 41, 138 / 44, 72 / 48, 39 / 73, 110 /
12. 26—27: 62, 367 /
42—44: 31, 389 / 32, 274 / 33, 290 / 35, 204 / 41, 454 / 57, 400 / 59, 571 /
64, 378 / 79, 443 /
13. 11: 40, 211 /
24—27: 53, 474 / 61, 622 / 67, 574 /
32—37: 57, 182 / 71, 690 /
14. 1—11: 58, 187 / 75, 129 /
12—25: 58, 188 / 84, 750 /
26—52: 34, 109 / 58, 189 /
43—72: 58, 190 / 70, 35 /
15. 6—25: 44, 162 /
22—37: 34, 122 / 58, 191 / 59, 121 /
38—47: 58, 192 /
16. 1—8: 27 V 23 / 29, 147 / 32, 115 / 38, 172 / 39, 181 / 43, 205 / 43, 223 /
44, 158 / 45, 17 / 51, 99 / 56, 182 / 65, 116 / 74, 179 / 74, 181 / 83, 174 /
14—20: 24 VI 10 / 27 VI 30 / 32, 157 / 36, 196 / 38, 195 / 39, 225 /
40, 48 / 43, 268, 284 / 51, 181 / 56, 249 / 65, 181 / 75, 188 / 75, 189 /
82, 236 /

(Folytatjuk)

Az igehirdető műhelye

BÖJT 6. VASÁRNAPJA

Jn 18,33—38

Jézust kérdezik

Formailag az Úr Jézus Krisztus perének egy részletéről van szó ígénkben. Pilátus kihallgatja őt. Jézus magára vette az ítéletet, hogy Istennek ne kelljen elítélnie bennünket.

33. v.: A többi evangélista elmondja, hogy azzal vádolták Jézust, hogy „a népet félrevezeti és tiltja a császár adójának a fizetését, mivel hogy magát ama király Krisztusnak mondja” Lk 23.2. Ezért hangzik el a kérdés, hogy kiderüljön, mi van a váddal: „Te vagy a zsidók királya?” Egyesek szerint Pilátus ezt gúnnyal kérdezte: Ilyen lenne egy király? Mások szerint megvetéssel: Azoknak a királya vagy, akik gyűlölnek és megvetnek? De lehet az ő érdeklődő kérdése is.

34. v.: Krisztus erre egy viszontkérdéssel válaszol, hogy Pilátus *gondolja meg, milyen alapon áll.* Hivatalánál fogva kötve volt ahhoz, hogy gondot fordítson a római császár érdekeire. De nem mondhatta, hogy az veszélyben forogna, vagy megkárosodott volna bármitől, amit az Úr Jézus valaha is tett vagy mondott. Pilátusnak mint vizsgálóbírónak látnia kell az igazságot: csak azért fordultak a főpapok ellene, mert *nem felelt meg várakozásuknak.* Pont azzal vádolták, amit ők szerettek volna elérni, hogy evilági királyságot állítson föl Jézus Róma ellenében. S ők voltak azok, akik a szívük mélyén Rómának sem, nyilvánosan pedig Jézusnak sem engedelmeskedtek. *Uralkodni akartak megtérés, engedelmeség és szolgálat helyett.*

35. v.: Pilátus is visszakérdez: Hát zsidó vagyok én? Nekem nincs közöm az ügyhöz, nem érdekel. Saját néped vádol és annak főpapjai, én pedig lefolytatom az eljárást. Mit tettél?

36. v.: Jézus következő válaszában még teljesebb feleletet ad. A kérdésre megmagyarázza, hogy milyen értelemben király. *Országáról beszél.* A *baszileia* jelent országot, királyságot, uralmat is. *Azt a területet fizikailag vagy szellemileg, ahol valaki döntő befolyással van másokra, ezért királya, ura neki.* Külsőleg vagy lelkileg, szellemileg vezetőiük. Krisztus azt mondja, hogy ő valóban király. De országa nem e világból való. Természete nem világi, ez az uralom az emberek szívében és lelkiismeretében van föllállítva. *Az örök Ország kisugárzása, hatása, áldása jött el az Úr Jézussal e világba. Hogy az ő hatása és vezetése alá kerüljünk, hogy amikor eljön dicsőségben, a mennvországba bejuthassunk.* Jézus harcosai nem világiak, fegyverei pedig lelkiek. Aki ennek az országnak a tagja lesz a földön, annak az élete új célt és értelmet nyer. Azt nem irányítja a világ bölcsessége, nem kell neki annak gazdagsága, — de nem is lesz a világ kedvence sokszor.

Krisztus bizonyítéku. hogy Országa nem e világból való. azt mondja, hogy ha e világból való volna, szolgálai harcolnának érte, hogy a zsidók el ne foghassák. Jézus egyenesen tiltja követőinek, hogy a világ fegyverei-

vel harcoljanak (Jn 18,10—11 és Mt 26,52!), mert *nem egy világi ország lerombolása hozza el az ő uralmát, királyságát.*

37. v.: Pilátus kérdése most ez: Magyarázd meg, milyen értelemben vagy király, ha valóban az vagy! Jézus válaszában hangsúlyozza, hogy ő valóban király, csak nem abban az értelemben, ahogy Pilátus és a világ gondolja. *Habár szolgálai formát vett föl magára (Fil 2,7—9), mégis királynak kijáró tekintélyt igényel magának.* Azért jött, hogy bizonytságot tegyen az igazságról. Amit ember nélkülé igazán nem ismerhet, de Jézus által részesülhet annak áldásaiban. Jézus az Igazság Királya, az emberi szívben megvalósuló isteni igazság ereje által kormányozza népét. Azért jött Jézus, hogy bizonytságot tegyen arról a szerető Istenről, aki a világot teremtette, és hogy fölfedje a bűnt, amely azt el akarja pusztítani. És Jézus az ő bizonytságtételének szavai által tartja fenn és tartja meg Országát és annak népét. Azért jött Jézus a világba, hogy bizonytságot tegyen az igazságról. *Hogy kinyilatkoztassa a világnak azt, amit máskülönbben nem tudhatna Istenre és az ő emberek iránti szeretetére vonatkozóan (Jn 17,26).* Királysága az isteni igazság lelkületével áll fenn, és ő az igazság meggyőző bizonyítékával győz, annak akár javunkra, akár ellenükre való beteljesedésével. Aki szereti az igazságot, az hallgat Krisztus hangjára. Mert teljesebb, jobb és maradandóbb igazságot sehol sem találhat, mint Krisztusban, aki az *igazságot és kegyelmet* hozta el.

38. v.: Pilátus jó kérdést tesz föl Jézusnak, de *nem várja meg a választ.* Azonnal kiment. Pedig a kérdés jó volt, csak az a kérdés, hogy érdekel-e a válasz is. Az igazság az a drágagyöngy (Mt 13,45—46), amelyet az emberi értelem keres. Sokan teszik föl olyanok is ezt a kérdést, akiknek *nincs elég türelmük, hogy kitartsanak az igazság utáni kutatásban, vagy nem eléá alázatosak és őszinték, hogy el is fogadják azt, amikor meatalálták.* Kérdezhetette Pilátus Jézust az igazság felől vagy mint érdeklődő vagy mint bírő, aki tovább vizsgálja az ügyet, de úgy is mint a vallás nélküli emberek, akik kedvüket lelik abban, ami megcsúfolja bármelyik vallási irányt. De ha Jézus nem is mondhatta meg Pilátusnak, hogy mi az igazság, *megmondta tanítványainak és általuk nekünk is: Jn 14,6.*

Pilátus nyilvánosan ártatlannak jelenti ki Jézust: „Nem találok benne semmi bűnt”. Semmi sem hozható föl ellene. Ez a kiengesztelés megmutatja, hogy habár úgy bántak Jézussal, mint a legutolsó gonosztevővel, sosem érdemelte ezt a bánásmódot. Halála szándékát magyarázza, hogy *nem saját bűneiért halt meg, hanem mint a mi bűneinkért való áldozat, egy ember halt meg a népért (Jn 11,50).*

Jézus kérdez

Ha figyelmesen olvassuk az Ūr Jézus perének a lefolyását, azt látjuk, hogy *Jézus marad a történésekben véaig a helyzet ura.* Megcsúfolva, töviskoronásan és halálra ítéelve is inkább ő a vádoló. Az egész történéssel, szavaival, sőt amikor elhallgatott, akkor is ő volt az, aki kérdezett. S a történet elhangzásakor ma is ő az, aki kérdez bennünket. Virágvasárnap ünnepén, amikor bevonult Jeruzsálemba. Az ujjongó tömeg, Jairus leánya, a naini ifjú, a meggyógyított vakok és sánták sokasága hol volt Nagypénteken, amikor az Urat elítélték és keresztre feszítették? Ha szebb Virágvasárnapot rendeznénk is Jézusnak, nagyobb pompával, félő, hogy talán még annyit sem maradhatna köztünk, mint akkor, 5 na-

pig. Ha pusztán jelenlétével, de szavaival, elvárásaival bennünket is megkérdézne sokminden felől. S íme, mint akkor, kérdez életünk felől, bűneink felől. De aki nem akar megváltozni, az elfordul tőle, vagy agyonhallgatja őt. Mert ma is hiányzik az alázat, hogy beismerje, hogy megváltásra, a Megváltóra szorul. Ezért hallhassuk ma komolyan a hozzánk szóló virágvasárnapi kérdéseket mai történetünk eseményeiből és az Úr Jézus szavaiból. Hogy igazi lehessen virágvasárnapi lelkesedésünk és eljussunk Nagypéntekig, a keresztig és Húsvétig is!

1. Magadtól vagy mások?

Hogy kicsoda Jézus, arra sokféle választ hallunk magunk körül. Pozitív és negatív válaszokat is. Nemcsak mások negatív véleményének a kritikátlan átvétele káros, de a Krisztusról való bizonyágtétel elfogadása is az személyes földolgozás híján. A virágvasárnapi tömegből kiemel és engem is személyesen megkérdéz az Úr, mint Pilátus, hogy *milyen alapon állok hitemben vagy hitetlenségemben*. Hadd vonuljon be szívembe és legyen életem királya, hogy az ő uralma, vezetése alatt élhessek.

2. Kell a világnak?

Kell-e a világnak, van-e helye benne a mai korban a hitnek? Jézus tanítványainak, akik egy nem e világból való ország képviselői? Hiszen ha egy nem e világból való ország tagjai, akkor bizonyosan csak a túlvilággal törődnek, irreálisak, idealisták. Nem idejétmúltak Krisztus tanításai a 20. szd.-ban? Ez a kérdés kisebbségi érzésbe taszíthatja a keresztyéneket. Sokan azért szakítanak Istennel, egyházzal, vallásukkal, hogy e külső vád vagy kisebbségi érzés elől meneküljenek. A Nagyhéten tényleg úgy nézett ki a helyzet, hogy nincs helye a világnak Jézusnak és övéinek.

De figyeljünk csak Jézusra! Amikor azt mondja, hogy Országa nem e világból való, nem azt mondja, hogy nem e világba való. Így szól: „... és azért jöttem e világra, hogy bizonyágot tegyek az igazságról” (37. v.). Azért jöttem, hogy megmondjam az igazságot Istenről, az emberről, a bűnről, az életről, a halálról. — *Krisztus az alapvető igazságokról tesz bizonyágot*, amelyeket ember meg nem tudhat, ki nem jelenthet. S ezek az alapvető jézusi igazságok kikerülhetetlen döntés elé állítják az embert: vagy elfogadjuk Jézus igazságát mint végső igazságot, vagy mindenestől elvetjük és sötétségben maradunk. — Szükség van e világban Jézusra és tanítványaira, mint sóra az ételben. A Nap sem e világból van, mégis szükségünk van fényére, melegére, erejére. S pont azért van szükségünk Jézusra, mert ő több mint a világ; tanítványaira pedig, hogy azt hozzák, ami a világból hiányzik, de amire szüksége van. *A jézusi többlet van szüksége a mai világnak. A hívő emberre, aki a 20. szd.-ban él, de krisztusi lelkiülettel, krisztusi szeretettel s énnen ezért nélkülözhetetlen és hasznos polgára földi országának is. — Fölraguogott-e már neked a drága örök igazság, s viszed-e annak, akinek szüksége van rá?*

3. Micsoda az igazság?

Nem tudva is kimondja ezt Pilátus, amikor a kérdés elhangzása után kimegy a zsidókhoz és azt mondja: „Nem találok benne semmi bűnt”. Ezután, ha meg is feszítik, *világos lesz az egész világ előtt, hogy ártat-*

lanul, büntelenül szenvedett. A zsidók Húsvétja közeledett. Tiszta, ép bárányt kellett megáldozniuk az Egyiptomból való szabadulás emlékére, hálából. S most megérthetik, hogy ez a bűn Egyiptomából való szabadulásra és „a mi húsvéti Bárányunkra, a Krisztusra utal, aki megáldoztatott értünk” — ahogy Pál is mondja (1Kor 5,8). A mennyei Atya elfogadta azt az egyetlen igaz áldozatot, melyet a büntelen, szent Bárány hozott a bűneiből önmagától szabadulni nem tudó emberért. — Látod-e a virágvasárnapi tömegben, hogy magányosan, a Golgota tövében is Óhozza kell ragaszkodnod? *Hogy legyen igazi Húsvétod, lelki föltámasdásod, hogy megszülethess az Ő Országá számára is?*

Jézust kérdeztük, hogy mit hoz a világnak. De Jézus is kérdez bennünket mai igénk mélyén: Ünnepléd csupán őt, vagy uralkodhat életed fölött? Látod-e őt, mint a legnagyobb Királyt, az Igazság Királyát? Olyan valóság-e neked az ő uralma, hogy annak segítségével és erejével só és világosság tudsz-e lenni, míg csak az ő Országá nyilvánvalóan megjelenik mindenednek?

Széll Bulcsú

NAGYCSÜTÖRTÖK

Mt 26,20—30

A textus megértéséhez:

A kijelölt perikópa két egymástól világosan elkülöníthető mozzanattal rögzíti az utolsó vacsora eseményeinek. A 20—25. versekben Jézus az árulás tényét fedi fel tanítványainak. A következő versekben egy rövid, a többi evangéliumhoz képest szűkre szabott tudósítást közöl az úrvacsora szerzéséről.

Időileg az eseményeket Máté (hasonlóan Márkhoz és Lukácshoz) kapcsolatba hozza páska megünneplésével. Az írásmagyarázók közt azonban eldöntetlen kérdés, hogy az utolsó vacsora a páskaünnep estéjén, vagy az ünnep előtti estén történt. Az ige hirdetés szempontjából ennek nincs különös jelentősége.

Máté tudósítása Márkkal mutatja a legszorosabb kapcsolatot, de ezt lényegesen lerövidíti. Az áruló leleplezése csak itt és Jánosnál (Jn 13,21—30) történik névszerinti megjelöléssel. Schniewind szerint (NTD) ez úgy értelmezhető, hogy Jézus maga kényszeríti Júdást cselekvésre. Tehát nem egy gonosz emberi terv valósul meg, hanem Isten akarata. A „Júdás-kérdés” azóta is sok vitára, találgatásra adott okot nemcsak a teológiai irodalmon belül, hanem a világi irodalomban is. A kortárs irodalomban is visszatérő téma: miért követte el Júdás az árulást? Az evangéliumok tudósítása — így Mátéé sem — ad konkrét választ arra a kérdésre: mi vitte Júdást erre a végzetes lépésre? Tulajdonképpen annyit mond el Máté, hogy Jézust nem érik váratlanul az események (tudatosan halad az Isten által kijelölt útján), másrészt ez nem menti fel Júdást tettének súlya alól. Ezt hangsúlyozza különösen a 24. vers.

A tanítványok Jézus bejelentésére mindnyájan elbizonytalanodnak. Az „Én vagyok-e az Uram?” kérdése nem szónoki kérdés csupán. Mögötte ott húzódik meg nemcsak a tanítványok, de valószínűleg az első keresztyén gyülekezetek azon meggyőződése, talán tapasztalata is, hogy mindegyikük válhat árulóvá.

A 23. verssel Jézus tulajdonképpen kiterő választ ad. Értelme nem egy konkrét mozdulatra, személyre utal, hanem arra, hogy asztaltársai köréből kerül ki az áruló. Így érthető Júdás ezután elhangzó kérdése, aki azt hiszi, hogy Jézus nem tud vagy nem akar pontos választ adni. Ezt gondolva kérdez ő is, hogy a gyanút magáról a többiek előtt elterelje. Jézus nyílt válasza nem hagy kétséget: tudja, ki az áruló. Ami vele történik, mégsem ellenségei tervének valóráválása, hanem Isten terve, Aki mindent szolgálatába tud állítani.

Júdás leleplezésének feljegyzése nem az árulóra lett tanítvány megbélyegzését szolgálta. Az egész történet leírása arra utal, hogy az első keresztyén gyülekezetek, de mindenkor keresztyénei számára intő példál szolgál Júdás, arra figyelmeztetve, hogy a mindenkori tanítványok mindegyike magában hordozza az árulóra válás lehetőségét.

A perikópa második része az úrvacsora szerzésének legrövidebben elmondott formáját közli. Négy ilyen tudósítást olvashatunk az Újszövetségben: Máténál, Márknál, Lukácsnál és Pálnál (1Kor 11,23 kk). Mindegyik őriz valami sajátos jelleget, de fő vonásaikban megegyeznek egymással. Valószínű, hogy mind a négy helyen liturgikus szövegekkel van dolgunk. Hiszen — ahogy Pröhle is megjegyzi Lukács kommentárjában — az úrvacsora szerzési igéi az őskeresztyén gyülekezetek liturgiájának egyik legrégebbi eleme.

Máté tudósítása Márknál is hangsúlyozottabban liturgikus jellegű. Pl. Márk elbeszélő mondata helyett („ittak belőle mindnyájan”) rendelkezésként hangzik el: „Igyatok ebből mindnyájan.” (27. v.)

A 28. versben így idézi Jézus szavait: „ez az én vérem, a szövetség vére, amely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára”. A vér kiontása gyakori kifejezés az erőszakos halálra. Csak Máténál található a hozzáfűzött kiegészítés: „bűnök bocsánatára”. Ez akarja megvilágítani a tanítványok számára Jézus halálának értelmét.

A „sokakért” kifejezés — melyet Márk is használ — Jézus váltság-szerző halálának térben és időben egyaránt széles távlatára utal. Ilyen értelemben is túl nő a régi szövetségen (2Móz 24,8), ami Izrael népével kötöttetett. A tanítványi közösség annak a Jézusnak testében és véreben részesül, aki által Isten az egész embervilágot megajándékozta.

A 29. vers az úrvacsora eschatologikus távlatára utal. Az úrvacsorai közösség útravaló (táplálék) Isten vándornépe számára, ugyanakkor előképe annak a teljes közösségnek, amit Jézus halálával megszerzett övének, melyben Isten országában részesíti őket.

30. vers: A dicséret éneklés, amivel az ünnep zárult — a 115—118. zsoltárok — sok olyan mondatot tartalmaznak, amik Jézust erősíthették a nehéz úton. („...ember mit árthat nekem? ...Nem halok meg, hanem élek... Az a kő, amelyet az építők megvetettek... Áldott, aki az Úr nevében jön.”)

Én vagyok-e? — Én vagyok!

Nagycsütörtök estéje az úrvacsora szerzésének emlékünnepe. Van-kan gyülekezeteink, ahol úgy ünnepelnek, hogy ezen az estén a gyülekezet vezetői együtt vesznek úrvacsorát. Áldást jelentene ez a gyakorlat másutt is! Méltó az alkalomhoz.

Nagycsütörtök estéje különösképpen felteszi minden evangélikusnak a kérdést: mit jelent számunkra az úrvacsora? Jelent-e egyáltalán valamit? Vannak gyülekezeteink, ahol szívesen és gyakran élnek az úrva-

csorával. Másutt szinte csak nagyünnepi alkalom, sok evangélikus életben még ennél is ritkább.

Nem szegényítjük-e meg vele keresztyén életünket?

1. Hiszen minden úrvacsorai alkalom a *személyes önvizsgálatra ad lehetőséget*. A felolvasott igében van egy mondat, ami így hangzik: „egyenként kérdezni kezdték tőle: Én vagyok-e az, Uram?” Senki nem volt biztos közülük önmagában. Jézus bejelentése önvizsgálatra készítette őket. S az elesés, az elbukás ellen egyikőjük sem látott magában garanciát. Jézus tanítványi csapata nem „hősi gárda”, hanem Ura erejére, irgalmára rászoruló emberek közössége. Eppen a saját sebezhetőségünk, gyengeségünk tudata készíthet minket az úrvacsorához.

Nem hiányzik-e gyakran a személyes önvizsgálat az életünkben? (Általában is a mai ember életéből?) Ismerd meg magad! — mondták a régi görögök, de igazán megismerni önmagunkat csak Jézus közelében tudjuk. Hiszen semmi sem nehezebb az ember számára, mint saját hibáinak, tévedéseinek, bűneinek beismerése, mégis ez az első lépés a tőlük való szabaduláshoz. Ez az út az öniagságunkból Jézusra szorultságunk felismeréséhez.

Erre ad lehetőséget minden úrvacsoravétel.

2. Minden úrvacsorai alkalom *személyes megtapasztalása a Jézus Krisztussal való közösségnek*. Igaz, az igehirdetés is személyhez szóló szava Istennek. Az úrvacsora talán még ennél is személyesebb. A személyenként kiosztott ostyá és bor félreérthetetlenül hirdeti: Jézus Krisztus saját magát, a vele való közösséget, s annak minden ajándékát nekem kínálja fel. Engem ajándékoz meg, engem erősít, engem emel fel. Az úrvacsorán keresztül Jézus személyesen részesít áldozati halálának minden áldásában.

A régi páskavacsoránál mindenki előtt ott állt a saját pohara, amit a „családfő” megtöltött és mindenki a magából ivott. Mikor Jézus a saját poharát adja közre, ezzel is kifejezésre juttatja, hogy egyenként vállalja velük a közösséget, magát adja — s vele új életet és üdvösséget — övéinek.

Minden úrvacsoravétel az „én vagyok-e?” bizonytalan csengésű kérdését bizonyossággá teheti. Én vagyok!, akiért Jézus Krisztus meghalt, akit szeret, akivel közösségben akar élni.

3. Minden úrvacsorai alkalom a *személyes reménységet akarja erősíteni bennünk*. Jézus jól tudja, hogy azt a közösséget, amit ő felkínált tanítványainak az utolsó estén sok minden veszélyezteti, megronthatja. Ez a közösség még nem teljes és zavartalan. Teljessé akkor lesz, ha Isten teljességre viszi üdvösségszerző munkáját. Minden alkalom efelé mutat és ezért előretekintő reménységre bátorít. Erősíti bennünk azt a reménységet, hogy aki itt asztalához, vele való közösségre hívogat minket, helyet készít számunkra Isten országában is.

Merjük megvallani: Én vagyok, Uram, aki Jézus nélkül gyenge, hitben százszor sebezhető vagyok? — Igen, én vagyok!

Merjük hinni: Én vagyok, Uram, akit te mégis szeretsz, értem meghaltál? — Igen, én vagyok!

Merjünk reménységgel élni: Én vagyok, Uram, akit országodba hívsz? — Igen, irgalmadra érdemtelen tanítványod, én vagyok!

Sárkányné Horváth Erzsébet

NAGYPÉNTÉK

János 19,1—7

A textusról

Jézus Pilátus előtti kihallgatásának történetét János evangéliuma közli legbővebben és legrészletesebben. Igénk ennek két mozzanatát foglalja magában. Megostoroztatását és megcsúfolását, valamint a szenvedő kigúnyolt Jézus zsidóknak való megmutatását. Jézus megostoroztatása János evangélista szerint még a halálos ítélet kimondása előtt következik be. Pilátus ezzel minden valószínűség szerint a vádlói kedvébe akart járni, azt remélve, hogy gyűlöletből fűtött bosszúvágyuk ennyivel talán ki is elégül, s nem kell neki őt kivégeztetnie. A katonák az ellene emelt vád alapján királyi, messiási voltából úznek gúnyt. A töviskoronás, bíborpalástot (katonai tisztí köpenyt) viselő, megkínzott Jézus számukra a király paródiája, akinek akár arcába is lehet csapni büntetlenül. Mikor térdet hajtva uralkodónak kijáró köszöntéssel (ave caesar) hódolnak előtte, egyben a zsidó messiási reményeket gúnyolják ki. Szavuk azonban egyrészt visszahull azokra, akik elvakult gyűlöletükben lehetővé tették legszentebb reménységüknek a pogányok által való kicsúfolását. Ők a messiásvárók nemcsak elutasítják a hozzájuk küldöttet, hanem maguk járulnak hozzá, kiszolgáltatva őt a pogányoknak, hogy azok reménységükből gúnyt úzzenek. Végeredményben ez tetőződik be a helytartói kihallgatás és ítélkezés végén, mikor a főpapok messiási reménységüket megtagadva az események, a saját maguk által elindított bűnlavina, sodrásában kijelentik: Nem királyunk van, hanem császáruk. Másrészt a csúfolódó üdvözlés a maga sajátos megfogalmazásában (ténynek veszi, hogy ő a zsidók királya) tükrözteti is a valóságot. Ő király a helyzet ellenére is. Sőt éppen ebben, ezáltal teljesedik be messiási volta és küldetése. Így lesz ő uralkodóvá, aki ellenségeinek cselekvését használja fel eszközül önmagát szolgáltató ki, hogy váltságává legyen a bűnösöknek.

A második mozzanat, melyet igénk Jézus peréből tartalmaz, természetesen folytatása az előzőnek. Pilátus reménykedik, hogy vádolóin vagy a szánalom és részvét, vagy a gúnyolókkal való együttnevetés lesz úrrá, s esetleg beérik ennyivel is. Ezért mutatja meg a megkínzott és kigúnyolt Jézust nekik. De azért is hangsúlyozza ki a jelenet folyamán kétszer is, hogy nem találja a felhozott vádpontban bűnösnek. Szavait nem általánosan kell az ő büntelen voltára értenünk. A helytartót itt az a kérdés érdekelte, lázadó-e, vagy sem. Ilyen értelemben nem talált semmi bűnt benne. Jézus megmutatásakor kiejtett szavai (Íme, az ember!) ismerősek és emlékeztetnek az egész világon. Valóban a jelenet egyik legfontosabb kijelentése ez. Az ő számára ez a mondat egyrészt a gúnyt, másrészt a szánalmat akarta kifejezni. Nevetséges rajongó ez, a király paródiája a kiszolgáltatott tehetetlen ember. Szánalomra méltó mégis véresre verten megkínzottan, gyomorultan. Szava azonban mérhetetlenül többet rejt ennél. Nem olvashatjuk őket anélkül, hogy ne gondolnánk az evangélium 1. fejezetének 14. versére. Ez az ember, aki az emberi lét minden nyomorúságát hordozza, az örök Ige. Ő annyira testté lett, egészen emberré lett, hogy leszállott az emberi lét mélypontjára. Az inkarnáció csodája magában hordozza az emberi létnek ezt a mélypontját is.

Felhangzik azonban a Jézus megfeszítését követelők ajkán egy másik hasonló figyelmet érdemlő kijelentés is. Mikor Pilátus újból hang-

súlyozza, hogy ő nem találja bűnösnek, végezzék hát ők ki, ha akarják, akkor akarva-akaratlan kényszerülnek kimondani azt, hogy őket nem a lázadás vádpontja érdeklí, hanem egészen más. A mózesi törvény szerint meg kell halnia, mert Isten Fiának vallotta magát. Az igazi vád ellene tehát az, amiért ők maguk is elítélték: az istenkáromlás. Érdemes figyelni arra, hogy ez megkövezés büntetését vonná maga után, ők azonban határozottan keresztrefeszítését követelik. Végeredményben tehát ez sem az igazi ok számukra. Szavuk azonban sokkal többé lesz egyszerű beismerő önéleplezésnél és a mózesi törvényre való hivatkozásnál. Az elítéltetésére való vonatkozásában a törvény értelmezésévé is válik. Őt nemcsak a mózesi törvény egy pontjában való elmarasztaltatása miatt éri az ítélet. Az egész törvény egyetemleges kijelentése szerint tartozik meghalni, mert Isten Fia. Az reá való vonatkoztatásában nem egyszerűen egy bizonyos vádpontot tartalmazó gyűjtemény, hanem kijelentés, mely róla szól, értelmét benne nyeri el, keresztthalálában teljeseedik be.

A prédikáció felé

Nagypénteken könnyen belevezethet igehirdetésünk abba, hogy egyedül Urunk szenvedésének nagyságát és kínhalálának szomorúsággal teljes voltát láttatjuk, vagy éppen ellenkezőleg, dogmatikusan fejtegetjük halálának értelmét. Pedig inkább 211. énekünk utolsó versei kicsengésének kellene eláradni benne: Teérted szenvedett halált. Isten Fia a sírba szállt. Nem indul meg szíved? ... Bánd és utáld meg bűnödöt, hittel ragadd meg üdvödöt, s kegyelmet nyersz ma itt!

Igénkben Munkácsy híres Ecce homo-ja elevenedik meg előttünk. Rajta kívül művészek, epigonok, sőt giccspfestők megszámlálhatatlan sokasága próbálta megfesteni ezt a Krisztus-arcot. A szenvedő Krisztus arcát. Pilátus ezt a Krisztust mutatja be, a szánalmas, megkínzott, nyomorult embert, akinek királyi palástja egy rossz katonaköpeny, koronája szúró tövis, aki siralmas voltában is sokak számára talán nevelésesen hat. Ez az ember, a fájdalomak férfja, mégis, éppen ezáltal a Messiás király. Akaratlanul is ezt hirdeti a katonák csúfolódó szava. Szünetével megváltó Ura mindazoknak, akik igazán Ábrahám leszármazottai, akik Pál apostol szavai szerint, Ábrahám hitével hisznek. A fájdalomak férfja Isten Fia, aki azért jött, hogy meghaljon a törvény szerint, hogy halála által teljesítse be azt. Szünetéstörténetének, elhagyatottságának, kiszolgáltatottságának legmélyén ellenségeinek, az őt vádoló főpapoknak szájából hangzik róla így az akaratlan tanúságtétel. Kényszeredett elszólás bár, mégis szinte prófétai ige: Meg kell halnia, mert Isten Fiává tette magát. Az emberré lett Isten Fia a törvény ítéletét hozdotta helyettünk és értünk. Isten minden szava, egész őtestamentumi kijelentése így teljesedett be általa.

A Krisztus-arc mellett emberi arcok is feltűnnek előttünk. Pilátus arca. Személyiségét és cselekvését az evangélista igyekszik tárgyilagosan megrajzolni. Nyilvánvalóan látható, hogy nem akar ártatlant kivégeztetni. Mégis, bár a helyzet urának igyekszik látszani, határozatlanságában tehetetlen eszközzé válik Jézus ellenségeinek. Előidéző részésévé lesz megkínztatásának és megaláztatásának. Nemcsak az nyilvánvaló, hogy nem az igazság szerint cselekszik, de érezzük azt is, hogy magatartása a látszat ellenére sem méltó helytartóhoz. Kényes helyzetében magát igyekszik felszínre tartani és menteni. Őnző szempontjait érvényesíti az igazság kárára. Kényes helyzetben lavírozgató emberek szok-

tunk-e arra gondolni, hogy az igazság látja kárát? Tudjuk-e, hogy nem lehet mindent saját érdekünk és szempontunk szerint megítélni? Végig gondoltuk-e, hogy sokszor ez által válunk játékszereivé a bűn sodrásának? Feltűnik a katonák arca is. Ők azzal, hogy gúnyt űznek belőle, minden bizonnyal túl mennek a helytartó ostorozási parancsán is. Durva megkérgesedett szívű, embertelenné vált emberek, akik nemcsak fájdalom, megaláztatást okoznak másnak, de ezen nevetni is tudnak. Előttük semmi sem szent, legkevesbé mások hite és meggyőződése. A messiási remények kicsúfolásával nem egyszerűen csak a zsidóság reménységét teszi mulatságuk tárgyává, hanem magukról festenek kórképet. Vajon miféle meggyőződése van annak, aki más meggyőződésén nevet? Emble-riességünk nem ott kezdődik-e, hogy meg tudunk indulni más szenvedésének láttán? És ha nevetni tudunk azon, ami másnak testi, vagy lelki fájdalom, nem saját emberségünk csúfoljuk-e meg? Végre ott vannak Jézus vádolói, a főpapok szolgálkával együtt. Hatalomféltő, irigy gyűlöletűktől elvakult emberek. Az irigység soha nem jó tanácsadó! Odáig jutottak, hogy egyik állításukkal leleplezik előbbi hazugságukat, csak keresztben láthassák azt, akit félre akarnak tenni az útból. Végre minden meggyőződésüket feladják, mikor a császár iránti hűségnyilatkozattá váló szavaikban megtagadják messiási reménységüket is. Vallási vezetők azt veszítik el, akiben hinniük kellene... Vallási vezetők, akik elősegítik azt, hogy csúfot űzzenek vallásukból, akik maguk is nyilvánosan, pogányok előtt megtagadják hitük legszentebb reménységét! Mindezt csupán azért, hogy az ő gondolkodásuk szerint hatalmon maradhassanak! Kell-e ehhez valamit hozzáfűzni? Az emberarcok mind nagyon sötétek, bűntől árnyékoltak a fájdalmak férfianak arca közelében. Kicsit merészen azt is mondhatnám: igaza volt Pilátusnak az ecce homo-val. Ő az igazi ember, aki az maradt, Isten képmása; ott is, akkor is.

Báni Béla

NAGYSZOMBAT

Mt 12,38—40

A textus értelmezése

Ahogy Jézus halad a kereszt felé, egyre inkább sűrűsödnek élete ege felett azok a felhők, amelyek küldetését megkérdőjelezzik. Korábban Jézus ellenfelei csak magukban zsörtölődtek, de egyre inkább Jézus háta mögött is hangot adtak méltatlankodásuknak. A gutaütött meggyógyítá-sakor Isten káromlásának alapos gyanúja vetődött fel néhány írástudó „gonosz szívében”. A vámszedő Máté elhívásakor a tanítványoknak panaszkodtak a farizeusok, mert „a Mester vámszedőkkel és bűnösökkel” ült egy asztalhoz. A szombatnap i kalásztépésnél pedig a farizeusok Jé-zus tanítványait vádolták. A sorvadtt kezű ember meggyógyításának szombatnap i lehetőségével már provokálták Jézust, a megszállott vak és néma meggyógyításakor pedig már nyíltan vádolták az ördögök fejedelmével való cimborálással. Az sem mellékes, a farizeusok és írástudók fokozódó és közvetlen támadásának létrejöttében, hogy Jézus hozzátar-tozó i — Márk szerint — Jézust „magán kívülinek” ítélték.

A hivatalos Izrael Jézus elleni támadásának progreszivitásában —

a burkolttól a Golgotáig — központi helyet foglal el a „jelek” (ségeion) erőszakos követelése, amely Jézus messiási voltát és küldetését lett volna hivatott igazolni. A jelkivánás alatt az OT-ben — pl. a próféták esetében — a prófétai cselekvés, igehirdetés kinyilatkoztatás jellegének isteni igazolását értették. Ennek alapján szólítják fel Jézust is, hogy mindazt, amit tett és hirdetett, jellel igazolja annak isteni eredetét és önmaga isteni hatalmát. Ez történt a templomtisztítási történetben is: „Milyen jelt tudsz nekünk mutatni, amelynek alapján ilyeneket teszel?” Schlatter szerint a farizeusok hiányolják Isten megkülönböztető jelét (... das entscheidende Zeichen Gottes).

A jelkivánás adott esetben „mennyei” jelzővel bővül (Mk 8,11) és azt gondolhatná az ember, hogy az írástudók és a farizeusok a jézusi, messiási „műnek” olyan „igazolását” hiányolják, amely Isten személyes jelenlétéből fakad vagy legalábbis közvetlenül tőle ered. Viszont a „jelt akarunk látni tőled” követelés, a cselekvés alanyaként Jézust jelöli meg.

Jézus szavai és cselekedetei eddig is magukban hordozták a hiányolt „jelt”. Ugyanis a jel jellemzője és mibenléte nem valamiféle „szupercsodában” volt „elbűjtatva”, hanem Jézus személyében és küldetésében nyilvánult meg. Erre az Atya igent mondott. („Ez az én szeretett Fiam,”...)

Miután a hivatalos Izrael a kinyilatkoztatott messiási jelt ennyi idő után sem volt hajlandó észrevenni, így nem csoda, hogy Jézus kifakad „a gonosz és parázna nemzedék” ellen. Kívánságukat csakúgy visszautasítja, mint ahogy megkísértésekor vagy a templomtisztítási esemény során tette. Végül is Jézus az adott helyzetben Jónás történetére irányítja a „hütlennemzedék” figyelmét. A rabbinizmus, a késői zsidóság Jónás megmenekülésében látta a jelt. Jézus ezzel állítja saját halálát párhuzamba. Teszi ezt úgy, mint aki Jónáshoz hasonlóan — ha nem is azonos okból, körülmények között és ideig — a halál mélységébe száll alá, de Isten kihozza a halálból. Maga már ez jel a párhuzam értelmében. Viszont a ninivebeliek számára maga Jónás és prédikációja is isteni jel volt, mert megtértek hallatára.

Ilyen jel Jézus is népe számára megjelenése és messiási küldetése értelmében. Még fokozza is Jézus a mondanivalót, amikor a párhuzamból „kilépve” önmaga és Jónás közötti különbségre utal, noha ennek el- lenére sem tértek meg prédikálására.

Meditáció

Ahol nagyszombaton teljes liturgiát használnak, ott az óegyházi epistola kerül felolvasásra, amely egyben Krisztus pokolra alászállásának locus classicus. (Ez a tanítás az őskeresztyének között elterjedt, bár az Apostoli Hitvallásban csak a IV. században jelentkezik. Szerepel a CA III. (4-ben is).

Luther erre vonatkozólag egyik prédikációjában (Torgau 1553) min- denféle okoskodást elutasít és Krisztus pokolra alászállását megdicsőülé- se részének tekinti. Az FC hasonlóképpen vélekedik, sőt vissza- utal Luther említett prédikációjára. Jó lenne, ha nagyszombaton agyunkban és szívünkben is bezárulna a kör — mint fentebb — és nem akarnánk „okoskodó bölcsességgel Krisztus sírjába világítani”. (Luther) Tény, hogy Jézus nevére minden térd meghajol: „mennyeieké, földieké és föld alatiaké”. „Krisztus megjárta és szétörte a poklot és megszabadította az

ördög foglyait". (Luther) Nyilván ez utóbbit igehirdetése által érte el. (1Pt 3,19)

Ha nagyszombaton nincs is oltári szolgálatunk, mégis kívánatos volna az igehirdetésben az epistolára utalni, mert az élők és elhunytak Üdvözítőjére — ez nagyszombat tematikája — így tudunk egyértelműen rámutatni.

Gondolatok az igehirdetéshez

1. *A halott Jézus halála tényleges, de Ő nincs tétlenségre ítélve.* Evangéliumot hirdet a halál fogságában levőknek is. Hogyan? Bizonyára olyan egyszerűen, mint ahogy kortársai között. Bonhoeffer feljegyzései között találták: az egyszerűség = az egy-ügyűséggel. Jézusnak valóban egy ügye volt: az embermentés. Ezt „odaát” is a rájellemző egyszerűséggel tette, ahogy most is könyörög érettünk. Mert végül is mi különbség van az élő halottak és a halott élők között? Az üdvösség szempontjából semmi. Mind a két „létdimenzió” kegyelemre szorul. Az isteni kegyelem egyfelől áttörte, másfelől szétörte a halál birodalmát, mert „sem halál, sem élet... nem választhat el minket Isten szeretetétől...”. Egy pár böjti és nagyheti énekünk egy-egy verse is erről szól: „S megtörte holta a halált.” (189., 209. ének 4. verse stb.)

2. *A mai modern ember nem szívesen beszél a bűnről, a halálról és az ördögről.* A nagykorúvá lett ember evolúciós kényszerpályájának állandóan fokozódó sebessége a bűnt és a halált valamiféle gyermekbetegségnek tekinti, amelyet idővel kinő, de legalábbis fokozatosan „lefარag”. Ebből a kialakulóban levő „földi paradicsomból” a „patás ördög” ki van zárva, mert nem tudta, hogy itt szmokingban kell megjelenni.

Jörgensen, dán filozófus, az embert egy pókhoz hasonlította. A pók felülről lefelé ereszkedik egy szálon, majd megkötí lebilincselő hálóját. Ez a háló az emberi civilizáció minden tartozékával együtt. Majd a mű közepén helyet foglaló ember kijelenti, hogy már nincs szüksége a felfel vezető szálra, amelyen leereszkedett, és elvágja. Bizonyára a pók ezt sosem tenné meg, mert saját leszakadt hálójába tekeredve pusztulna el. Mi emberek — a mű elkészülte után — mindazt, ami „kilóg a sorból” eltávolítjuk. A „felső szál” elvágása után következik az „alsó szál” és a többi. Csoda, hogy nem tudunk mit kezdeni a mennyországgal és a pokollal, önmagunkkal és a másik emberrel. Felégetünk magunk mögött minden hidat: a földet, a vizet és a levegőt, a benne rejlő energiát nem az élet, hanem a halál szolgálatába állítjuk. Végül oda jutunk, hogy szennyvízzel leszünk kénytelenek tisztítani a szennyvizet.

Elvágjuk az isteni eredet „szálát” szekunder világunktól. Miközben önmegvalósításunkon fáradozunk, elveszítjük érzékünket a bűn, halál és a személyes gonosz hatalmával szemben, s rádöbbenünk, hogy az a világ — melyet „földi paradicsomnak” építünk — hatalmas lelketlen szörny névi ki magát, amely fölött elveszítjük uralmunkat. Így saját milliókban kialakuló életünk hálójában vergődünk, foglyai lettünk önmagunk művének. Egyre közelebb kerülünk a 24. órához, de van még kiút, mint a bűnbánó Jónás esetében. Jónás történetében se ma tengeri szörnyel van a baj — ahogy nekünk sem szekunder világunkkal —, hanem Jónással, aki elvágta az isteni küldetés fonálát és Ninive helyett Tárσίisba menekült.

3. *Van-e szabadulás?* A vergődő embernek van-e még érzéke a „jelhez”? Az ismét színre kerülő Adáshibában a vizet borrá változtató Jé-

zusra sem tud már az ember odafigyelni, mert belegabalyodott saját élete hálójába.

Földesi Tamás marxista etikustól kérdezi minap a riporternő: „Új tüzparancsokat kell adni a ma emberének?” „Nem éppen újat. A régít kell alkalmazni a mára” — hangzik a válasz. Ma sem kapunk más jelt, csak a „régit”, melyet a farizeusok is kaptak. A jel maga Jézus: kereszthalála és a halál felett aratott győzelme. Nekünk nem a reanimációs bizonyítékok jelentenek valamiféle „jeleket, fogódzókat” arra nézve, hogy a biológiai halállal nem ér véget életünk, „bár ezek is kétségtelenül hatással vannak ránk, hanem Akivel életünk folyamán többször volt már találkozásunk, Akihez szólhatunk is, s Aki bennünket is megszólított. Megkapaszkodunk a halálba önként ment s abból visszajött Jézus szavába: 'Ne féljete!' Így nem az a 'fullánk' többé a halál, ami volt. Többé nem központi kérdés a halál és ezért nem szövődik minden mozdulatunkba, gondolatunkba, nem dőfi le minden örömünket.” (Gyökössy)

Azt mondja Moody, hogy a reanimáltaknak van egy közös kincsük: nem félnek a haláltól. Mennyeivel többen tapasztalták ezt meg nemzedékről nemzedékre az újjászülettek, akik szívében az üdvbizonyosság megerősödésével megszűnt a halálfélelem.

4. *A holtpont a sportban nem a tétlenségnek, hanem a legintenzívebb cselekvésnek az időszaka.* A súlyemelő a felemelt súly holtpontján tudja csuklóját és testét a súly alá vinni, de a lengő trapéz is a holtponthoz kell elengedni — előtte és utána életveszélyes.

A holtpont lehet életünk kudarc sorozatának utolsó állomása, lehet a kemény munka gyümölcsöt hozó fordulata, de lehet a halál kapuja is. Itt dönteni és cselekedni kell, mégpedig gyorsan, mert a holtpont után már késő. Ez a „felgyorsult” cselekvési lehetőség elodázhatatlan utolsó alkalma, mely által életünk célba juthat. A holtpont olykor fordulópontot is jelent, amelyhez ellentétes irányú mozgás is tartozik. Urunk a Golgota és húsvét hajnala közötti „holtponthoz” annyit tett, mint az azt megelőző három évben. „Intenzív evangélium” a holtak birodalmában, mert beragyog már a húsvét fénye a sír sötétjébe.

Kalácska Béla

HÚSVÉT I. ÜNNEPE

Jel 1,17—18

János a Törökország melletti Palmos szigetén látomásokkal megajándékozottan örök időkre írja a prófétai igéket. Most efézusi gyülekezetében az igehirdetési megbízatása felfüggesztetik, hogy magánvában a Lélekkel megtelve egész sor kisérszói gyülekezetnek szólnon sajátos képességekkel teli prédikációja, míg nem egyszer hozzánk, ma élő nemzedékhez is üzenetet hordozzon jeles ünnepünkön, Krisztus feltámadása napján.

Az a Krisztuskép, amely a korai keresztyén művészetet jellemzi — ősi bazilikák apszisaiban látható — nem az evangéliumok leírásához hasonlít, hanem sokkal inkább Krisztus-víziónak meghatározott. Gondoljunk csak a gyakori Krisztus a kulcsok hatalmával szimbólumra, amely igénkben is szerepel.

Pál apostol is arról beszél, hogy mi, a keresztyén gyülekezet nem

ismeri Krisztust test szerint, hanem Lélek szerint (2Kor 5,16). Ez a ma egynazanak a situációja is.

A látomást átélő Janos először hallja a hangot, mint trombiták zenését (Jel 1,10) majd mint nagy vizek zugását (1,15) és megfordulva „látja” Krisztust papi palastban (1,13). Személye és alakja félelmet keltő, mint ahogy az ember mindig megrendül, ha Isten közelébe kerül. (E. Lohse) Ezért esik a földre mint egy halott, s csak a Láthatatlan érintése teszi képessé ismét arra, hogy megbízatását betöltse. Erintése és szava: ne félj! — erőt áraszt a profétai látomást átélő Jánosba. Ezt követően hármastagolású ige kijelentését hallja. Az első Ezs 44,6 alapján ismert és Krisztus isteni méltóságát juttatja kifejezésre. Ez tartalmilag azt a tényt hangsúlyozza, hogy „rajta kívül nincs Isten”. Résztvevő a teremtésben, és kezében tartja a világmindenséget. „Itt a megdicsőült Krisztus alkalmazza magára ezt az Isten-predikátumot. Ezzel fejezi ki a Teremtő Istennel való teljes és tökéletes egységét, mely teljesen Isten oldalára állítja és elválasztja minden teremtménytől” (Karner). Ezért élő Isten is Ő.

A látomásban nyert kijelentés második tagja Jézus halálát és feltámadást hangsúlyozza: halott voltam (letter), de íme éke örökkön-örökké. Bár nem a történeti Jézus feltámadásáról van szó direkt módon, hiszen a megdicsőült Krisztus hangját hallja az apostol, de a kijelentés nem vonatkozhat másra, mint az evangéliumok ismert bizonyágtételének történeti Jézusára. Ezért legitim ezen a helyen az ige hirdetésben — amint ezt minden hűsvétkor meg kell tennünk — Jézus feltámadásáról tanúskodnunk.

Nem a halhatatlan Istenről van szó tehát, hanem a halált megízlelő, értünk kínhalált szenvedő, de az elmúlást legyőző Krisztusról. S ez végérvényes győzelem, amelyben mindazok részesülnek, akik hisznek benne s követik Őt.

Krisztus halála és feltámadása lehetetlenné teszi a testi halál lebecsülését az ember halhatatlan belső magjának kihangsúlyozásával, de azt sem engedi meg, hogy a halált pusztá biológiai folyamat végállomásának tekintsük. (W. Stählin) Nem a biztos halálban hiszünk, hisz ez borzalmas lenne, hanem abban, aki él örökkön-örökké, s övét is életre hívja.

Nem véletlen, hogy Krisztus vállán papi palást feszül. Ahogy az OT papja népéért, a gyülekezetért közbenjáró, értük cselekszik, akképpen Krisztus is részesíteni akarja győzelmében a Hozzá tartozókat.

A harmadik rész: nálam vannak a halál és pokol kulcsai — pontosabban a halál és a holtak birodalmának kulcsai. Itt a pokol nem az elveszettek helye, hanem az elhunytak országa, akik korábban zárták le szemüket. Amint az apostoli hitvallásban is mondjuk őseinkkel: descendit ad inferos. A halál zárt kapuját Krisztus áttörte, amelyet senki más nem tudott kinyitni. A „kulcs” az egész újszövetségi ige hirdetés együttes tartalmát magában foglalja, mely szerint: ha mi Krisztussal haladunk, Krisztussal támadunk is fel.

A jánosi látomás idejében a címzett kisázsiai gyülekezetek a római birodalom részeként megrendítő szorongattatást és a félelmek poklát élték át Domitianus császár uralkodása alatt. A birodalom uralkodói magukat istenként imádtatták, mint a béke, a rend és az igazságosság megteremtői. Éppen Efezusban császári templomot építettek Domitianus tiszteletére. Ő unakoócsát Titus Flavius Clemens-t kivégeztette „istentelensége” és babonásága miatt. Unokahúgát Flavia Domotilla-t egy szigetre száműzte. Mindketten a keresztység felé hajlottak.

A mai húsvéti gyülekezet is félelmek között ül be templompadjainkba. Szorongása és félelme egészen más eredetű. Szorong egzisztenciája holnapjáért és félelme rémitik, ha a világ, az emberiség jövőjére gondol. Ebben a belső lelkiállapotában élő mai modern embernek kell megszólal-tani a húsvéti evangéliumot.

Vázlat

Félelmek közepette ünnepelünk 1985 húsvétján. Szorongó szívvel ülünk be templompadjainkba, hogy a nagyünnepi gyülekezet énekébe bekapcsolódjunk: Győzelmet vettél oh, Feltámadott, örök nagy dicsőség a diadalod! Félelem él szívünkben, mert sötét felhők telepedtek az emberiség életének egére. Naponta csak rosszat sejtető hírek áradnak otthonunkba. Szorongva gondolunk gyermekeinkre, családunkra s közeli holnapunkra. Érzéseinknek ebbe a lehangoltságot ébresztő, mély tónusú szomorúságába kiált bele a húsvéti örömhír, hogy felrázzon, biztasson, reményt keltsen és a győztes holnap munkálására serkentsen.

I. *Ne félj, mert Krisztus él.* — „Halott voltam, de íme élek örökkön örökké.”

Krisztus győzött a legfélelmetesebb ellenség, a halál felett. Megkóstolta a halál minden fájalmát, de „Ő mint élő kilépett” az élők sorába. Krisztus feltámadt — üdvözlík egymást keleti keresztyén testvéreink, s válaszolnak rá a hit bizonyosságával: valóban feltámadt!

Meggyőzően versel a húsvéti örömről Pilinszky: Mert megölhették hitvány zsoldosok, / és megszűnhetett dobogni szíve — / Harmadnapra legyőzte a halált. / Et resurrexit tertia die. / Harmadnapon/.

Nem tetszalott volt, akit újraélesztettek volna, nem eszméletét vesz-tette. Valóban eltemették Arimathiai József sírkertjébe. A szentsír föl-fedezése nagy szenzációja a régészeti kutatásnak, de nem elégséges bizonyítéka Jézus feltámadásának.

Nem a tanítványok képzeletszülte Krisztusa a Feltámadott, hanem valóságos Úr. A Mestert — egy kivételével — cserbenhagyó, megtagadó tanítványok inkább menekültek volna képzeletükben a történetektől, mintsem újra idézzék, hiszen volt miért szégyenkezniök. Húsvéti hitünk két történeti esemény pillérjére támaszkodik. Tény: Jézust megfeszítették s meghalt nagypénteken. Ugyanígy történeti tény: húsvét után egyház jött létre, amely ma is él. A tanítványok vert seregének lelki romhalmazán ez elképzelhetetlen lett volna. E kettős történeti pillért köti össze „húsvét eseménye” a feltámadás-hit hídjával. Vállaljuk boldog megfontoltsággal s a szív örömeivel!

Krisztus él! — hiszed-e ezt? A Feltámadott maga akar meggyőzni létéről, félelmet űz, szorongást old, békességet ad, követésére szólít. Krisztus él! Igazolta Őt Isten. Ezért van ügyének reményteljes folytatása.

II. *Ne félj, mert Krisztusé minden hatalom kezdettől fogva mind-örökké.*

Ezt jelenti: én vagyok az első és az utolsó. Krisztus magára veszi az „én vagyok” igékben isteni méltóságát hatalmának kifejezéseként. Hadd emlékezzünk csak az „én vagyok” igékre: én vagyok a jó Pásztor, én vagyok az ajtó, én vagyok az út, az igazság és az élet...

Félelemmel teli szívünk Jézusra néz, aki minden hatalom. Vele szembesítjük életkérdéseinket. A sokat szenvedett, bús lírájú Tóth Árpád is így kérdez versében: *Eltűnődöm e téli estén, / Mi volt az élet, Uram-isten? / Mi volt? ez volt: sok fénytélenség, / Fakó robot és kénytelenség, /*

Száz bús határ reménytelenség. / Borult egek kevés azúrral, / Kolduspaj-
tasság pár nagy úrral. . . / Uj tavaszig vagy halálig /.

Szomorú nangulatú versébe beleszovi reménységét is: S mégis, a
csöndpapianú téiben, / Nagy nyugalom évadját élem — / Erzem, az Isten
gondol velem.

Húsvét azt jelenti: gondol velünk az Isten, mert Fia kezében minden
hatalom. Ne ma gonosz, nem a gonosz szívüeké. Mienk pedig a megbiza-
tás, hogy megfékezzük a gonosz ármánykodást. Eszközei legyünk a jó
munkálásában és minden igaz ügy megvalósításában. Hirdessük az evan-
géliumot hatalma kiabrázolásaként.

III. Ne felj, mert Krisztusnál van az örök élet.

Ezt jelenti: nálam vannak a halál és pokol kulcsai. Jézus halála nem
egy bukott hős tragédiája, hanem értünk ment a keresztfára. „Megvetett
voit és emberektől elhagyott, fájdalma férfia, betegség ismerője. Eitakar-
tuk arcunkat előle, megvetett volt, nem törödtünk vele. Pedig a mi be-
tegségeinket viselte, a mi fájdalmainkat hordozta. A mi vétkeink miatt
kapott sebeket, bűneink miatt törték össze. . . Az ő sebei árán gyógyul-
tunk meg.” — (Ézs 53)

Nagypéntek és húsvét eseménye együtt ébreszti szívünkben az örök
élet reménységét. Amiben Krisztus részesült: az Atya feltámasztotta, új
életre hívta, újra teremtette, — abban részesülnek Övéi is. Bár most a
halál ül diadalmi tort köztünk, elrabol mellőlünk szeretett családtagokat,
hűséges presbitereket, hideg szele végig szívít a világon, trónol koporsók
és urnák feletti gyászban, de Krisztus feltámadt. Amint a tavasz első hir-
nökei, kedves virágaink jelzik, hogy véget ért a tél uralma, akként Krisz-
tus feltámadása mutatja, nincs „messze” az egyetemes virágbaborulás,
Krisztus teljes győzelme. Amint Krisztus feltámadása „elővételezése” Is-
ten országa uralmának, akként reméljük győzelme teljességre jutását. —
Ebből sejt meg a költő is valami vigasztalót: Valahol lenni kell egy or-
gonának, / Melyen majd egyszer befejezhetem / A dallamot, mely itt
halálba bágvadt / S amely az életem nekem! / Juhász Gyula: Szimpozion/.

Szebik Imre

HÚSVÉT MÁSODIK NAPJA

1Kor 15,21—23

Krisztus feltámadt, mi is feltámadunk . . .

Bibliánkban ez a mondat áll afölött a szakasz fölött, melyből Húsvét
2. napjára kijelölt ígihirdetési textusunk való. Az 1 Kor.-i levél 15. feje-
zete a feltámadás kérdésével foglalkozik. Megtudjuk a levélből, hogy vol-
tak Korinthusban olyanok, akik elfogadták Krisztus feltámadását, de el-
képzelhetetlennek tartották azt, hogy Istennek ez a csodálatos cselekvése
az emberre is érvényes. Ezért ír az apostol a fejezet elején arról, hogy
Krisztus az írások szerint teljesítette küldetését. Amiért erre a világra
jött, elvégezte. Hisz Jézus előtt állandóan ott volt a döntő kérdés; vagy
velünk, vagy nélkülünk tér vissza isteni dicsőségébe. Nagypéntek húsvét
fényében győzelem. Nem lehet hinni Krisztus feltámadását és ta-
gadni a minden emberre érvényes vonatkozását. A kettő szoros ös-
szefüggésben van, hogy helyre álljon a teremtésbeli rend. Ennek az állítás-
nak az indokolása ígihirdetési szakaszunk.

Élénk adott életet és halált ...

Nem nehéz ráhangolódni az ige első felére. Mert a halál túlságosan közönséges és méltatlan az emberhez. Népbetegségeink az élet derekán levőket kaszabolják le, a tragikus halál pedig nem válogat az életkorok között. Nem azt kérdezzük honnan a halál. Ahhoz már nincs erőnk, mert a sok gyász temérdek erőt emészt fel. Tudomásul vesszük a létét, sőt megpróbálunk úgy élni, mintha nem lenne. A bombázásai elől behúzzuk a fejünket, hogy ne bennünket érjen. Ha gyilkos találat éri mégis az életünket, elvesztünk valakit a hozzánk közelállók köréből, teljesen lefegyverzetekké vállunk. S még addig is elvisz a tehetetlen fájdalom: „Ágyam szélén az Isten ül. / Csak néz, mert nincs rám szava már.” (Zelk Zoltán: A sirály)

Milyen kegyetlen kísértést ró gyászolók nyakába a Sátán. Ha már egyszer a tudás fájának ilyen keserű és mindent megfertőző gyümölcse is van, ha más az emberi élet földi éveinek a halál vet véget, még azt is el akarja hitetni, hogy ebből az állapotból teljesen lehetetlen szabadulni. Minden reménytől meg akar fosztani. Ezt hordozva vagy megkeményedni lehet, vagy teljesen összetörni alatta.

„Micsoda poggyászt vitt kezed! / Hogy bírtad el? Hogy bírtad el? / Jaj istenem, hogy bírjam el?” (Zelk Z.)

Nagyünnepeink fokozottan érzékennyé tesznek erre — óév, újév, húsvét — befejezni és elkezdni egy évet valaki nélkül. Feltámadásról haláni, amikor istentisztelet után a temetőben és az üres lakásban a halál kegyetlen erejéről beszél minden. „Amilyen a falevelek életsora, olyan az embereké is — mondja Homérosz. Az élők egész világa fölött az enyészet, a halál törvénye uralkodik. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a halál az embervilágban éppen olyan természetes valami, mint a növény és állatvilágban, — azért nyugodjunk szépen bele az élőlények közös sorsába. Éljük le életünket úgy, ahogy tudjuk és várjuk be türelemmel, míg eljő a halál ... S megpihenteti a küzdelmeiben elfáradt földi vándort ... Ebben a gondolkörben a halál lehet az óhajtott vég, sőt maga a megváltás, különösen, ha az ember számára már teherré válik maga az élet. Odalenn már nem fáj semmi! Így okoskodhatnánk és így számolhatnánk le a halállal, ha az ember csakugyan nem volna semmi más, csak természeti lény, ha felelősség nélkül élhetne ebben a világban. Embervoltunk egyik legsajátosabb megkülönböztetője, hogy mi előre tudjuk, egyszer meg kell halnunk. Tudjuk, hogy a halál nem csupán egy pont az életvonal végén, hanem egész életünk a halál mesgyéjén folyik.” (Pröhle K.: A hit világa 336. l.)

A teremtés rendje szerint Isten az embert szabadnak teremtette. Nem szabott neki utakat és határt, nem volt irányított lény. Szabadságot kapott gondolkodásában és cselekvésében. S szabadságjogát használva az ember maga döntött sorsa felől, az elé adott élet és halál útja közül a halált választotta, mert az irtalmasabbnak kipróbálatlannak tűnt. Saját maga szabadította el önmaga ellen a mindenható elérő gyilkos polipkarokat. Isten szeretete kötve tartotta a halált, az ember nagyvágú engedetlensége pedig eloldotta köteleit. Istenre nem figyelő döntésének következménye, hogy ember által van a halál, és ez gyógyíthatatlanul öröklődik.

Isten irgalmas szeretete újra cselekedett. Ott kereste meg az embert, ahová a bűn miatt bukott. Nem fentről, elérhetetlen magasságból beszél hozzá, hanem Jézusban odaáll az ember mellé és építi a fölszaggatott utat vissza Isten felé. Nincs más szabadulás az ember számára. Isten eljövendő ítéletét nem állhatja meg az ember, ha nem találja meg az irgalom forrását. Jézus ezt a bő forrást fakasztotta fel. Isten üdvözítő akaratának küldetésével érkezett a földre. Nem kötelező, hanem önkéntes, szabad döntés alapján. Jézusnak többször meg kellett küzdenie a kettős lehetőséggel, a Sátán kísértéseivel és Isten akaratával. Jézus mindenben álhatalatosan Isten akaratát követte. Szabad akaratból vállalta az emberi élet végső nyomorúságát a halált. Mindenkinnek meg kell halni, de Neki isteni léte miatt nem lett volna muszáj. Élhetett volna, vissza mehetett volna átváltozva Istenhez. De Ő nem ragaszkodott ehhez az élethez, szabadon letette. Jézus e m b e r i élete a kereszten teljes lett. Asszonytól született és éppen úgy lett úrrá rajta a halál, ahogy minden más emberen.

Jézusnak éppen ez az önként vállalt halála nyitott utat Isten felé. Földi élete megszakadt, kettéhasadt a templom kárpítja, de a híd megépült egészen Istenig. Ahogy mást eltemettek volna, eltemették Jézust is. Idáig jutva azért emelhetjük fel mégis bátran és bizakodva a fejünket, mert Istennél Jézus engedelmissége miatt számunkra van tovább.

Isten az élet és az irgalom Istene. Ezért ellenkezik lényével a halál. Irgalmával pedig ellenkezik, hogy hagyja az egész emberiséget a halál útján a megsemmisülésbe zárandokolni. Ahogy kimegvünk ebből az életből emberi testben, úgy hozta vissza Krisztus emberi testében az életet Isten szeretete. Az ember számára nehezen hihető volt, hogy halálos kimenetelű lesz az Istennel való szembeszegülése, és az lett. A Sátán ugyan o l v a n h i h e t e t l e n n e k a k a r j a e l f o g a d t a t n i, h o g y a h a l á l m e g s e m m i s í t ő e r e i e f ő l ö t t a z I s t e n g v ő z e d e l m e s k e d i k. H a a h a l á l h a t a l m á t l á t v a h i t e l t a z s o k k e r e s ő é s a g g ó d ó e m b e r a k i s é r t ő s z a v á n a k. h i t t e l é s a S z e n t l é l e k b á t o r s á g á v a l k e l l I s t e n i g z a s z a v á t a d n u n k g v ű l e k e z e t e i n k s z á m á r a. h o g y m e r j e n e k h i t e l t a d n i a h a l á l t l e g v ő z ő s z e r e t e t n e k. É p p e n a z e m b e r é r t a g g ó d ó s z e r e t e t e t á m a s z t o t t a f e l J é z u s t. a i á n d é k o z t a m e g d i c s ő s é g e s t e s t t e l. E z t u g v a n ú g v m i n d e n b e n n e b í z ó e m b e r r e l m e g t e s z i. M i é s m i n d e n I s t e n b e n b í z ó n e m z e d é k u g v a n ú s v m i n t J é z u s v i s s z a k a p i u k I s t e n t ő l a z é l e t e t. I l l e t v e m e g k a p i u k a z t a m i t i g z a n e r d e m e s é l e t n e k n e v e z n i, m e r t n e m n é l k ű l ö z s e m m i t é s n e m i s s z e n n v e z i s e m m i. L e a f ő k é p p e n p e d i g m i n d ö r ö k r e s z a b a d d á v á l i k a h a l á l t ó l. V é g n é l k ű l i l e s z a z a z é l e t, é s n e m i s k í v á n i u k v é s é t, m e r t t e l i e s z a z I s t e n n e l v á l ó k ö z ő s s é g ű n k. N e m a m ó d, a h o g v a n a k é r d é s, a z a f o n t o s, h o g y o t t V e l e l e h e t ű n k. N e m v e s z é l y e z t e t i e z t a k a p c s o l a t o t s e m m i.

Életben és halálban velünk...

Amikor Jézus a földön töltött utolsó pillanataiban azt mondta: veletek leszek a világ végéig, akkor ez örök és szétszakíthatatlan szövetséget jelentett. Mi oda tartozunk ahol Ő van, Ő meg mindenben velünk van. Ha megingathatatlanul tudjuk vallani, hogy kezében tart, akkor nem lehet kétséges, hogy abba az életbe amit élünk, hétköznapiságunkhoz Ő hozzáteszi erejét, szeretetét, békességét. Ez. közösség vele. Állandó társ, panaszmeghallgató, könnytörő, éjszakai oltalom. Mindenben velünk van. Attól kezdve, hogy hitelt adunk az Ő szavának, attól kezdve már emberi

testtel is polgárai vagyunk a mennyei világnak. Mennyei örömök részese, mennyei békesség megtapasztalója. Két lábbal itt járunk, de szívünket a mennyei erők tartják reménységben. Testvéri beszélgetésekben sokszor elhangzik „hogyan bírtam én ezt ki?!” Úgy, hogy igaz az életünk minden nehéz szakaszára, hogy betegségeinket, erőtlenségeinket hordozta. Éltünk már át boldog perceket a közelségében, békessége volt a szívünknek és éreztük erőtlenségünkben az Ő erejét. Azok a röpke múló percek ott nála örökké tartanak. Ezért döntő kérdés húsvéti gyülekezeteink számára, hogy kinek adnak hitelt, kinek a szavát fogadják el igaznak. Igehirdetőknek és gyülekezeteknek hitben való feltámadásra van szükségünk, hogy amikor sorra kerülünk feltámasztott, új testben is követhessük a megdicsőült Krisztust.

Bálintné Varsányi Vilma

HÚSVÉT UTÁNI 1. VASÁRNAP

2Kor 4,10—14

A textus megértéséhez nagy segítséget nyújt a Lelkipásztor két korábban megjelent feldolgozása: Káldy Zoltán Lp 1962/180—181. lapok és Solyvár Péter Lp 1968/174—176. lapok. Az utóbbiban a „Laikus kérdések és szempontok” rész mutatja a textus megértésének nehézségét.

A perikópa kijelölésének kérdése

Textusunk két gondolatkör határára esik, ezért találunk egy új bekezdést is a 12. versnél. Ez mutatja, hogy tudatosan el kell mélyülnünk a perikópa „önkényes” kijelölésében, hogy ezáltal meg tudjuk szólaltatni a húsvéti üzenetet. A Lelkipásztor 1949. évfolyamában a 493. lapon 2Kor 4,10—18 alapján karácsony másnapi meditációt találunk. Igénk feldolgozásánál még arra is figyelniünk kell, hogy hivatalosan a konfirmáció ekkor van, de a húsvét korai ünneplése miatt több gyülekezet egy-két héttel később tartja.

Az igeszakasz első gondolatköre 4,7-tel kezdődik. Az első 3 verset azért hagyták el a perikópa készítői, hogy a hangsúly ne az emberre, az emberi élet törekenységére, „cserépedény” voltára kerüljön, hanem Jézusra, az Ő halálára és feltámadására.

A második gondolatkör a 12. verssel kezdődik s a 16—17. versekben éri el csúcspontját, ahol már eszkatologikus kicsengése van. De azért vágják el ezt a gondolatsort a 14. versnél, hogy most húsvéti hitünkről szóljunk. Ne az egyház eszkatologikus tanítása, hanem a mai keresztény ember hite szólaljon meg.

A textus megértésének kérdése

10—11. v. Az apostol és társai állandó halálveszélyben vannak. Ennek oka is meg célja is Jézus (Fil 3,10 Kol 1,24 Róm 6,4). Az igehirdetésnek szenvedéssel való megpecsételéséhez Jézus nemcsak parancsot, hanem erőt is ad. Pál szolgálatához tartozónak tekintí, hogy „Jézus halálát nemcsak leírja, vagyis nemcsak prédikálja, hanem saját testében,

illetve életében ábrázolja, magára vegye — írja Káldy Zoltán püspök. — Az természetesen világos előtte, hogy János halálában való osztozás nem jelenti Jézus váltságahalálának a kiegészítését, sem valami társ-megváltóságát, csupán a Vele való közösség megélését, Jézus útján való járás következményét”.

Jézus halála és élete annak a rendkívüli erőnek a körülírása (7. v.) amit a húsvéti hit ad. Akik Jézus halálát és feltámadását átélik, vagyis azt, hogy Ő a kereszten az ördögöt, halált legyőzte, azok életében is meglátszik. A kívülállók életükön ezt leolvashatják és ezáltal erőt és útmutatást kaphatnak. Így vált útmutatóvá az őskeresztyénségnek, illetve Augusztinus, Oberlin, Bonhoeffer, Sztelho, Dag Hammarskjöld, Martin Luther King stb. önfeláldozó élete. A példamutató élet hiányát kéri számon Turmezei a Mahatma üzen című verse is: „... Először is az volna a tanácsom / e nélkül nem éritek el a célt: / Kezdetek el, keresztyének, úgy élni / valamennyien / ahogyan Uratok, Jézus Krisztus élt! / ... Igen, ha minden keresztyén úgy élne, mint Mestere és úgy szeretne itt, / életek élő igehirdetése / hódítaná meg / pogány szívek ezernyi ezreit!” (Turmezei: Így leszel áldás. 32. lap.)

Sorsközösség Krisztussal. Ami történelmi tényként egyszer történt meg a Golgotán, az ma is az övéiben szüntelenül történik: a Krisztuséct való szenvedésben, de egyáltalán a szenvedésben maga Krisztus is szenved. Ezért lehet pozitív értelme az ilyen szenvedésnek. (Mt 25,34–46.)

13. vers. Az apostol azért szól, azért szolgál a gyülekezetben, mivel hisz. Hite nem erőtlen emberi vélekedés, hanem biztos tudás, amely a Szentlélek meggyőző erejéből származik: minket is fel fog támasztani és színe elé állít az az Isten, aki Jézust feltámasztotta.

A hívők hite és Krisztus feltámadása szétszakíthatatlan egységet alkot. Isten munkálja mind a kettőt. Az apostolok munkája a gyülekezetért van. Minden, amit tesznek, a gyülekezetért történik és ennek ellenére mégsem a gyülekezet a cél, hanem az Isten dicsősége.

14. vers. „Szűn Jészü” Károli „Jézus által”-lal fordítja. Helyesebb „Jézussal együttel” fordítani, ahogy az a mostani fordításunkban van. De a régi fordítás megéreztet abból valamit, hogy itt nem az egyidejűséget akarja a textus kiemelni, hanem Jézus feltámadása a záloga a mi feltámadásunknak. Továbbá ebben a versben Pál világosan számol a személyes viszontlátással is, de ennek megszólaltatása most nem szükséges.

Igehirdetés iránya

Téma: Húsvét után a húsvéti hittel éljünk.

Bevezetés a., A konfirmáció az egész gyülekezet ünnepe, nemcsak a konfirmandus gyerekek és családok ünnepe. Ekkor láthatóvá lesz valami a Jézusban adott életből. Az őskeresztyénségben ezen a vasárnapon még fehérben jelentek meg a húsvétkor megkereszteltek, így „láthatóvá vált” a gyülekezet növekedése és együtt tudtak örülni. Ma mi is láthatunk valamit Jézus életét munkáló kegyelméből, amikor a mi konfirmandusainkra nézünk...

Bevezetés b., Emlékezzünk az elmúlt vasárnapra — húsvét ünnepére. Mi maradt meg abból nekünk? Csak emlékek? Esetleg ajándékok, fényképek? Vagy belső hit és bizalom is, hogy abban a Jézusban nekünk is új kezdetünk van?

1. *Jézus halála és feltámadása meg akarja határozni a hétköznapi életünket, mert a húsvétkor megszerzett szabadságból élünk.* A keresztnél látjuk, hogy mennyire szeret minket Isten, az Ő szeretete körülveszi életünket térbelileg és időileg is. Ezért élhetünk jézusi életet, új életet, amit már le is lehet olvasni az életünkről. Ez az új élet gondolkoztat el sok kívülállót; honnan veszik a bátorságot, a szabadságot, az erőt, hogy másként éljenek; hogy ne féljenek a haláltól (Péter apostol alakja Az ember tragédiájában, Kolbe atya Auschwitz(tlan); hogy ne a vagyongyjűtést lássák életük főfeladatának, sőt az emberi kapcsolatokat is többre tartásák annál (Taizé-i mozgalom). Jézus élete, az új értékrend így lesz láthatóvá testünkben. (A konfirmandusok mennyit tudtak eddig leolvasni ebből az életünkből, mennyit tudtak most ebből megtanulni.)

2. *Furcsa gondolat, hogy szüntelen a halál révén állunk Jézusért.* De ha arra gondolunk, hogy sokan már a lemondást, az önmegtagadást is a „kis halálnak” mondják, s éppen ezért zabolátlanul akarnak élni, akkor mi örömmel vállaljuk a „halál révén” való állást. Mi abban nem személyiségünk korlátozását látjuk, hanem Jézus életének a megjelenítését. A tökéletes isteni szeretet bennünket nem korlátozni akar, hanem a személyiségünk teljes kibontakozására akar elsegíteni.

3. *A bennünk levő hitről beszélnünk is kell.* Egyrészt azért, mert nem lehet hallgatnunk, de nem is tudunk hallgatni. A szülők ezért tanítják a gyerekeket az általuk megtapasztalt jóra. Másrészt mennyivel inkább kell nekünk beszélni, hisz mi már megtapasztaltuk a feltámadást! Minden meghallgatott ima igazolja Jézus feltámadását. Hát akkor mennyire kell beszélnünk erről a körülöttünk élőknek, akik között gyakran látunk elcsüggedt embereket. Nem a bűné, nem is a halálé az utolsó szó, hanem Istené, aki Jézus által bennünket is fel fog támasztani.

Befejezés: A húsvéti hír így kíséri és határozza meg a hétköznapijainkat — a konfirmációnkat. Ajándékká válik minden napunk számára, de ajándékká akar válni a környezetünk számára is, amikor leolvasható az a mi életünkről.

Missura Tibor

HÚSVÉT UTÁN 2. VASÁRNAP

Ezék 34,1—16

A **JÓ PÁSZTOR** vasárnapján az alapige, a lekió (Jn 10,11—16) és az Agendában felsorolt valamennyi textus az ÚR kegyelmének (Misericordia Domini) kinyilvánítása az Ő pásztori tevékenységében. Az Eze-kiellel párhuzamosan működő Jeremiás próféciája a hűtlen pásztorok ellen különösen összecseng alapigénkkel (Jer 23,1—4).

Az Agenda témája: **A PÁSZTOROLT GYŰLEKEZET.**

A pásztor és nyája visszatérő képe a Szentírásnak. Ez a kép — akár Istent és népét, akár a megbízott vezetőt és a vezetettek jelképezi — mindenképpen kapcsolatot, fölé-, alárendeltségi viszonyt és ebből adódóan felelősséget jelent. A pásztor hűséges legeltetésre, a juh — mint a nyáj egy egvede — engedelmességre kötelezett. Ki-ki saját hűségéért felel.

Alapigénk első részében az **ÚR nyájáról** van szó és azokról a pásztorokról, akiket Ő *bízott meg* nyája legeltetésével, akik szolgálatukban *hűtlenné lettek, szétszórták* gaztetteikkel a nyáját (Jer 23,2) és akikről

Isten most számonkéri nyáját, véget vet erőszakos és kegyetlen uralkodásuknak.

A nyáj legeltetésében elkövehető és elkövetett vétkeket állítja Isten ma élénk tükörként. Ez a tükör nem autós visszapiillantó tükör, amelyben csak környezetünket látjuk, magunkat nem. Magunk álljunk elsőként a tükör elé, először magunkra alkalmazzuk az igét.

Figyelmeztető ítélet és megtérésre hívó szó Isten mai ígéje.

Minden pásztnak szól! Annak is, aki ezen a vasárnapon nem prédikál, vagy konfirmáció miatt más igét választ. Nem lehet, nem szabad könnyeden átsiklani a kérdésem: *hogyan legelteted a rádbizott nyáját, Isten nyáját?* Aki azt hiszi, hogy látszattervekenységekkel, pótcselekvésekkel Istent is ugyanúgy becsaphatja, mint az embereket, az nemcsak téved, hanem elmulasztja a megtérés lehetőségét (33,11) és nem szabadul meg Isten ítéletétől. Aki nem törődik a figyelmeztetéssel, vére a saját fejére száll (33,4), az gyógyíthatatlan, mint az a beteg, akinek szervezete már nem reagál a gyógyszerekre. Nem bukik el bűne miatt, aki megtér, és viszont: az igazat nem menti meg igazsága, ha vétkéssé válik (33,12). Isten birodalmában nincsenek állandó kedvencek és állandó kiteszítettek, ott ismeretlen az a beskatulyázás, amit mi annyira szeretünk és mindenben irányadónak tartunk.

Elkerülhetetlen, hogy igehirdetésünk **ELSŐ** részében az ige tükrében tartott önvizsgálatunk eredményéről ne szóljunk. A bűneit megvalló pásztor bizonyoságot tesz arról, hogy ő is odaáll az elé az Isten elé, Akif a gyülekezetnek hirdet. Tekintélyföltés vagy hiúság ne akadályozza ezt az önvallomást. A felismert és bevallott tévedés, mulasztás, bűn sokkal kevésbé árt a pásztor tekintélyének, mintha makacsul kitart tévedése mellett és pusztulásba vezet a rábizottakat, miközben hangosan rázza a kolompot.

A mai ige nem általános erkölcsi önvizsgálatot kíván. Nincs szó közvetlenül gyilkosságról, házasságtörésről, válásról, rágalmazásról, hazugságról, lopásról, bár ezek okként, célként vagy következményként fellelhetők pásztorolásunk mulasztásai mögött. Itt van ma Isten *első* vádja ellenünk: *a nyáj legeltetésében vagytok hűtlenek!* Nem az a baj, hogy a nyájból éltek, táplálkoztok, ruházkodtok, ez mind a pásztor természetes joga. Isten a jog mellé köteleességet is adott: legeltessétek a nyáját. A nyáj nem a pásztoré, hanem Isten nyája, az ő drága áron megváltott népe. A nyáj nincs kényre-kedvre kiszolgáltatta a pásztnak. Vezetésére és gondoskodására van bízva a nyáj, de számadási kötelezettséggel. Éljen együtt a nyájjal, figyeljen a juhokra, vegye észre a gyengét, beteg, sérültet, öreg. Bátorítsa és óvja a félnket, a túlterhelhet mentesítse és jobban terhelje az erőset. A hízkelődöt ne emelje ölébe és a nehéz természetűbe ne rúgjon bele. Az egyik kedvéért ne hanyagolja el a másikat. Az elkóborlót, az elmaradozót ne hagyja veszni (legalább kevesebb lesz a gond, juh meg marad elég). A bánatosat kérdezze meg: mi bántja? A depressziós vajon mitől fél? Az alkoholista mi elől menekül? A folyton életretörő miért akarja bizonyítani, hogy ő a legkülönb? Miért kullog a sor végén az erősek látszó? Miért nem erősíti és bátorítja jó szóval a csendben engedelmet és miért simogatja folyton a sunyin hízkelődöt? **PÁSZTOROK!** Komolyan veszitek, hogy *Isten* nyáját kell legeltetnetek? Az elszámoltatásnál nincs „kenés” és nincs szemhunyas! Valóban azt gondoljátok, hogy a nyáj szétszóródása, tévelygése *csak* a nyáj bűne? *Csak* azért lett vadak martalékvá a juh, mert gyenge volt? Olyan Istenben hisztek, aki minden mesét bevesz?

Önmagatokat legeltetitek ez a második vádpont. Feltárja önzésünket, magunk körül forgásunkat. A nyáj érdekénél előbbre helyezzzük a magunkét. Mindazt a gondoskodást, törődést, idő-, energia- és pénzszárazatot, amivel a nyájat kellene szolgálnunk, a magunk céljaira használjuk. A nyáj legeltetésének szolgálata kizárja a magunk érdekeinek elsőlegességét (vö. Lp. 84. aug. 487. o.). Először a nyáj, azután én! A juhok gondozása nem hanyagolható el, mert más „fontos” dolgom van. Egy beteg meglátogatása (Mt 25,31—46) fontosabb egy ünnepélyen való részvételnél és az úrvacsoraosztás az udvarlásnál. A gyertyát mindkét végén égetni lehet saját érvényesülésünk érdekében is!

PÁSZTOROK! Fellazult lelkiismeretünket formálja Isten ítélete! Isten nyájat bízott rátok, saját nyáját! Semmivel össze nem hasonlítható megbízatás és erőnket meghaladó feladat ez. Ameddig ad Isten erőt erőtlenségünk helyébe, addig a nyájat legeltessük. Isten a nyájat kéri számon tőlünk, nem önmagunkat!

Erőszakosan és kegyetlenül uralkodtatok rajtuk, szól Istennek a pásztorok elleni *harmadik vádjá*. A pásztoroknak hatalma van a nyáj fölött, uralkodik rajta. Hatalmát Istentől kapta! Ezt tudnia kell a nyájnak, ezért kell engedelmeskednie. Tudnia kell a pásztoroknak is! Nem élhet vissza hatalmával! Az egyház történetében sokszor észlelhetjük ezt a visszaélést a lelki és testi vonalon egyaránt (Mt 23,4 34, Tetzl és társai, ellenreformáció stb.). Nem elég a nyájat ijesztgetni a gyakran álrühában ólálkodó farkastól (Mt 7,15), hanem meg kell attól védeni, még veszélyes harc árán is! A pásztor nem érezheti magát fontosabbnak, értékesebbnek és ezért nem is menekülhet. Hatalmát nem arra kapta, hogy felsőbbrendűségét éreztesse a nyájjal. Isten addig fedezete a pásztor hatalmának, ameddig a pásztor NEKI engedelmeskedik, az Ő pásztori szavára figyelve él hatalmával a nyáj érdekében! Lehet, hogy a nyáj nem fogja fel a pásztor teregetésének értelmét. Lehet bizalmatlan és szeretne más utat, más legelőt, más pásztor is kipróbálni. Lehet, hogy nem érzi a veszélyt és állandó bégetésével segít a farkasnak megtalálni a nyájat, vagy az éppen elkóborlót. Mindez nehezebbé teszi a pásztor munkáját, több figyelmet, empátiát, energiát emészt fel. Aki ezt nem vállalja, aki — esküje szövegét újra végigolvasva — csak az eszményi nyáj legeltetésére gondol, aki azt hiszi, hogy a nyáj van örte és nem ő a nyájért, aki a „majd én megmutatom ezeknek” pöffeszkedő önteltségével uralkodik, aki minden eszközzel (a cél úgyszintén szentesíti?!) rákényszeríti akaratát a nyájra és ha kell embertelen kegyetlenségtől sem riad vissza — AZ BÉRES!

PÁSZTOROK! A nyáj legeltetéséhez sok szeretet (agapé) szükséges. Ez a szeretet hatalom! Soha ne keverjétek össze a hatalom szeretetével! A nyájat szolgálni kell alázatos hűséggel és nem uralkodni rajta öntelt kegyetlenséggel. Ne a magad tapasztalatára és eszére hallgass, ne is a hiúságotat tápláló dicséretre, hanem vizsgálj önmagadat Isten ítélő ígéje előtt.

Bárcsak hatna még az ige gyógyszere, hogy halálos betegségünkől kigyógyulhatnánk, ne legyen prédává a nyáj és az ÚR ne vessen véget pásztorágunknak!

Igehirdetésünk MÁSODIK részében — mintegy prófétai megbízatásban — a gyülekezet tagjai felé fordítjuk a hűlen pásztorokat megítélő ígét. A pásztor—nyáj kapcsolatot azonosítani lehet bármilyen közösséggel, amelyben függőségi viszonyok vannak: szülő—gyermek, főnök—beosztott, tanár—tanuló stb. Igehirdetésben csak azokról és azokhoz szól-

junk, akik jelen lehetnek. A távollevőknek prédikálni veszélytelen ugyan, de eredménytelen is.

Bár a textus jelentős része értelmezhető és alkalmazható keresztyén tartalom nélkül is, és könnyűszerrel kikerekíthető belőle egy szép, mély humánusmot tükröző szónoklat, igehirdetesként ez kevés! A szószék alatt ülőben (szülő, főnök, tanár) tudatosodnia kell pásztori szerepkörének, isteni megbízatásának és le nem rázható felelősségének. Ilyen értelem-ben címzetté válnak valamennyien, nekik is szól Isten megtérésre hívó ítélete.

Az első részben leírtak alapján elvégzett meditáció bőven ad alkalmazási lehetőséget, az itteni is visszahat önvizsgálatunkra. Akitet Isten rájuk bízott, azokra kell vigyázniuk, azokkal kell elsősorban törődniük, nem válogatva közöttük. A kevésbé rokonszenves talán éppen vesztes szeretethiányban szenved. A nagytrötört bizonyára sokszor alázták meg, s most kompenzálni akar. Oly sok a sérült közöttük, senki sincs, aki ne szorulna szeretetteljes pásztori szolgálatra. Leginkább az, aki úgy érzi, hogy meg tud a saját lábán állni minden segítség nélkül, mindent meg tud oldani a saját erejével és eszével.

A nyájban sok a fiatal bárány. Tőlük függ — emberi oldalról nézve — a nyáj jövője. Felelősök vagyunk növekedésükért, testi és lelki egészségükért, beépülésükért a nyájba. Szülő, tanár, főnök cezaromániája hány ifjút tett lelkileg bénává, rokkanttá, összeférhetetlenné, szerencsétlenné egész életére. Az ellentmondást nem tűró zsmarnokok keze alól szolgalelkű, önálló kezdeményezésre képtelen alattvalók, vagy lázadók kerülnek ki. A pásztorok visszaéltek hatalmukkal!

A HARMADIK részben kell szólnunk az ígéretről: az ÚR maga keresi meg és legelteti juhait, azt a nyáját, amelyet a pásztorok hűtlenül legeltettek. Döbbenjünk rá: Isten *nincs rászorulva* pásztori szolgálatunkra, nem vagyunk pásztoroként nélkülözhetetlenek, akiknek hűtlenségét és felelőtlenségét kegyes mosollyal elnézi. Nem! A keményszívűektől, akikre már nem hat a gyógyszer, azoktól elveszi a nyáját és maga viseli gondját, összegyűjti a szétszórodottakat, jó legelőn legelteti nyáját, még pihenéséről is Ő gondoskodik. Itt felhasználható az oltári ige: a JÓ PÁSZTOR ismeri juhait, azok ismerik hangját és követik, nem fut el, ha jön a farkas, hanem élete árán is megvédi a juhokat. (Lásd: Lp. 82. márc. 183—185. o.)

Lelkés és gyülekezet vallja meg ma bűneit a legeltetésben, adjon igazat Isten ítéelő ígéjének, térjen meg szolgálatának vétkeiből, kövesse a JÓ PÁSZTOR megmentő hangját és legeltesse a rábízott nyáját példáulja szerint.

Dr. Inotay Lehel

HÜSVÉT UTÁN 3. VASÁRNAP

Ézs 65,17—19

Nemcsak tapintatlan, de bántó is nehéz sorsú, gondokkal, problémákkal küszködő embereknek azt mondani, hogy örüljeteK. Az ember többet vár egy profétától. Az emberi együttérzésre rezonálna a szívünk, mint egy ilyen abszurd felszólításra: örüljeteK! S még azzal sem menthetjük a profétát, hogy nem ismerhette a mi korunkat, sorsunkat, hiszen 2500 évvel ezelőtt élt. Nem menthetjük, mert kortársainak

még nehezebb sorsa volt, mint ma nekünk, és annak ellenére kétszer is mondja: örüljetek!

Ha őszinték vagyunk, akkor valahogy ezt mondanánk ma Ézsaiásnak: Ugyan kedves próféta, ha már annyira öröme akarsz deríteni, azt is megmondhatnád, hogy minek örüljek? Minek örüljek, ha szétmészek a magam háza táján, vagy tragédiákkal terhes világunkban? S talán magunkban még azt is hozzátennénk, ha válaszul valami optimista szövegbe kezdene, „ezzel kár fáradsod, kinőttünk már a mesék világából”.

Valóban minek örüljek?

A prófétai válasz szerint az örömforrás keresésénél nem magunkban és nem is magunk körül kell széjjelneznünk, hanem fölfelé, Istenre kell emelnünk a tekintetünket. Az öröm ugyanis nem emberi teljesítmény, nem az ember anyagi vagy szellemi erőfeszítéseinek produktuma, hanem Isten ajándéka. Kereskedelmi kifejezéssel: az öröm importcikk. A teológia nyelvén pedig ezt így mondják, hogy az öröm evilágon túli, transzcendens valóság, Isten ajándéka. Egyszerűen kifejezve ez azt jelenti, hogy öröm dolgában Istenre szorulunk. A világ minden kincse is kevés ahhoz, hogy örömünknek reális alapja legyen. Nem több kell tehát, hogy örülni tudjunk, hanem más. Istenre van szükségünk. Átlépve az anyagi világ és emberi létünk lehetőségein Istenhez kell térnünk, mert nála van az öröm forrása.

Ézsaiás nem Isten eszméjéhez utal, hanem ahhoz az Istenhez, aki cselekszik, aki teremt. A filozófia elvont istenség fogalma, bár az emberi szellem legnagyszerűbb és tiszteletre méltó gondolata, alapján mégsem segít. Az embernek valójában nem vallásos gondolatokra és érzésekre van szüksége, hanem Istenre, aki a mi érdekünkben, javunkra, örömünkre cselekszik.

Annak örülünk tehát, amit Isten keze teremt

1. *Örülünk annak, hogy Isten olyan csodálatosan szépnek alkotta meg világunkat.* Mióta az ember kilépett a világűr kietlen, zord tájaira, még jobban értékelhetné és csodálhatná Földünk szépségét. Így tavasz idején ne tartuk olcsó romantikának, hogy örülhetünk a kék égen úszó fehér felhőknek, a napsugár édes melegének, virágok pompájának, madárdalnak. Hiszen mindezek mögött ott van a szerető Isten, aki úgy rendezte be világunkat, hogy necsak praktikus, hanem szép is legyen. A környezetszennyezés, természetpusztítás ma már az emberiség élet-halál kérdése. De ennek van hitbéli vonatkozása is. Hiszen a teremtő Isten alkotásainak öröme arra indít, hogy megbecsüljük, védjük, óvjuk Isten szeretetének jeleit.

2. *Isten teremtő munkája mellett a Szentírás Jézus újjáteremtő munkájáról is szól.* Az evangéliumok arról tudósítanak, hogy Jézus hatalmával és szeretetével hogyan teremtett újjá életeteket. Jézus teremtett Zákheusban szeretetet, Péterben hűséget, Máriában tisztaságot, Tamásban hitet. S az a tapasztalatunk, hogy Jézus újjáteremtő munkáját rejtetten, de valóságosan ma is végzi. Keze nyomán formálódnak életek és szívek. Pál apostol így vall erről: ha valaki Krisztussal van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre. Hát ennek örülünk. Örülünk, hogy nem vagyunk a magunk szűk lehetőségeire utalva, mert ami emberek-

nél lehetetlen, az lehetséges Istennél. Örülünk annak, hogy Jézus közelében megújul az élet, s ebben a megújulásban, ha rész szerint valóan is, de rendeződnek a dolgok és öröme hangolódik az élet.

3. *Végül örülünk annak, hogy Jézus új teremtése egyszer kilép elrejtettségéből és eljut a teljességre.* Ez az eljövendő teljesség is Isten műve. Nem emberi igyekezetet valósítja meg. Nem egy folytonos fejlődés végső csúcsa, hanem Isten teremtése. Ézsaiás így mondja: íme új eget és földet teremtek. Az eljövendő Isten-országának kifejezése ez, az új teremtetésnek teljessége, amelyben céljához jut Isten teremtő szeretete. A Szentírás nem színezi ki az emberi fantázia segítségével Isten eljövendő új világát. Természetes ez, hiszen az „új” nem írható le a mi „régi” fogalmi nyelvünkön, de hasonlatok segítségével sem. Az azonban világos, hogy ott megszűnik a bűn rontó hatalma és így felszabadulunk ennek minden terhétől és fájalmától: Isten szeretetének örömeiben élhetünk. Ma, Jubilate vasárnapján különösen is gondoljunk arra, hogy Jézus példázataiban többször is hasonlítja Isten országát menyegzőhöz, emberi életünk legörvendetesebb eseményéhez. Már most az eljövendő teljesség örömeiben élhetünk.

Isten teremtő szeretetére nézve nem tapintatlan, nem is bántó a prófétaí üzenet: örüljetek!

Jubilate vasárnapi forgácsok

„Az új ég és új föld örömeinek leírhatatlan nagysága, vagyis az ígéreteknek a többlete a szenvedéssel szemben, az örömeink a túlsúlya a halál uralmának pusztításával szemben adhatja a bátorságot, azt, hogy 'mégis' 'ennek ellenére' az ember tudjon harcolni és ebben a küzdelemben reménykedni. — Csak a jövendő világnak örömétől meggazdagodva és ennek az örömeinek bizonyosságában lehet igazán ennek a világnak ellentmondásai között élni és ezek ellen küzdeni. — A feltámadott Jézussal megkezdődött hatalmas örömkorszak elénk idézi a történeti Jézus életének központi üzenetét. Azt az üzenetet, amelyben Keresztelő János bűnbánatközponitú megtérés mozgalmával szemben a hangsúlyt a kegyelemnek olyan örömtöltésére helyezi, melyben Isten öröme a bűnös ember lesz, melyben Isten menyegzői örömben akarja az új teremtés valóságát Jézus életében felragyogtatni. — Az újban való öröm teszi az embert szabaddá és emeli önmaga fölé. — Az Istenben való öröm a létezésünkön való örömet is magába zárja. — Az öröm nemcsak mellékterméke a megváltásnak, hanem egyszerűen a célja, vagy pontosabban mondva végső állomása.” (Szatmáry Sándor: Az öröm helye és szerepe Moltmann teológiájában, *Theológiai Szemle* 1983/3/142 kk.)

„Kis örömök a lenn elérhetők;

Mind elmoassák mohó árjukkal az időket.” (Byron)

„A világ is adhat örömet, de csak egy pillanatra. Engedjétek a világot, hogy keresse a maga örömeit és ti pedig keressétek azokat nálam, mondja Krisztus. — Az öröm titka ez: tartsa magát az ember teljes szívvel az ígérez, vigasztalván magát a Krisztus drága ígéretével, hogy ő az Atyával velünk marad. Ebben mindig örömet lelünk, sőt egyre örvendezőbbek leszünk. — Tanuljuk meg, hogy Isten nem szereti a szomorú lelkeket, inkább azt akarja, hogy szívből örüljünk. Hiszen Fiát is nem azért

küldte, hogy megszorítson, hanem hogy örvendezővé tegyen. — A világ öröme tisztátalan s azt a halál végül mindenestül elveszi. Abban keresd az örömet, hogy Krisztus nevében könyörögj: legyen meg mielőbb, amiért jött, amikre minket elhívott s rendelt, hogy Isten neve, országa, akarata mindenütt lendületet vegyen, az ördög, világ és test szünet nélkül gátló törekvése pedig véget érjen” (Luther).

„...szent az igazság katonája, de szentebb, aki örülni tud s azt mondja, hogy örülni kell mindennek és mindenkinek.” (Szabó Lőrinc)

„A megvalósított jó: derű, tisztaság, öröm és megkönnyebbülés. Isten nem azért hív minket a jóra, hogy örömminket elvegye, hanem éppen ellenkezőleg, hogy az örömben, a valóságban, az egyedül lehetségesben részesítsen minket” (Pilinszky János).

Isten és az öröm összetartoznak. — A keresztyénség nagy családjában mi különösen is elkötelezettek vagyunk, hogy ezt hangsúlyozzuk, hiszen nevükben hordozzuk Isten örömhírét. — Az orvostudomány ismeri az ún. hiány-betegségeket. Az öröm-hiány is beteggé tesz testileg és lelkieg egyaránt. — A tapasztalat azt mutatja, hogy öröm nem ott van, ahol sok a pénz, ahol siker és hatalom emel magasba, hanem ott, ahol sok a szeretet. Az öröm mindig szeretetből születik. S ez Isten szeretetére maradéktalanul igaz. Aki tehát örömet keres, Istent keresse. — Jézus a nagy örömszerző, aki azért jött el erre a világra, hogy örömet megossza velünk (Jn 15,11). — Az öröm-fogyasztók öröm-termelőkké lehetnek Isten közelében. — Jézus a szeretet örömszerző cselekedeteit kéri majd számon az ítélet napján. — Legyünk örömszerzők azzal is, hogy továbbadjuk Isten szeretetének örömhírét. — Jelszavakkal lehet gyűlöletet felkorbácsolni, de örömet fakasztani nem. Technikával el lehet jutni a kényelmes élethez, de örömhöz nem. Kémiai úton lehet eufóriát előidézni, de olyan kémiai vegyület nincs, amely örömet adna.

Madocsi Miklós

HÚSVÉT UTÁN 4. VASÁRNAP

Zsolt 96,1—13

R. Kittel szerint ez a zsoltár szorosan kapcsolódik a 98 zsoltárral és mindkettőt erősen befolyásolják Deuteroézsaiás gondolatai, melyek szembe állítják Jahwét a bálványokkal és kiemelik minden teremtmény ujjongását Izraellel és a pogányokkal. Valószínű, hogy templomi, vagyis istentiszteleten elhangzott magasztaló énekkel van dolgunk, melynek tárgya: Jahwe trónralépése a végső időben. Ezt részben már jelenvaló tényként látja, mint a végső időkről szóló próféciák (10), részben eljövendő valóság (13. v.). Ez utóbbi esetben magasszintű eszkatologikus költemény áll előttünk. 1—6. versben az új énekről van szó. Amint Zsolt 33,3 és már Ézs 42,10 hírül adta, a nagy tény megénekléséhez nem elégségesek a régi, jól ismert énekek. Újnak kell felcsendülnie, mely a templomban az ünneplő gyülekezetet magával ragadja és ezen túlmenően az egész világot betölti. A hangzó új ének, hogy Isten a pogányoké is. Itt

is, mint Deuteroézsaíasnál Jahwe uralma az egész világ fölött, vagyis Isten országának megérkezése és a messiási üdvökor nem egyszerűen győzelem a pogányok fölött, hanem egyúttal a pogányok üdvössége. Ez élel-síti Izraelnek a pogányok iránti missziói felelősségét (amit Jónás először elutasít). Ez valóban új ének. Isten nagyságát és dicsőségét ismerje el minden nép, miután hírül kapták ezt. Így ledőlnek a pogány bálványok (vö. 97,7 kk), melyek semmis voltáról egyezően beszél Ézsaiás is (40,18 kk stb.). Mint emberek műveit és emberi illúziókat már a porban látja a világ Teremtője előtt. 7—10. versek a népek hódolatát írják le, amint ünnepi menetben Jahwe trónja előtt megjelennek, hogy új királyukat tiszteljék, hódoljanak előtte, szinte körtáncban. De az egész világ terem-tője bírójuk is, aki előtt minden pogány önként meghajol (vö. Zsolt 93,1 kk). Szép kép, melyben a zsoltáros a prófétai gondolattal egyezően (Ézs 60,6 kk) a pogányokat az ünnepi menetben a templomban megjelenni látja, hogy ajándékaikat az Úr előtt letegyék. 11—13. verseiben a termé-szet himnusza áll előttünk. A költő tovább lép az egész kozmosz felé és bekapcsolja a természetet és minden teremtményt a népek és mennyei seregek ujjongásába. Így minden létező Jahwét, mint a világ Urát és Bíróját magasztalja, — amikor megjelenik világitételre —, melyet örömmel tesz, mert tudja, hogy igazságos Bíró jön (vö. Zsolt 47,9 és Zsolt 97 és 98). Az a tény, hogy nem egyszerűen saját gondolatait közli a zsoltáros, hanem ismert nyomokon jár (vö. Ézs 44,23; 49,13; 55,12) nem csök-kenti énekének nagyságát.

Stählin szerint az új ének tartalma: Isten elismerése és dicsőítése mindenhol, mert Ő az uralkodó, kinek imádása koncentrikus körökben fokozódik: Izrael (1—6), minden nép (7—10) és minden teremtmény (11—13).

Igehirdetés

Hogy mi az új ének, arról sok vélemény van. Ezek szerint az új ének lehet maga a zsoltár, melyet eddig még nem énekeltek. Így tulajdonkép-pen az istentiszteletnek a döntő célja az, hogy pl. tűzzünk ki az énekes-könyvünkből olyan éneket, amit eddig nem énekelünk és tanuljuk meg. Fontos dolog ez, de ennél többről van szó. Van, aki azt mondja, hogy az „új ének” Isten újabb kegyelmi tényéről való bizonyosságtétel. De le-het, hogy a szövetségen kívüli népek elhagyják bálványaik tiszteletére zengett énekeiket és Istent magasztaló új énekeket kezdenek énekelni. Mégis, maga a zsoltár tartalma árulja el, hogy miért hívja fel a zsoltáros a mindenkori olvasót az új ének éneklésére. Mindenesetre Isten éle-tet, gyülekezetet, emberiséget és teremtett világot megújító szeretetét és hatalmát nem lehet régi szívvel és félelemtől, szájuregben „odata-padt” nyelvvel, közömbösen és megbénultan dicsérni és megénekelni. Bűntől szabadító irtalma új énekre, ill. életre szabadít fel, melynek van melódiája. Bűnöst meg nem emésztő dicsősége Krisztusban tiszta nyelve-re és életre hangolja az eddig narkotikumoktól „krárogót” és a szenny-től fulladozót. Milyen ének ez valójában?

Sodró erejű új ének!

Tudjuk, hogy nem maga az éneklő sodor, nem is az éneke, talán, mint „művészi produkció”, hanem a tartalma, a töltete, amit hordoz. Az evangélium dűnamisza ez!

1. Magával ragadja a gyülekezetet.

A zoltár kapcsolódik Izrael népének templomi, ill. istentiszteleti életével, ahol a gyülekezet átlépheti Isten végső szabadításának már most egyik döntő tényét, a bűnbocsánatot és a benne rejlő új életet. Ez az új ének tartalma. Így valljuk Őt Úrnak, akinek hatalma van teremtetni világa fölött, de szeretete is van, hogy megváltsa, megszabadítsa a bűn hatalmától. Ha kicsendül a zoltárból Jahwe trónralépésének momentuma, akkor mi ezt egyik ének versével így vallhatjuk: „Ott boldogság van, boldog nép, E nagy király, hol trónra lép, És boldog hajlék, boldog szív, Mely ő előtte már kinyílt.” (137,3).

Kinyílt szívekben lép trónra az Úr Jézus Krisztus, akinek hatalom adatott mennyen és földön (Mt 28), de azt akarja, hogy erről úgy énekeljünk a gyülekezetben, hogy magával ragadó legyen. Még a fülemben cseng az LVSZ budapesti nagygyűlésén, a megnyitó istentiszteleten felcsendülő énekek sodró ereje. Bárcsak olyan sodró erejű lenne gyülekezeteink hite, mint ott az énekük volt. Bárcsak olyan forró lenne gyülekezeteink szeretete, mint amennyire átforrósodott ott a hangjuk. Bárcsak olyan egységesek tudnánk lenni az élő reménységben, mint ahogyan ott egybeforrott sok hazai és külföldi gyülekezet tízezen felüli „küzdő serege” a templom-má vált sportcsarnokban. — Az ilyen sodró erejű új ének magával ragadja a gyülekezet életét arra a csodálatos felismerésre — és ez az „új” —, hogy Isten nemcsak pár kiválasztott ember Istene és Ura, nem is csak egy népe, hanem az egész emberiségé hovatartozásra való tekintet nélkül. Hogy ezt minél többen megtudják az kell, hogy engedjük magunkat sodorni missziói felelősséggel azokhoz, akik a félelem, a kilátástalanság, céltalanság, reménytelenség és halálfélelem sodrásába kerültek és ezért nincsen tartós örömük, sőt szeretnék felgyorsítani a sodró árt — el is követnek érdekében mindent, hogy minél előbb bekerüljenek a „mindent elnyelő tengerbe”.

Jó, ha a templomi gyülekezet az új ének sodrásában felismeri Krisztust, akiben megjelent a Pantokrator. Justin hozzáfűzi a 10. vershez: mondjátok, hogy az Úr király a „fa felől”, vagvis tekintettel a keresztfára. Nem a szövetség ládája a templomban Isten királyi trónusa, hanem a Kereszt! Az új ének Krisztus keresztiének titkáról szól, ahogyan énekeljük: „Királyi zászló jár elől. Keresztfá titka tündököl, Melyen az élet halni szállt, S megtörte holta a halált” (189.1).

2. *Betölt minden népet, mint nagy család* az a sodró erejű ének. Megint visszatérek a Nagygyűlésre, melynek az íze hirdetés és az úrvacsora közösségformáló, egységkovácsoló ereje mellett a közös többnyelvű éneke volt tartalmánál és dallamánál fogva is „néneket” betöltő csodája”. Sok néhből egy nagy család lett, mely pünkösdt után megértett valamit a Szentlélek által pünkösdi csodáiból. Bárcsak meg is tudnánk élni, minden nép a maga helyén, de nem csupán a maga érdekében, az egy vérből teremtettség és a Krisztusban való egység, az egy test örömét. Aki ebben a nagy családban csak magát látja fontosnak, csak a maga hangját hallja és e szem vezet ióra. Könnyen úgy járhat, mint a tükrök közé állított kutva, mely először egyik tükrőtől a másikig ment és mindenütt ugyanazt látta, de amikor ugatni kezdett a szembenállókra, mindegyik ugyanazt a magatartást vette át. Egyre dühösebben csinálta. a tükrökben ugyanígy viszonozták. Végül kimerülten, sőt holtan rogyott össze. Mi lett volna, ha „énekítő kutyaként” viselkedett volna? A tükrökben „énekítő testvéreivel” találkozott volna és élhetne tovább boldogan velük együtt.

Mi jellemző emberek és népek közötti életünkben és magatartásunkban? Nem az az oka egymásiránti értetlenségünknek, hogy nem a való-

ságos emberre nézünk, hanem a tükröt, melyben önmagunkban a másikat véljük felfedezni, közben pedig csak önmagunkkal nézünk farkasszemet. Nem a másik a legnagyobb ellenségem, hanem gyűlöletemmel magamat teszem tönkre. Ne „acsarkodjunk” egymásra, hanem Krisztusban megújult szívvel, szájjal és léttel énekeljünk együtt áldva az Úr nevét!

3. Kiszélesedik minden teremtmény hódolatában ez az új ének.

Az egyház felelőssége abban van, hogy megújult léttel hirdesse: Isten uralma kiterjed az egész világra, minden teremtményre, az egész kozmoszra. Sorsát Ő irányítja és Ő ítéli meg. Az egész teremtett világ himnuszává azért válhat ez a zsoltár, melyben minden létező a világ urát és bíróját magasztalja, aki ítéletre jön, mert igazságosan ítél. Ez tölti el örömmel, mert igazságosan ítéli a népeket és a világot. Ég és föld, erdő és mező, az egész teremtett mindenség örül és vigad majd ezen. — Temeztést jött jelenteni egy férfi: édesapja halt meg. Megkérdeztem, hogy össze tudná-e foglalni röviden azt, hogy milyenek ismerte meg az édesapját. Ennyit mondott: „Kemény ember volt, de igazságos.” Amikor az utolsó szót kimondta, könnyeiben örömfény csillogott és ezt árulta el: igazságos szeretettel nevelt az édesapám!

Isten valóban mindig igazságosan ítél, akkor is, ha döntéseit életünkben skoszor igazságtalannak is tartjuk, mert úgy véljük „jobbat érdemelünk” volna. Hát akkor igazságos volt, amikor a teljesen Ártatlant „büntette meg” a csúfos keresztalállal? Amikor mi érdemelnénk az örök kárhozzátot és halált zugolódásunk, bűneink miatt? De ragadjon meg minket az új ének a hála sodrásával, hogy Isten igazsága az, hogy Krisztusban hozzánk lehajolt.

Szimon János

HÚSVÉT UTÁN 5. VASÁRNAP

Zsoltár 130, 1—8.

A textusról

Alapigénk egyike a Luther által oly nagyra értékelt, úgynevezett páli zsoltároknak. (32, 51, 130, 143.) Sokat idézi, sokszor prédikált róla, és tudjuk, hogy ez a zsoltár ihlette őt az „Aus tiefer Not schrei ich zu dir...” kezdetű csodálatosan szép bűnbánati énekének a megírására. Nem véletlenül! Nyoma sincs benne a zsoltároknak oly gyakran fellelhető gondolatnak, hogy a szerző szenvedése miatt, reménytelen helyzetéért mások felelősek, magát pedig ártatlannak tudja Isten előtt. Ez a zsoltár bűnről és kegyelemről evangéliumi tisztasággal beszél. 1533-ban így ír erről Luther: „Ez a zsoltár egyike a legolvasottabb és legfontosabb zsoltároknak, mely a megigazulásnál, tanításunk főtételével foglalkozik. Sokat hallottatok róla, sokat prédikáltunk róla, hogy egyedül ez tartja meg a Krisztus egyházát... Ez a nap, a nappal az egyház világossága és minden reménysége.”

A textus két részre oszlik: az 1—4 versek bűnbánati imádság, melyben a bűnös félelme és reménykedése egyaránt kifejezésre jut. Az 5—8 versek a kegyelmet nyert bűnös hálás biznyságtétele a gyülekezet előtt, mely egy biztató felszólításban teljesedik ki: Bizzál Izráel az Úrban!

1. vers: A mélység szó jelentései: pusztulás verme, örvénylő áradat, feneketlen mélyseg, sar és iszap. (L: Zs. 69,3,15. 18,5, 40,3.) A mélyseg ebben az értelemben egyet jelent a Seollal, a halál birodalmával. Az imádkozó fájdalmas kiáltása a bűnei szédítő mélységét felismert megrettent emberé, aki tudja, hogy a bűnös ember és a szent Isten között áthidalhatatlan a szakadék.

3. v. A „számontartod” héber szó jelentése, hogy valaki valamit megőrzi, valamire nagyon vigyáz, örködik, nem téveszti szeme elől (Pálty: Zsoltárok). Isten, aki sziveink, titkos gondolataink ismerője, elvethet, kárhozatra juttathat. Nem állhatunk meg előtte.

4. v. „De nálad van” a mélységből mégsem a teljes reménytelenség szólal meg. A kiáltás elhangzik a bűnös — ahogy Luther mondja — kezd felemelkedni, s meglátja a „nyitott ablakot”, Isten kegyelmének és bocsánatának a világosságát. Erezzük a feszültséget a félelem és a hit között, ahogy Isten és ember között a bűn okoz az ember részéről feloldhatatlan feszültséget. De „aki nem féli Istent, az nem kiált hozzá, de az bűnbocsánatot sem nyer. Hogy Isten kegyelmét elnyerjük, azért kell félnünk őt, egyedül őt, ahogyan csak ő bocsát meg” (Luther).

5. v. „Várom”: különös hangsúlyt kap a héber szövegben a szó. Jelenlenti a kitartó, reménykedő várakozást, a belső feszültséget a már megtapasztalt és a még csak remélt között. Az imádkozó úgy vár Isten megújuló könyörületére, mint ahogy az örök várják bizakodva a reggel világosságát. (L. Zs.71,14. 119,81. 25,5.)

7., 8. v. A zsoltár befejező bizonyágtétele minden idők hívő imádkozójának a szolgálatát mutatja meg. Hittapasztalatával nem marad magára, hanem útja a gyülekezetbe vezet, őket is a hívő, kitartó könyöregésre biztatja, hogy Isten bűnbocsátó kegyelmét ők is átélhessék.

Az igehirdetéshez

Textusunk Rogate Vasárnapjának alapigéje. Az evangéliumban így biztatja Jézus övéit: „Amit csak kérni fogtok az Atyától az én nevemben, megadja nektek!” Jézus akarata, parancsa az imádság. Isten országa ügyének előmenetelét az imádsághoz köti. Luther az imádkozást egyenesen „Amt”-nak nevezi: „Az igehirdetői hivatal mellett az imádkozás a legmagasabb tisztség. Az igehirdetésben Isten szól hozzánk, az imádságban pedig én beszélek Istennel.”

Hogyan is állunk az imádkozás kérdésével?

Sohasem volt könnyű imádkozni. Minden korban arról vallanak azok, akik komolyan akarnak imádkozni, hogy az sok kísértéssel, tusakodással, kudarcral jár. De korunk embere talán egzisztenciálisabban éli át mit jelent, hogy hallgat az Isten. „Keresem a csendet, s a csendben gondolatok támadnak bennem, melyek meghallgatásra várnak. Miért hallgatsz Istenem? Hogyan cselekszel az életemben?... Vagy egyáltalán?” (A. Schröck)

Hiányzik a csend körülöttünk és bennünk! Találóaan mutat rá Jörg Zink arra, milyen nehéz egy dologra koncentrálni akár csak párom percig is anélkül, hogy tízféle más dolog ne tolokodna gondolatunkba. Egész egyszerűen: nehéz uralkodni gondolatainkon, megőrizni és továbbgondolni a hallottakat! (Wie wir beten können.)

Hiányzik a várni tudás belőlünk! „Korunk imádkozó nemzedéke elfajult. Az igazi imádság párbeszéd Istennel. Mí monológot folytatunk — és letesszük a kagylót, mielőtt Ő válaszolna. A bibliai imádkozók azt mond-

ták: szólj Uram, mert hallja a te szolgád. Mi azonban ezt: hallgass Uram, beszél a te szolgád!" (Arthur Ohly)

Hiányzik belőlünk a hit merészsége. Szabad cserélnem! — mondja Luther és így imádkozik: „Jézus Krisztus Uram! Te vagy az én igazságom, én meg a Te bűnöd: Te magadra vetted, ami az enyém volt és nekem adtad ami a tied. Magadra vetted ami nem voltál és nekem adtad, ami én nem voltam.” Dietrich Bonhoeffertől származik ez a mondás: „Ne szívünk szegénysége, hanem Isten igéjének gazdagsága határozza meg imádságunkat!”

Imádkozatok! Urunk biztatása arra figyelmeztet, hogy kezdjük el, vagy folytassuk az imádkozást. Valljuk meg kétségeinket és kudarcainkat és kérjük őt, mint a tanítványok: taníts minket imádkozni! A 130. zoltár olyan imádság, mely gazdag mondanivalójával taníthat bennünket az igazi imádkozásra, sőt magát a zoltárt adja ajkunkra imádságnak, hogy általa bűneink, kétségeink mélységéből mindig újra a kegyelmes Istenhez találjunk.

Az igehirdetés ajánlott vázlata:

Uram, taníts minket imádkozni!

Az igehirdetés bevezetőjéül azokról az akadályokról, kísértésekről szeretnék beszélni, amelyekkel a mai ember szembetalálja magát. Az imádkozás „tétlenség” — mondják. (Fichte: a gyermek imádkozik, a férfi akar.) A csend hiánya, a türelmetlenség, a bizalmatlanság Istennel szemben. Nem tudunk imádkozni! Isten tanítani akar bennünket az ősi imádság szavain keresztül.

Az igazi imádság:

1. *A mélyből kiált.* Ahhoz, hogy valami elkezdődhessék az életünkben, helyünket kell látnunk, Istentől bűneink választanak el, amelyek ítéletre, kárhozatra juttathatnak bennünket. „Ki állhat meg előtted?” (Ék.402.1.) „Aki még igazán nem rettent meg, az nem is tud igazán imádkozni.” (Luther)

2. *Az Úrra épít.* Tőlünk nem vezet út Istenhez. Ő hajolt le hozzánk, ő hidalta át a mélységet, ő küldött szabadulást. Nála van a bocsánat. Félelem és bizalom jellemzi az igazi imádságot. Reménység és kétségbeesés, a régi és az új bennünk. A feloldhatatlan feszültség bocsánatával oldódik bennünk.

3. *Vár és bizik!* Az igazi imádkozáshoz a várni tudás tartozik elválaszthatatlanul. Kapkodó türelmetlenségünket imádságunkba is beleviszük. Luther megállapítása ránk is áll: „Némelyek parancsolni szeretnének Istennek. Kikötik az időt, megszabják a módot, hogy mikor mit és hogyan cselekedjék az Isten. Az ilyenek nem várják Istent, hanem azt akarják, hogy Isten várja őket.” Az imádkozó kezek nem maradnak sohasem műresen. Isten meghallgat bennünket, még ha kéréseink nem akkor és nem úgy teljesülnek is, ahogy mi szeretnénk. Várom és bízom benne, végsősoron ezt jelenti: legyen meg Isten akarata az életemben.

Végül: az igazi imádság mindig a gyülekezet közösségébe vezető, Isten kegyelméről másoknak is bizonyágtevő szolgálat, amely másokat is hitre hív: „Bízzál hű népe Istennek... csak várjátok az Urat”.

Befejezésül szeretnék egy szép imádságot ajánlani meditálásra, esetleg az igehirdetés utáni imádságnak.

Uram, ajándékozz meg engem alázatos szívvel,
hogy munkámban és minden cselekedetemmel
egyedül a Te meg nem érdemelt kegyelmedet dicsérjem.
Add, hogy mindig tudjam: nem vagyok más, mint egy feléd kérőn
kitárt üres kéz.
Add, hogy életemben és halálomban ne óhajtsak mást, mint azt a
kegyelmet, amelyben Pétert és a kereszten függő latort
résziesítetted!
(August Bender)

Keveháziné Czégenyi Klára

MENNYBEMENETEL ÜNNEPE

Ézs 40,27—31

A szöveghez

Elválaszthatatlan ez a textus az előző három egységtől a 40. fejezetben belül. A zsoltárok stílusából jól ismert vitatkozó hangnem csak így érzékelhető igazán. A kételkedő és az Isten valóságos, mindennapi életre is kiterjedő jelenlétét megkérdőjelező embernek készült ez a szakasz. Isten teljhatalmát és mindenké fölélt való voltát akarja igazolni. Nincsen senki, akit olyan jelzőkkel lehetne ellátni, nincsen senki, aki olyan univerzális hatalommal rendelkezne, mint ő, az egyedüli Ur.

Az eljárási forma: vádoló és védő szavak egy elképzelt igazságszolgáltatási fórum előtt. Négy szembeállítási terület van: a népek és a szigetek (12—17. v.), a fejedelmek és a föld bírái (18—24. v.), a kozmikus világ képviselői (25—26. v.) és az utolsó, az egyedül nevén nevezett, Jákób és Izrael (27—31. v.). Az elhangzó kérdés csak ennyi: létezik-e valaki vagy valami Isten hatósugarán kívül? A felelet egyetlen esetben sem hangzik el határozott és kimondott „nem” formájában, de olyan erővel és belső lendülettel fogalmazza meg a kérdőformulákat a próféta, hogy a felelet csak egy lehet: nincs senki Istenhez mérhető!

Az ellentét szólal meg azon a ponton, ahol mindez konkrétá válik a fogságban élő Izraellel kapcsolatban. Ha a nagy és hatalmas erőkkel kapcsolatban igazolható és áll Isten mindenhatósága, akkor mennyivel inkább igaz az erőtlén és megfáradt nép sorsára nézve!

Evangéliumi karakter uralkodik már a jól elkülöníthető negyedik részben (27—31. v.), a tulajdonképpeni textusban. Bár megszólaló krisztálytisztán a korábbi panaszdalokból származó panaszének: „Rejtve van sorsom az Úr előtt, nem kerül ügyem Isten elé” (27 b.), de ugyanilyen hitvallásszerű tisztasággal és őszinteséggel hangzik a felelet a panasz-énekre; Isten örökkévaló, teremő és megújító tevékenységéről.

Kortörténeti háttér miatt hangzik el Jahvéról, hogy „nem fárad, nem lankad el és értelme kifürkészhetetlen”. Mert más ókeleti istenekre jellemző volt, hogy az évszakváltással vagy a csillagképpállással kimerültek, egy ideig enerválttá váltak (28. v.). Érdekes a 29. vers abból a szempontból, hogy a próféta semmilyen szerepet nem szán a nép képességének és ügyességének a megújulásánál, hanem ennek kizárólagos végrehajtója és ajándékozója Isten. Nem eléri az ember a megerősödést, hanem kapja. Ugyanígy figyelemre méltó az, hogy a 30—31. versekben az élet természetes (biológiai) rendjével szembekerül a prófétai szó. A valódi kép úgy van mindenki előtt, hogy a legnagyobb erőt a fiatalok kapják, a legügye-

sebbek és legkiválóbbak ritkán botlanak meg. Itt nem ezzel a képpel találkozunk. De éppen így válik Isten cselekvése még nagyobbá. Ő felette van a természetes és megszokott rendnek. Nála nem gát és akadály ez a törvényszerűség. Mert ő — ha neki úgy tetszik — épp a megfáradtnál és a kiábrándultnál kezd újat.

A deuteróészaiási teremtési aktus mellett itt most jelentkezik az „új teremtés” valósága is. Segíti a megértésben ezen a ponton a páli meghirdetés: „... az én erőm erőtlenség által ér célhoz” (2Kor 12,9).

Minden formai és tartalmi erősítés egyetlen célt szolgál szakaszunkban, hogy világossá és egyértelművé tegye: erőt és újulást nem örömök fokozásával, érzékek felingerlésével, testi tréninggel vagy mesterséges fiatalítási eljárásokkal lehet elérni. Az élő Istenbe vetett bizalom az egyedüli út. Ennek a fokozása és egyre mélyebb megélése jelent erőt és jövőt a fogságban kilátástalanságot átélő zsidóságnak.

Az igehirdetéshez

1. Kicsoda olyan, mint az Isten?

A gondolkodó és érző ember állandó kereső életformában él. Ebben a keresésben Istennel kapcsolatban is benne élünk. Ahogyan a Biblia egyes szavai és képei gyakran olyan jelzőkkel látják el Istent, amit mi emberek nagyon jól érzékelhetünk, úgy mi is törekszünk arra, hogy minél több olyan felfedezést tegyünk, ami közelebb hozza, személyes élményvilágunkba adja át Isten valóságát és létét. Kérdése ez a kérdés hívő és nem hívő embernek egyaránt. Isten létét és nemlétét kutató nagy gondolkodók ugyanazokra a kérdésekre kerestek feleletet: Szeretet, Erő, Hatalom, Első, Kezdet és Vég, Minden mindenkben. Sokáig sorolhatjuk az eddigi eredményeket.

Ebben az észaiási szakaszban a legrövidebb felelet hangzik el: nincsen senki, aki hozzá mérhető lenne. Nincs hasonlítási lehetőség számunkra. Őt úgy kell elfogadnunk, úgy kell megismernünk, úgy lehet benne bízunk, hogy nincs párhuzam és nincs analógia. Róla csak úgy beszélhetünk, ahogy az Apostoli hitvallás első hitágazata szól. Nem véletlen, hogy hitvallásunk legrövidebb része ez. Mennybemenetel ünnepén különösen is figyelniünk kell erre a szuverenitásra. Jézus mennybemenetelével kapcsolatban sem a fizikai, biológiai lehetőségeket kell mérlegelnünk, hanem azt kell felfedeznünk és arra szabad rácsodálkoznunk, hogy Isten nem mérhető a mi mértékünkkel és nem szorítható a mi fel-fogóképességünk és érzékelésünk korlátai közé. De hitünk számára éppen ez a tulajdonsága teszi leginkább elfogadhatóvá és befogadhatóvá. Bárhol és bármit kutatunk is, a felelet minden időben ennyi lesz: nincs senki hozzáfogható. Ilyen értelemben valóban bizonytalanság az utunk és valóban bizonytalanság az életünk.

2. Nem jut hozzá panaszom

Aki nem úgy gondolkodik vagy nem úgy reagál eseményekre, mint mi magunk, arra a legtöbb esetben ez a panaszunk. De sokan élnek ezzel a mondattal: rejtve van sorsom az Úr előtt, nem kerül ügyem Isten elé! Ennek a panasznak azonban két hangszíne létezik. Az egyik a könnyelmű, szabadosságba hajló életvitelt igazolja: mindent szabad, úgysem ke-

rül ügyem az Isten elé. A másik a mélyről jövő „sértett” panaszdala: még oda sem kerül, még oda sem jut el szava, mert nem figyel többé rá, nem látja többé Isten, nincs már esélye kérésnek és könyörgésnek. Elhallgatnak az imádságok, lelassulnak a lépések, félbemaradnak a bizonyágtételek, úgysis hiába. A mélypont éneke milyen sokszor megszólal életünkben!

A fogság akkori külső kerete néha jólétet, néha szenvedést jelzett Izrael népének. De mindkét esetben vitte és erősítette az éneket: nem hallja már Isten a mi énekünket. Milyen nehéz a mélyponton is prófétának maradni! Mennyivel könnyebb odébbállni és kimondani: ha nem hallgat, hát nem. Nincs értelme már. Ezen a ponton kell a klasszikus deuteróészaiási emlékeztetés. Hát elfelejtetted mindazt, amit eddig tett? Ilyen gyorsan elröpült minden az emlékezetedből? Ennyire sima volt minden esemény? És az út („derek” = sorsod, életed, pályád, szituációd) ilyen könnyű volt? Ma sem szeretünk visszakérdezni. Pedig nincsen jelen és jövő Isten színe előtt múltértékelés nélkül. Nincsen tájékozódás történelem nélkül. Nincsen megtérés és Istenre találás a régi, a megtett út átérése és átszenvedése nélkül. Ezt nem lehet kikerülni és a célnál kijelenteni: könnyű futás volt, simán tettem meg, egyedül! Meg kell tanulnunk, hogy nehéz a pálya, nem könnyű a lépés és nem megy egyedül.

A próféta maga mondja ki a nép panaszdalát és sóhaját, hogy azután aktuális feleletet tudjon adni. Isten „némasága”, az ő „távoli” volta nem az elérhetlenségét jelenti számunkra, hanem nagyságát és teljességét. Jézus elérhetlensége épp a mindenütt jelenvalóságát hozta el. Panaszdalunkra kijózanító és ébresztő hatással hangzik a felelet: nem tudtad, hogy ő örökkévaló, mindenütt jelenlevő és egyben eljövendő? Nem ruházható fel a mi külsőnkkel, nem zárható érzékelésünk világába.

3. Ő megtalál engem

Ahogy a kereszten az emberi érzékelés számára a legnagyobb, Isten Fiából a legkisebb lett, úgy ebből a legkisebből a feltámadás után, amikor megjelent tanítványai körében, a mindenütt jelenvaló lett. Az a mondat, amely ott és akkor elhangzott, az az észaiási mondat jézusi megfogalmazása minden ember számára: én veletek maradok minden napon a világ végezetéig. Ez a vigasztalás csendült fel Ézsaiásnál is. Isten ott van jelen és ott cselekszik, ahol ellankadnak az ifjak, elfáradnak az erősek és megbotlanak a legkiválóbbak is. Ott, ahol mi, emberek élünk. Veletek vagyok. Azt jelenti ez a mondat, hogy esélye van annak is, aki érthetetlen módon, élete csúcán összetörik. Annak is, akinek már minden ereje elfogyott, csak lemondani és szűkíteni tud, mert azt énekli, nincs jövő és nincs folytatás. Am ahol Ő jelen van s ahol benne bíznak, ott mégis járás, futás és megújulás van.

Mennybemenetel ünnepén hirdessük meg bátran, hogy bár mi nem találunk hasonlításí pontokat, bár gyakran kimondjuk, hogy már nincs is velünk az Isten, ő éppen ennek a tanácstalan és depresszióban vergődő népek arról énekel, hogy megtalállak titeket, megújul erőtök, mert én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig. Ne tekintsünk lefelé, magunk elé csupán. Tanuljuk meg ezen az ünnepen azt a mozdulatot, amit a szolgaságban szenvedő nép a próféta szavai alatt megtanult: ha az Úrra nézek, erőm lesz még a legnyilvánvalóbb erőtlenségem is.

Szabó Lajos